

Olvasókönyv

mai tündérmesék

én és a világ

népek meséi

versek

modern állatmesék

magazin

I. kötet

Olvasókönyv

4. osztályosoknak

I. kötet

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI-rendelet 1. melléklete Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára megnevezésű kerettanterv 1.2.1. Magyar nyelv és irodalom tantárgy előírásainak. A kiadvány 2018. 02. 07-től 2023. 08. 31-ig tankönyvi engedélyt kapott a TKV/36-10/2018. számú határozattal.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: BÓDI CSILLA, ZARUBAY ATTILA
Tananyagfejlesztők: FARKAS ANDREA, KOLLÁTH ERZSÉBET, KONRÁD ÁGNES, SÁNDOR CSILLA

Alkotószerkesztők: FARKAS ANDREA, SÁNDOR CSILLA

Szakmai és vezető szerkesztő: KÓRÓDI BENCE

Tudományos szakmai szakértő: DR. GAJDÓ TAMÁSNÉ DR. GÓDÉNY ANDREA

Pedagógiai szakértő: DR. SZILÁGYI IMRÉNÉ, BOSÁNYI ÉVA

Nyelvi szakértő: HEDVIG OLGA MÁRIA

Olvasószerkesztő: BARTUS CSILLA

Fedélterv: SLEZÁK ILONA

Fedéllillusztáció: RADNÓTI BLANKA

Látvány- és tipográfiai tervek: DÁNIEL ANDREA, FEKETE GABRIELLA, KOZÁRI ZSOLT, SZABÓ ATTILA

Illusztrációk: HORVÁTH ÁKOS, RACSKÓ JÚLIA, RADNÓTI BLANKA, FEKETE GABRIELLA

Fotók: ©123RF, ©CULTiRiS / INTERFOTO / amw, CULTIRIS: Urbán Ádám, MTI Fotó: Czimbal Gyula, Tóth István Csaba, Illyés Tibor ©Shutterstock ThinkStock, iStock, Freepik

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek. Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e tankönyv készítőinek is. Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.

Köszönjük azoknak a tanítóknak és diákoknak a munkáját, akik hasznos észrevételeikkel és javaslataikkal hozzájárultak e kiadvány végső változatának kialakításához.

© Eszterházy Károly Egyetem

ISBN: 978-963-436-092-6

Eszterházy Károly Egyetem

3300 Eger, Eszterházy tér 1. Tel.: (+36-1) 460-1873

Fax: (+36-1) 460-1822

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

A kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor

Raktári szám: FI-501020401/1

Műszakiiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Horváth Zoltán Ákos, Kórodiné Csukás Márta

Nyomdai előkészítés: Fekete Gabriella

Terjedelem: 20,60 (A/5) ív, tömeg: 440 gramm

1. kiadás, 2018

A könyvben felhasználásra került a Mondaton innen, mondaton túl... Olvasókönyv 3. osztályosoknak, 1. kötet című mű, Műszaki Kiadó, 2011. Szerzők: Falusiné Varga Tünde, Jegesi Krisztina, Jordánné Tóth Magdolna. Grafikus: Bódi Katalin. Alkotó- és felelős szerkesztő: Kóródi Bence

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú, A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomtatta és kötötte

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

Ismét együtt!

Gondtad volna,
hogy egy cseresznyemagba
mennyi minden belefér?
Több zsák rigófütty,
százévnnyi virágillat,
millió fényes levél
és sok-sok tonnányi
ragyogó cseresznye!
Szívesen elmennék
abba a világvégi gyárba,
ahol titkos módszerekkel,
titkos tündértanoncoknak
tanítják titkos tündértanárok,
hogyan kell a pöttömnyi magba
egy egész fát belesomagolni!

Hétvári Andrea: Gondtad volna?

Miért szeretsz olvasni? Előfordult már veled, hogy azért nem olvastál el valamit, mert kötelező? Miért döntöttél így? Kedvenc könyveidet hogyan tennéd vonzóvá az osztály számára? Miért jó, ha egy érdekes könyvről másokkal beszélgethetünk?

1. Milyen könyveket olvastatok a nyári szünetben? Gyűjtsétek össze a címeiket! A tanév végéig bővítsétek a listát új olvasmányokkal!
2. Látogassatok el a könyvtárba! Fedezzétek fel, milyen könyveket tudtok kölcsönözni!
3. Lapozzatok a könyv végére, nézzétek meg, milyen olvasmányokkal fogtok az idei tanévben megismerkedni!
4. Mit gondolsz, hogy telik az első nap a 4. d-ben? Jósold meg, majd hasonlítsd össze a gondolataidat az olvasottakkal!

Megkezdődik a tanítás, valamint ellátogatunk a könyvtárba

Most azt reméled, valami vicces dolog fog történni a 4. d-ben, mindjárt az első tanítási napon. A Te osztályodban szokott szeptember másodikán bármi érdekes előfordulni? Marika néninél is a szokásos dolgok estek meg. Mindenki beszámolt nyári élményeiről.

– Én segítettem a papám hentesüzletében – mesélte csillogó szemmel Ignác. – Én kóstoltam meg a frissen sült hurkát, kolbászt, grillcsirkét! A vásárlók szerint a génjeimben van a szakértelem. De két hetet a Balatonnál is töltöttem.

– Sokat úsztál, bicikliztél? – tudakolta Marika néni.

– Arra nem volt időm. A nagybátyámnak lángossütő bódéja van. Ott is elkelt a segítség. Én tudom, mi a kötelesség. Napi huszonkét sajtos-tejfőlés lángost megkóstoltam. Ment is a bolt. A nagybátyámtól kapott zsebpénzt pedig az Augusztus cukrászdában fogom elkölteni.

– Mi megtanultunk lovagolni! – esett majdnem ki a padból Dóri.

– Naaa, tudod, hogy én akartam elmondani! – mérgelődött Sári.

– Miért mindig te? Szerinted én nem voltam ott? – így Dóri.

– Azt hiszem, az osztály megértette, hogy mivel töltöttétek a vakációt.

Legjobb lesz, ha holnapra mindketten írtok róla egy kis fogalmazást. De ne a civódásról, hanem a lovaglásról szóljon! Azt majd egyszerre, egy magasságban, igazságosan ugyanannyi rajzszöggel tűzzük ki a falújságra. Jó? – vetett véget a kialakulóban lévő háborús helyzetnek a tanító néni.

– Ha van kedvetek, le is rajzolhatjátok azt a lovat, de vigyázzatok, nehogy egyikőtök A/3-as, másikótok A/4-es papírt válasszon!

Sári és Dóri még egy kicsit biggyesztették a szájukat, de tudták, Marika néni imádja őket, és úgysem érdemes vitatkozni vele.

Ágica a tengerpartról mesélt, ahol nem volt egy szál magyar gyerek sem, akivel beszélhetett volna, ezért pocsékul érezte magát.

– S ráadásul még a víz is undorító sós volt. Pfuj! – fejezte be az érzékeltes beszámolóját a lány. [...]

– Hát te, Jóhegyi Laci, hol jártál? – kérdezte Marika néni. [...]

Éppen szegény beteg Nemecek Ernőnél volt látogatóban. De nem sajnálkozni ment oda, hanem felvidítani, meg valami nagyon erős antibiotikumot is vitt neki, amit az előző percben íratott fel doktor Jámborral, az iskolaorvossal. Az osztálytársak persze semmi különöset nem vettek észre, csak azt, hogy Laci, szokás szerint, mint egy puputeve görnyed a pad alá.

– Figyuzz már! – bökte oldalba Lacit padtársa, a hórihorgas Sanya.

– Hol jártál? – tette föl a kérdést ismételten a tanító néni.

– A Nemeceknél. Tetszik tudni, Ernő beteg. Illetve már lábadozik, ugyanis bevette a gyógyszert, amit Jámbor doktor írt neki.

Az osztály fele a hasát fogta a röhögéstől, a másik fele bambán nézett maga elé. Marika néni ily módon megtudta, kik azok, akik nem olvasták el nyáron a kötelező olvasmányt. Mindjárt meg is feledkezett arról, hogy Lacit tovább faggassa.

Bosnyák Viktória: Tündérboszorkány – részlet

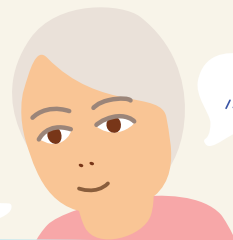
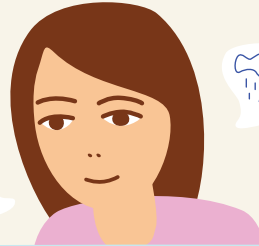
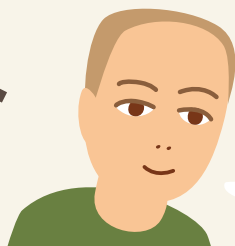
5. Honnan tudta meg a tanító néni, hogy az osztály fele nem olvasta el a kötelező olvasmányt?

6. Hallottál már Nemecek Ernőről? Melyik olvasmányban szerepel?

7. Olvassátok el a következő oldalon található szöveget! Válasszatok egy főszereplőt, majd játsszátok el:

a) hogyan mesél a családjának a nyári élményekről,

b) hogyan mesél a barátjának a táborról.

Az úgy volt...

Az úgy volt...

hogy amikor hazajöttem a táborból, itthon mindenki nekem esett, hogy na mi újság, mi volt, hogy volt, meséljek már.

Én általában tudom, hogy mi az újság, csak nem szeretem, ha folyton kérdik.

Ezért mondtam, hogy semmi. De ők csak tovább erőltették, hogy mért kell énbőlölem minden szót harapófogóval kihúzni, hát mért nem tudom elmondani, hogy milyen volt.

Mondtam, hogy jó. De ez sem volt nekik elég.

– Mutasd már magad, hadd nézzelek, hiszen ezer éve nem láttalak! – mondta anyu, mert ő szeret túlozni.

– No halljuk, merre jártál, mi szépet láttál? – kérdezte apu, mint-ha nem tudná, hogy Balatonszabadi-Sóstón, ahol ő is járt.

– És nekem mit hoztál? – rángatott az öcsém, mert őt sose érdekli, aki jön, hanem az, amit hozott.

Hát odaadtam neki a kagylóvitorlást, hogy legyen vele boldog, de nem volt, csak forgatta, hogy ezért ugyan kár volt pénzt adni. Még szerencse, hogy a Zsombó, aki ajándékba csinálta nekem, nem hallotta.

– Mit ennél, csillagom? – kérdezte a nagymamám, mert ő meg mindig azt hiszi, hogy éhes vagyok.

Most ugyan véletlenül igaza volt, mert reggel otthagytam az olajos halat, amit utálok, de ezt ő nem tudhatta. Mindegy, nem akartam megbántani, ezért mondtam, hogy azt eszem, ami van.

Erre elém tette, ami volt, én meg enni kezdtem.

Sose bírom, ha nézik, ahogy eszem, de mindenki nézte. Még jó, hogy az öcsém hamar meguntta.

– Egyél csak, csillagom, el tudom képzelni, hogy milyen volt a koszt! – sóhajtott közben nagymamám, mert azt hitte, hogy két hete nem ettem.

Pedig, ha igazán el tudja képzelni, hogy milyen volt a táborban a koszt, még nagyobbat sóhajt. Mert jó volt, pedig mi főztünk.

Apu meg anyu most azt se bánta volna, ha evés közben beszélek, mert folyton kérdezgettek, hogy nem fáztál, nem kaptál napszúrást, sokat esett az eső, nem égtél le, volt elég takaró, sok volt a szúnyog, tudtál aludni, fel tudtál kelni, fürödtetek sokat?

Én meg bólintottam, hogy igen, mert ha a fejemet rázom, hogy nem, akkor nem tudok levest enni.

– Volt tisztálkodási lehetőség? – kérdezte a nagymamám, akit mindig lehetetlen dolgok érdekelnek.

Ezen egy kicsit gondolkoznom kellett, de aztán eszembe jutott, hogy a Bunder minden este járt tusolni, a hülye csíkos köpenyében, azért aztán mondtam, hogy biztosan volt, és ettem tovább.

Amikor mindent megettem, ami volt, előkerestem a régi Népszportokat, mert szerettem volna tudni, hogy mi történt az elmúlt két hétben; aztán a tévéújságokat, mert szerettem volna tudni, hogy mit nem láttam; aztán a lasztimat, mert kíváncsi voltam, hogy leengedett-e; aztán megnéztem a datolyamagot, hogy nőtt-e már belőle pálma. Nem nőtt.

Aztán előkerestem az egyforintosaimat, és kértem még kettőt, és leszaladtam az utcára, és felhívtam a Jozsót, hogy mi újság, és mikor lesz az évnyitó, és marad-e a Gida, vagy tényleg megy, és elmeséltem neki, hogy mi az újság, a fejelőbajnokságot, meg a vetélkedőt, amin lepontoztak minket, meg amikor hajózni voltunk, és a Csibor beesett a vízbe, meg a tizenegyest, amit rúgtam, meg a lecsót meg a riadót meg a zivartart, de a görögdinnyét már nem tudtam elmondani, mert elfogytak a forintosaim. Pedig az volt a legjobb.

Mire hazaértem, már mindenki a sorozat ötödik folytatását nézte, de engem nem érdekelt, mert nem láttam az első négyet, hát bementem az öcsémhez, hogy mi az újság, mert ő az Ilonka néniéknél nyaralt.

Az öcsém mondta, hogy semmi, és tovább olvasott, mert az olyan kuka, hogy egyáltalán nem lehet vele beszélgetni.

1975. szeptember

Janikovszky Éva: Az úgy volt... – részlet

SZABADISÓSTÓ

8. Gyűjtsetek közösen jó és rossz iskolai élményeket. Igaz rájuk a versben szereplő állítás?

Iskolabolygó

Az iskola az egy különös bolygó.
Az iskolában minden másképpen van.
Például az időszámítás.
Az év itt szeptemberben kezdődik
és júniusban ér véget,
vagyis mindössze tíz hónap.
Egy hét csupán öt naptól áll.
Egy nap az általában hat óra, de
a péntek például csak ötórás nap.
Egy óra az nem hatvan perc,
mint a Földön, hanem csak
negyvenöt.
A tízperc sem tízperc,
hanem tizenöt.
Sőt a harmadik tízperc az
húsz perc!
Az iskolában a rossz dolgok
mindig rövidebbek, mint a kinti világban,
de a kellemesek kicsit hosszabbak.

És kilenckor már meg is kapjuk a tízórait!

Békés Márta

Mit és hogyan olvass?

Az ábécé betűtár,
a tudomány betűvár.
Betűtár, betűtár,
betűtáron csodazár.

Ki a kulcsát megleli,
a várat is beveszi.
Betűvár, betűvár,
betűvárban csoda vár.

Jánky Béla: Az ábécé

Miért olvasunk?

Az olvasásra fel kell készülnöd. Először is tudnod kell, miért is olvasol el egy szöveget. Ismereteidet akarod-e bővíteni, vagy az a célod, hogy jól szórakozz olvasás közben? Információhoz vagy élményhez akarsz-e jutni?

Gondold át, mi célból olvasod a szöveget! Másképp készülünk fel az olvasásra, ha szórakozni szeretnénk, vagy ha az olvasottakat ismereteink bővítésére, tanulásra használjuk.

Ha új szöveggel találkozol, először furd át a szemeddel! Állapítsd meg, mit fogsz olvasni: verset, mesét, plakátot vagy másféle szöveget!

Figyeld meg a címét!
Szerinted miről fog
szólni ez az olvasmány?

Nézd meg a képeket!
A képek alapján mit
gondolsz a szöveg tar-
talmáról?

Olvasd el a szerző nevét!
Hallottál már róla?

Becsüld meg, mennyi idő
alatt olvasod el ezt a szöveget!

Olvass bele itt-ott a szövegbe!
Határozd meg néhány szóval
a témáját! Mit tudsz már ezzel
kapcsolatban?
Mi az, ami érdekelne még?

Nyiss egy szókincsgyarapító
füzetet, és abba írd azokat
az ismeretlen szavakat,
kifejezéseket a jelentésükkel
együtt, amelyekkel olvasás
közben
találkozol!

Amikor új szöveggel találkozol egy
újságban vagy a munkafüzetedben, hasz-
nálhatod ezeket a jeleket:

- ✓ már tudtam,
- + új információ,
- ? többre vagyok kíváncsi,
- * ennél én többet tudok a témáról!

Készíts emlékeztetőt, jegyzetet
az olvasottakról!

1. Sokat elárul a várható tartalomról a szöveg címe. Mit gondolsz, miféle szöveg tartozhat ezekhez a címekhez?

Bogármese 19 delfin a parton A sötétség világa Vendégségben

Mi lesz veled, szemét? A kétbalkezes varázsló A komodói sárkány

2. Mindig olvasd el, hogy ki írta a szöveget!

a) Mit olvastál a következő íróktól, költőktől?

Astrid Lindgren

Berg Judit

Békés Pál

Bosnyák Viktória

Csukás István

Janikovszky Éva

Lackfi János

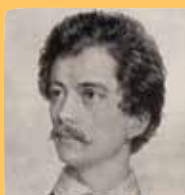
Lázár Ervin

Móra Ferenc

Nemes Nagy Ágnes

Petőfi Sándor

Weöres Sándor

b) Nézd meg a tartalomjegyzékben, milyen műveket olvasunk az idén tőlük! A második kötetet is nézd meg!

3. Jártunkban-keltünkben sokféle szöveggel, például mesével, verssel, plakáttal, tájékoztatóval stb. találkozunk. Gyűjts minél többfélét újságokból vagy akár az utcáról! Csoportosítsd őket tartalmuk szerint!

4. Fusd át az alábbi négy szöveget!

- Melyik szöveg keltette fel jobban az érdeklődésedet? Miért?
- Mi a közös a négy szövegben? Miben különböznek egymástól?
- Válassz ki néhány szót, amiket beleírnál a szókinccsgyarapító füzettedbe! Hasonlítsd össze az általad választott szavakat a padtársad szavaival!
- Válassz egy szöveget az alábbiak közül, és becsüld meg, hány perc alatt olvasod el körülbelül! Ellenőrizd stopperórával az eredményt!

A véznaujjú maki meg én

A Walt Disney-féle [ejtsd: valt dizni] boszorkányos fekete macskára emlékeztetett, a tetejébe egy árnyalatnyi hasonlatossággal E. T.-hez [ejtsd: íti], a földönkívülihez. Ha a Marsról megérkezik a repülő csészealj, vélhetőleg ilyesmi bukkan ki belőle. [...]

Vállamra ereszkedett, hatalmas delejes tekintetű szemével arcomba bámult, karcsú ujjait oly értőn jártatta végig szakállamon-hajamon, mint valami borbély. Lecsüggő állkapcsában óriási, vésőforma fogakat láttam... Szajkóhukk apró, horkanó zajt hallatott – „höhh” –, és az ölembe ereszkedett. Ezután szemügyre vette a sétabotomat. Fekete ujjai úgy játszottak rajta, mintha fuvola volna. Majd előrehajolt, és irdatlan fogainak két harapásával akkurátusan kettészelte a botot.

Gerald Durrell [dzserard dárel]: A véznaujjú maki meg én – részlet, fordította Borbás Mária

Könyvajánló: A véznaujjú maki meg én

Gerald Durrell könyve egyaránt élvezetes olvasmány idősebb és fiatalabb olvasónak. A szerző részletesen bemutatja a madagaszkári zomát, az óriási piacot, a bennszülöttek multságait, mindennapi életüket és persze elsősorban

a sziget különleges állatvilágát. Nemcsak a véznaujjú maki szerepel a könyvben, hanem más, őshonos élőlények: teknősök, ugrópatkányok, zebuk, papagájok és sok más állatfajta. A kötetet a szerzőnek és – emberi-állati – társainak színes fényképei díszítik.

Konrád Ágnes

Véznaujjú maki (áje-áje)

Mászik lassan a fán a kis áje-áje,
kiabál neki a mama, hogy állj le, állj le,
de csak mászik a véznaujjú maki,
hiába rikoltoz a mama neki.

Aztán megáll a maki egy lyuknál,
kicsi ujjával lárvákat turkál,
mert azt szereti az áje-áje,
azzal van tele most is a szája-szája.

Tóth Krisztina

Madagaszkár csodaállata

A Föld legfurcsább kinézetű állatai közé tartozik a véznaujjú maki, vagy ahogy a hazájában nevezik, áje-áje. Ez a mókás kis állat akkora, mint egy macska. Ami először szembetűnik rajta, a két hatalmas denevérfüle és óriási szeme. Szájából a hódéhoz hasonló metszőfogak állnak ki. Nevét nagyon hosszúra nyúlt, vékony középső ujjairól kapta. A látványt strucc-tollszerű farka koronázza meg.

Nemcsak külseje különös, hanem táplálkozása is. A harkályokhoz hasonlóan a korhadó fában élő lárvákra vadászik. Hogy rájuk bukkanjon, végigkopogtatja az ágakat. Közben jókora füle segítségével keresi a hangok közti eltérést.

Ha rátalált a féreg járataira, borotvaéles fogaival megbontja a kérget, majd hosszú középső ujaival kipiszkálja kedvenc csemegéjét.

Konrád Ágnes

- 5.** Nézd meg a 18. és 19. oldalon lévő képeket! Következtess az összeállítás tartalmára! Mit gondolsz, miről szólhat?

6. Párokban tegyetek föl egymásnak kérdéseket a táblázat szövegével kapcsolatban! Hol találkozhatasz ilyen szöveggel?

2018. szeptember 24–28.			
	REGGELI	EBÉD	UZSONNA
Hétfő	kakaó, kalács	paradicsomleves, rántott hús, sült krumpli, majonézes kukorica	sajtkrémes kenyér, uborka
Kedd	gyümölcstea, sajt, zsemle	gulyásleves, túrós tészta, alma	gyümölcsjoghurt, alma
Szerda	tej, kukoricapehely	ivólé, rizses hús, savanyúság	ízes bukta
Csütörtök	gyümölcstea, felvágott, kenyér	palóc leves, parajfőzelék, főtt tojás	zsemle, kockasajt
Péntek	karamellás tej, briós	zellerkrémleves, rakott kel	szalámis kenyér, lila hagyma

7. Mit ír le ez a szöveg? Hol olvashatsz hasonlókat?

Kekszrúd

Hozzávalók:

- 25-30 darab édes keksz
- 2 dl tej
- 1 dl tejszín
- 2 evőkanál liszt
- 1 tojássárgája
- 2 evőkanál kristálycukor
- 1 csomag vaníliás cukor
- 1 evőkanál kakaópor
- 5 dkg vaj
- kókuszeszelék

Elkészítés: Öntsük egy lábosba a tejet és a tejszínt, keverjük hozzá a kakaóport és a lisztet. Melegítsük forrásig. Külön tálkában a tojássárgáját keverjük habosra kristálycukorral és vaníliás cukorral, majd apránként adjuk hozzá a meleg tejet. Lassú tűzön kevergessük addig, míg sűrű krém lesz belőle. Miután levettük a tűzről, tegyük bele a vajat, és alaposan keverjük össze. Amikor a krém langyosra hűlt, kenjük meg vele a kekszeket, és oszloposan ragasszuk egymáshoz. Az elkészült kekszrudat kenjük be kívülről is a krémmel, és forgassuk meg kókuszeszelékben. Tegyük hűtőszekrénybe egy éjszakára. Másnap éles késsel ferdén szeleteljük fel.

- a) A pároddal mondjátok el egymásnak emlékezetből a kekszrúd hozzávalóit!
- b) Alakítsd át a szöveget rajzos receptté! A füzetekben dolgozz!
- c) Készítsd el a kekszrudat otthon vagy az iskolában!

8. Figyeld meg a két képet! Vajon milyen könyvet olvasnak a gyerekek? Miből következtetsz erre?

9. Milyen üzenetet rejtett el a versben a levél írója betűről betűre?

Rejtjeles tábori lap

Kedves Szüleim!
Értesítelek, hogy rendben megérkeztünk.
Reggel hatkor van az ébresztő,
Legkésőbb kilenckor villanyoltás.
Első nap esett, így nem fürödtünk.
Kötelező levélírás szerdán és szombaton.

Vettem magamnak egy doboz színest,
Így ha unatkoznék, inkább rajzolok.
Gyakran beszélek a lányokkal is,
Ez elég nehéz, mert egészen mások,
Tiveletek sokkal jobb otthon.
Ez az első és talán, utolsó levelem.
Kérlek, olvassátok el figyelmesen.

Hogyan telnek otthon a napok?
Azt remélem, nagyobb bajok nélkül.
Zárom soraim ebben a reményben,
A viszontlátásig ölel

hú lányotok.

Takács Zsuzsa

KÜLDÉS		CÍMZETT...	SOMA BENEDEGÚZ
		MÁSOLATOT KAP...	
		TÁRGY	HOGY VAGY, BENCE?

Szia, Bendi!

De jó, hogy írtál! Köszönöm, jól vagyok, tegnapelőtt érkezünk meg **Mexikóba**. Itt nagy az **időeltolódás** az otthonihoz képest. Amikor ti Magyarországon lefekvéshez készülődtek, akkor mi épp ebédelünk, mert 7 órával korábban van.

Írtad, hogy a rántott húshoz **kukoricát** adtak a suliban ebédre. Képzeld, mi meg sült csemegekukoricát ettünk apuval! Itt forró vaslapon vagy rácson sütik az árusok az utcán. Te ettél már ilyet? Nagyon finom!

Itt a kukorica nemcsak **sárga**. Van **piros, barna, sötétlila** és **vegyes** színű is! Apu megígérte, hogy elvisz a **maják** földjére. Azt mesélte, hogy ők **nemesítettek** először kukoricát már nagyon régen. Akkor még Európában ezt a növényt nem is ismerték. Megnézzük a maja romvárosokat és a piramisokat is. Várom már!

Írj, hogy mi van veletek! Sokat gondolok az osztályra!

Ölel barátod:

Bence

IDŐELTOLÓDÁS

A szót a földrajzban és a közlekedésben használják. A Földet függőleges irányban időzónákra, sávokra osztják, körülbelül a Nap járásának megfelelően, az ottani delelési időhöz igazodva. Egy zónán, vagyis területen belül egyezőre kell az időmérő szerkezeteket állítani. Ez a közlekedésben, például a buszok, vonatok, repülők indulási és érkezési ideje miatt is nagy jelentőségű. Egy másik, a miénktől eltérő időzónájú országba érkezve, az ott érvényes pontos időnek megfelelően kell

az órákat átállítani előre vagy hátra. Amikor Ausztráliában már az újévet köszöntik, Magyarországon még Szilveszter napja van, és 10 órát kell várni éjfélig.

MEXIKÓ-LEXIKON

axolotl: A mexikói axolotl őshazája Mexikó. Kizárólag Mexikóvárostól délre, egyetlen kis tóban található. Éjszakai állat, és a hideg, oxigénben gazdag vizeket kedveli. A harántfogú góték közé tartozó szalamandrafaj. Az axolotlok életkora a 25 évet is elérheti.

burrito: A szó jelentése „kis szamár”. A régi időkben a szamár hátára úgy pakolták fel a holmikat, hogy textilbe tekerték, mint ahogyan a burritóba beletekerik a töltelékeket. Egy utcai árus nevezte el így, mert mindig szamárháton szállította a húsos ételt. Általában búzalisztből készül, → **tortillába** tekert babból, fokhagymából és marhahúsból áll.

Chichén Itzá [ejtsd: csicszenidzá]: város, a maják alapították. Mexikó egyik leglátogatottabb műemléke. Itt található a Kukulkán tollas kígyóisten tiszteletére emelt piramistemplom.

citrom: Mexikóban zöld citromot (lime) használnak. Sárga citromot nem is lehet kapni. A nálunk ismert méret mellett nagyon sok apró citromot is használnak.

chili [ejtsd: csili]: Mexikó a chili (paprika) őshazája. A hagyományos mexikói étkezések előtt gyakran mártogatós előételeket tálalnak, ahol a nálunk is jól ismert és kedvelt tortillachipset különböző szószok kísérik, például avokádós, sajtos és természetesen chilis.

földicseresznye: Két fő fajtája van: a pingponglabda nagyságú, nagy zöld, amit természetnek és a kisebb méretű (padlizsán)lila, ami Mexikóban vadon szedhető gyomnövény.

kakaó: A legenda szerint az azték indiánok szent madara, a kvézál eledele. Fízetőeszközként is használták. A magvakat borító fehér termék húst csemegeként ették, a termés héjából kanalat, poharat, edényt, a leveléből háztetőt, a kakaóbabból gyógyszert gyártottak.

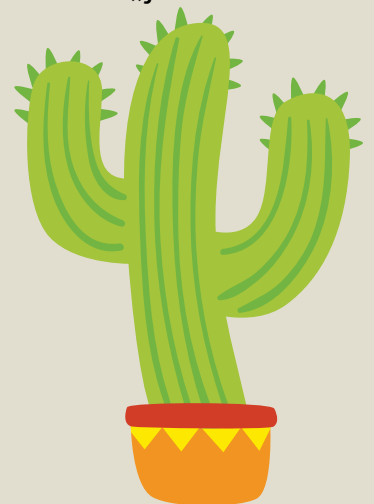
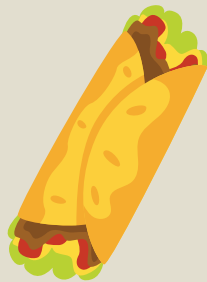
kukorica: Mexikó lakói kezdték először termesztetni, körülbelül 9000 évvel ezelőtt.

mexikói peso [ejtsd: pezó]: Mexikó fizetőeszköze.

Mexikóváros: Mexikó fővárosa, lakossága több mint 21 millió fő, a világ egyik legnagyobb városa.

papaya: Ránézésre a sárgadinnyéhez hasonló. Érett állapotban a narancssárga bogyótermések a törzs felső részén, a levélkorona alatt fejlődnek ki. Kitűnő íze és egyedülálló aromája van. Mexikó lakói a „jó egészség gyümölcsek” nevezik.

tortilla [ejtsd: tortija]: kukoricalisztból készült vékony lepény.

A KUKORICA

Tudod-e?

A kukorica a rizs és a búza után az egyik legelterjedtebb élelmiszernövényünk. Az Antarktisz kivételével a Föld minden egyes kontinensén termesztik.

SZÓTÁR

nemesít
ige

1. Céltudatos tenyésztési, szaporítási eljárással értékesebb tulajdonságúvá tesz. Növényt ~, állatot ~, fajtát ~.
2. Lelkileg nemesebbé tesz. A munka ~, az olvasás ~.

A tejesmálét (más helyeken kukoricamálét, édesmálét, görhét) nem kukoricalisztből, hanem kukoricadercéből (a lisztnél durvábbra őrölt darából) készítették, eredetileg cukor hozzáadása nélkül. Ez az egyszerű sütemény Erdélyből származik.

Elkészítése: Fél kiló kukoricadarához kb. 1 liter forró tejet kevertek, és a sűrű tésztát órákon át melegen tartották. Ezután tepsi-be öntötték, és megsütötték. A sült tészta íze kifejezetten édes volt cukor hozzáadása nélkül is.

KÉZMŰVES

Készítsünk csuhébabát!

Válasszunk ki hibátlan kukoricalevelet! A szélesebb felénél fogjuk össze, és kössük át dróttal, cérnával vagy rafiával jó szorosan! Gyűrjünk össze puha csuhélevelet, ebből szép kerek fejcskét formázzunk! Simítsuk rá a levelet, és kössük meg jó szorosan a nyakán! Most két másik csuhélevelet a keskenyebbik végén kissé visszahajtunk, és a nyaka köré ráncoljuk úgy, hogy az egyiket hátulról előre, a másikat előlről hátulra hajtjuk. Cérnával jó szorosan rögzítjük. Ez lesz a ruhája. Az alját vágjuk egyenesre, hogy meg tudjon állni. A fejre hajat készítünk a kukorica bajuszából vagy felhasogatót csuhélevélből.

RECEPT

Málé, prósza, puliszka és polenta...

A sokféle elnevezés mutatja, milyen változatosan és sok helyen készítették kukoricalisztből sós és édes ételt, süteményt, lepényt és köretet is.

tejesmálé

Hát, fijam, azt én meg nem mondom, mikor es került bé hezzánk a kukorica, de annyit tudok, hogy Ámerikából, a tengeren túlról jött, me úgy es híják, hogy tengeri. Tengeri búza a neve, me a tengeren túlról hozták. Itt errefelé, Székelyföldön münk úgy üsmerjük, hogy málé s törökbúza, abbiza, me a törökök hozták vót magukkal még a nagy dúlás idején. Errefelé puliszkát főzünk belőle. Ett-e már aranyoskám túrós puliszkát? S a törökbúzát a lejánkák es szeretik, kakast pattogatnak belőle.

(S. Cs.)

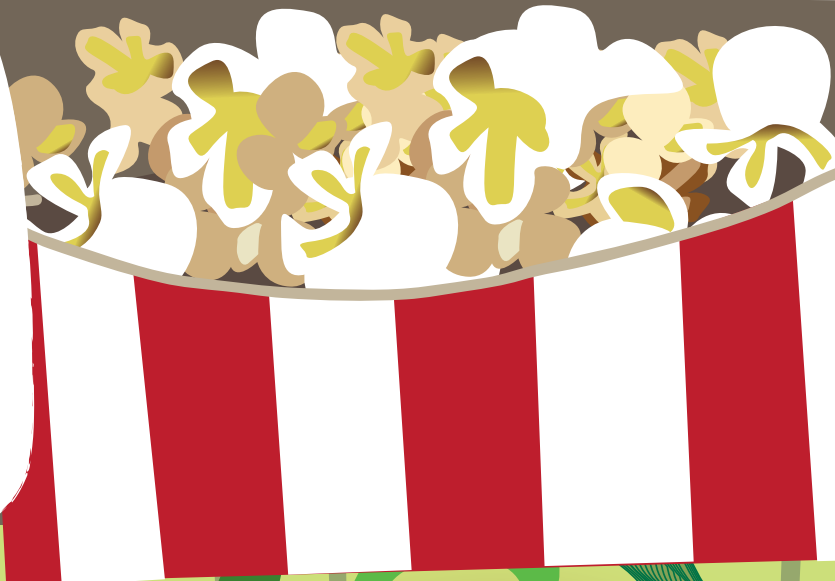
NÉPDAL

Kukorica, kukorica...

Kukorica, kukorica,
Pattogatott kukorica.
A menyasszony pattogtatta,
Hej, vőlegénye ropogtatta.

Megfogytuk már a galambot,
Verjük neki a dorombot.
Igen is kedvünkre való,
Méltó érte a foglaló.

Tolna megye, Vikár Béla gyűjtése

Petőfi Sándor

János vitéz

KÖLTEMÉNY

Hogy is kezdjem csak hát?... Mindennek előtte
Hogyan tettem szert a Kukoricza névre?
Kukorica között találtak engemet,
Ugy ruházták rám a Kukoricza nevet.

Egy gazdaember jólelkü felesége
– Amint ő nekem ezt sokszor elmesélte –
Egyszer kinézett a kukoricaföldre,
S ott egy barázdában lelt engem heverve.

Szörnyen sikítottam, sorsomat megszánta,
Nem hagyott a földön, felvett a karjára,
És hazafelé ezt gondolta mentiben:
»Fölnevelem szegényt, hisz ugy sincs gyermekem.«

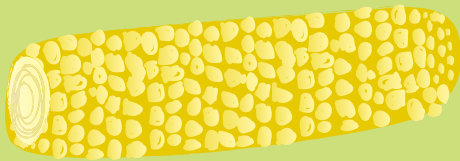
részlet

Kukoricafosztás, tengerihántás

A háznál a betakarítás után összegyűlt kukoricacsöveket ismerősök, szomszédok, rokonok egymást kiségetve, közös munkával tisztították meg a levéltől. A közösen végzett munka jó alkalom volt a mesemondásra, dalolásra, találós kérdések megfejtésére.

A kukoricafosztásra szóló meghívás szokásos módja: a gazdasszony sorra járta ismerőseit, meghívta őket. Bácskában a gazda zászlót vagy zöld gallyat tűzött ki a kapujára és úgy várta a kisegítőit.

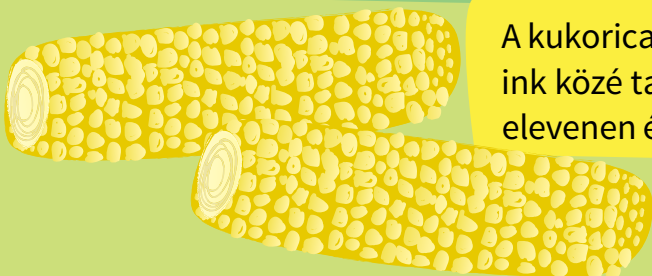
Előfordult, hogy a legények jelmezekbe öltözve ijesztgették a fosztókat. A Dunántúlon pedig az udvaron heverő szerszámokat az utcára hordták és összekupacolták. Mindenütt szokás volt az üszkös kukoricával való játék: egymást – főleg a lányokat – bekormozták vele, egymáshoz dobálták.

A kukoricafosztásban résztvevőket a háziak főtt kukoricával, borral kínálták. A munka befejezésekor, de néha munka közben is táncoltak.

Játékos és jósló jelentősége is volt a talált piros csőnek: ha a legény el tudta venni a lánytól, csókért adta vissza. Az a lány, aki három piros csövet talált, abban az évben férjhez ment, de a piros csövekből tréfásan jósoltak a születendő gyermek számára, sőt jó szerencsére és a jó termésre is.

A kukoricafosztás a leghosszabb életű munkaszokásaink közé tartozik, hagyományai századunk derekán is elevenen éltek.

Forrás: Balassa Iván: A magyar kukorica (Bp., 1960)

Színes a világ!

Illa berek,
inak, erek!
Én egyszer majd
megeredek,
útra kelek,
megyek,
megyek...
Puszták, hegyek
utcák, terek...
Messzi, messzi,
messzi megyek!
– A föld
kerek!
Én csak
megyek!

Tamkó Sirató Károly: Illa berek – részlet

Tamkó Sirató Károly

Tengerecki hazaszáll

Szil
szál
szalmaszál!
Merre járt a Pál?
Merre járt a
messzivágyó
jéghegyjáró
felhőszálló
Tengerecki Pál?

Ment, amerre
szeme látott...
Bebolyongta
a világot
– s belefáradt
már.

Lova üget...
Gépe dörög...
Magában ő
így füstölög:

Mért is menjek Tangerbe
– fulladni a tengerbe!

Gyötörjön a zsába
– nyirkos Kambodzsába?!

Nagy melegbe, nagy hidegbe
– izzadjak-fázzak Tibetbe?!

Sürgönyözhet Jereván:
– Tengerecki, gyere mán!

Üzenheti Bázel:
– engem ne hibázz el!

Suttoghatja Nápoly:
– engem holtig ápolj!

Zúg a Gangesz... Mindhiába
– nem indulok Indiába!

Hogyha mennék Asszíroszba:
– a Sors tönkremasszírozna!

Az a cudar Kalkutta
– béremet lealkutta!

Mind befagyott Bangkokba
– betétem a bankokba!

Kérhet-várhat Hawaii
– kedvem nem a tavalyi!

Mit érdekel Raratonga
– fürdök én a Balatonba!
Hazaszállok, mint az álom
– a hoppla-hopp-szalmaszálon!!!
Itt maradok veled én
– itt a Tisza peremén...
Így kiáltok: Tengerecki,
– a földgömböt itt hegyezd ki!

Kacagnak a nyári egek...
– itt dalol majd tiveletek

Szil
szál
szalmaszál...
itt lesz boldog közöttetek
eck
becki
tengerecki
engerecki
vengerecki
Tengerecki Pál!

Medvebocs királyfi

Berze Nagy János több mint 500 mesét gyűjtött egybe. Ezt a mesét az ő gyűjteményéből ismerjük. A Szépség és a Szörnyeteg című európai mesének több változata elterjedt, a Medvebocs királyfit is ide soroljuk.

1. Mondjátok egyre gyorsabban a Bőrönd Ödön verssorait!

Azért ülök a Köröndön
fekete szín bőröndömön,
várom, hogy a tearózsa,
várom, hogy a tearózsa
kinyíljon az aszfalkövön,
s a 4-es busz begörögjön!

Tamkó Sirató Károly, részlet

2. Hogyan kezdődnek a mesék? Olvassátok el a Medvebocs királyfi című mese első mondatát! Alkossatok hasonló mesekezdő mondatokat ennek mintájára!
3. Milyen vásárfiát szeretnétek kapni a vásárból? Csoportosítsátok a kívánságokat aszerint, hogy könnyen vagy nehezen teljesíthetők.
4. Előre iszik a medve bőrre! Hozzatok példákat ilyen helyzetekre!
5. Beszéljétek meg, mit jelentenek az alábbi szólások!

Lássuk a medvét!
Medvét fogott.
Megjárom vele a medvetáncot.
Megszokta, mint a medve a vackort.
Mi neki a medve?
Morog, mint a medve.
Nem jó a kölykes medvének fiát faggatni.
Ha egy medvét kérsz táncra, jobb ha hagyod, hogy ő vezessen!

Medvebocs királyfi

Élt egyszer valahol, ott ahol a zerge tollat boglyába rakják, élt egyszer egy szabó a három lányával. Egyik reggel a vásárba indult a szabó, és megkérdezte a lányait, kinek mit hozzon a vásárból.

Az egyik lány kötényt kért, a másik cifra papucsot, a legkisebbik azt mondta, hozzon az apja neki tearózsát.

A szabó meg is vette a vásárban a kötényt, meg a cifra papucsot; tearózsát azonban nem talált sehól, pedig elég nagy volt a vásár. Gondolta, hogy hazafelé menet majd csak talál valami kertet, és kér a gazdától egy szál tearózsát; talán még pénzbe sem kerül, végtére is nem olyan nagy valami az az egy szál rózsa.

Ahogy ballagott hazafelé, már erősen alkonyodott, amikor egy furcsa ház elé ért. Vasrácsból volt a kerítése, a kert meg telis-deteli volt tearózsával. Csak éppen be kellett nyúlni a rácson. Be is nyúlt, leszakajtott egy szálát, s már húzta volna vissza a kezét, amikor hangot hallott:

– Várj csak szabó, nem addig az!

A szabónak inába szállt a bátorsága, mert egy medvebocs állt előtte.

Aztán meg mindenféle állat gyűlt oda a kertből; vadkutya, teknősbéka, zebra, még elefánt is volt. Mind egymás hegyén-hátán tolongott, de úgy különben békések voltak.

– Elviheted a tearózsát – folytatta a medvebocs –, de csak úgy, ha esztendőre elhozod nekem azt, akinek a rózsaát viszed! Mert csak az oldhat fel átkom alól, aki megszeret engem.

A szabó ijedtében végig sem gondolta miről van szó, csak rámondta: úgy lesz. Hanem egész hazáig volt min töprengjen! Csak az vigasztalta nagy bánatában, hogy van még egy teljes esztendő, addig majd történik valami.

A lányai örültek az ajándéknak, kiváltképp a legkisebbik. Egész éjszaka a tearózsát szagolgatta.

Aludni az apja sem tudott, de nem volt szíve megmondani a lányának, hogy ajaj, nagyon sokba kerül még az a tearózsa!

Esztendő elteltével olyan szép lett a lány, hogy a szabónak esze ágában sem volt már a medvebocsnak adott ígéret.

De amit elfelejtett a szabó, azt nem felejtette el a Medvebocs királyfi. Huszonnégy óráig várt, s mivel a szabó nem jelentkezett, beült a bársonnyal bélelt hintóba, odahajtott a szabó háza elé, és bekocolt az ablakon:

– Én vagyok, én vagyok, Medvebocs királyfi! Eljöttem a lányodért, akinek hoztad a tearózsát.

Na volt is ijedség: éjnek évadján ilyen látogatás!

A lány sehogy se értette miről van szó; de az apja egyre mondta, hogy nem kell félni, jó dolga lesz, elvégre királyfihoz megy feleségül.

Ha akart, ha nem, mennie kellett. Vitte a lányt nagy boldogan Medvebocs királyfi.

Az állatoktól nem félt a lány, mind olyan volt, mint a kezesbárány. Keresték is a kedvét: még az oroszlánok is halkabban morrantak, hogy ne féljen. Kétszer is megfordította a zárban a kulcsot, hogy senki ne jöhessen be hozzá! De hát mégiscsak ki kellett nyitnia az ajtót, mert másnap reggel egy vadmacska azzal a hírrel jött, hogy Medvebocs királyfi nagyon beteg.

– Vagytok elegen a palotában, ápoljátok! – felelte a lány.

– Mézespuszedlit akar enni! – nyávogta a vadmacska.

– Hát süssetek neki!

– De a te kezedből szeretné megenni, akkor meggyógyul!

– Etesse meg a tigris! Én nem érek rá!

Kisvártatva a zerge kopogott be, hogy Medvebocs királyfi ágynak esett. De a lány erre sem ment ki. Nem is válaszolt.

Aztán az ürge nyöszörgött az ajtó előtt, hogy Medvebocs királyfi már félrebeszél, talán meg se éri a déli harangszót.

Ezt már nem állhatta a lány szó nélkül:

– Az én lelkemen ne száradjon, ott leszek mindjárt, addig vigyázzatok, oda ne égjen a puszedli!

Mikor Medvebocs királyfi a harmadik puszedlit is megette a lány kezéből, hát csak kiugrik az ágyból, bukfencezik egyet, s abban a pillantásban olyan helyrevaló legénnyé változott, hogy álmodni nem lehetett különbet! És mind az egész háza népe emberré vedlett abban a minutumban.

Már csak a lakodalom volt hátra. Az ifjú pár feje fölött egy óriási tearózsa virított; életemben sem láttam olyan szép rózsát! Az esküvőre három nagy erdőből meghívták az összes majmot, őzet, medvét, már kiket előtaláltak. Tizenkét róka később érkezett, addigra már túl voltunk a tyúklevesen. De azért nekik is jutott bőven a maradékból.

Berze Nagy János gyűjtése

6. Mondjatok mesebefejező mondatokat! Melyik illik a legjobban ehhez a meséhez? Érveljetek!
7. Vitassátok meg, helyesen cselekedett-e az apa! Ti mit tettetek volna a helyében?
8. Ismertek hasonló mesét, amelyben az apa akaratlanul vagy szorult helyzetében elígéri a fiát vagy a lányát?
9. Ki hogyan érez a mesében? Gyűjtsétek össze!
10. Vajon ki átkozhatta el a Medvebocs királyfit, és miért?
11. Miért akart a Medvebocs királyfi a lány kezéből enni?
12. Mitől változott vissza legénnyé Medvebocs királyfi?
13. Milyen próbatételen kell átesnie a lánynak a mesében? Más mesékben milyen próbatételekről olvastatok?
14. Mi volt számodra eddig az életedben a legnagyobb próbatétel?
15. Keressetek hasonlóságokat a népmesében és az alábbi népdalban!

Ej-haj, gyöngyvirág,
Teljes szegfű, szarkaláb,
Bimbós majoránna!
Ha kertetbe mehetnék,
Piros rózsát szedhetnék,
Szívem megújulna.

Ej-haj, gyöngyvirág,
Teljes szegfű, szarkaláb,
Levendulavirág.
Ha kertetbe mehetnék,
És ott kertész lehetnék,
Mindjárt meggyógyulnék.

Péterke

Csíkszentdomokos Erdélyben található. Ebben a faluban lakott és mesélt az ott élő embereknek Albert András mesemondó. A Péterke című mesében egy különleges emberke is felbukkan. Vajon ki lehet a pulya emberke?

1. ➔ Fused át a szemekkel a Péterke című mesében a színnel jelölt szavakat, kifejezéseket!

- Mit gondolsz, miről szól ez a mese?
- Milyen szempont alapján csoportosíthatók az azonos színekkel kiemelt részek? Beszélj meg társaddal!

Péterke

Egyszer volt egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több. Azt sem tudta, szegény árva feje, hogy kit hívjon keresztapának az újszülött fiúhoz, mert még a pap is, a kántor is komaságban volt vele. Hej – szegény világ, vetett ágy! – elindult a szegény ember nagy bucsálódások¹ közt keresztapát keresni. Estére kelve egy nagy rengetegbe ért, s ebben úgy eltévedett, hogy semmiképpen sem tudott kitalálni onnét. Kóborolt erre is, arra is, s egyszer csak szembetalálkozik egy pulya² emberkével, akinek kétsinges³ volt a szakálla, s úgy vonszolódott a földön utána. Megijed a szegény ember, ő még ilyen csuda lelkes állatot egész világi életében nem látott. Megszólítja a pulya emberke:

– Hol jár itt kend, földi? Mi jóban fárad?

Még jobban megijed a szegény ember.

„No, ez bizonyosan az ördög – gondolja magában –, s még levisz engem, Isten tudja, hová!”

Azt feleli neki:

– Én bizony, édes kicsi pulya emberkém, életem-halálom a kezedben van, elindultam keresztapát keresni, mert annyi gyermekem van, mint a rosta lika, még eggyel több, s már a pap is komám, a kántor is komám, senki lélek el nem vállalja a komaságot.

1 bucsálódások: búslakodások

2 pulya: apró termetű

3 kétsinges: régi hossz mérték, 1 sing körülbelül 60 cm.

Azt mondja a pulya emberke:

– Ezért ugyan ne epekedjék kied, leszek én annak a gyermeknek keresztapja! Csak azt az egyet kötöm ki, hogy **hétesztendős**, **hét hónapos**, **héthetüs**, **hétnapos** korában adja nekem a fiút, én jó gondját viselem.

A szegény ember belé is egyezik. Gondolja, eleget megáldotta őt az Isten gyermekkel, meg sem látszik, ha egyet másnak ad. Azzal megfordulnak, elmennek a szegény ember házához, s a gyermeket megkeresztelik Péternek. A keresztapja mindjárt olyan gyermekruhát vett neki, hogy még a király gyermekének sem volt különb. No, telik-múlik az idő. Egyszer csak azon veszik észre magukat Péterke szülei, hogy mindjárt kitelik az idő, mikor a gyermeküket oda kell adni a pulya emberkének. Aj. Sok keserves könnyeket hullatott a szegény ember, de még többet a felesége, sokat, de sokat **évelődtek**⁴, búcsálódtak, hogy miért is kell nekik megválni ettől a **szívükről szakadt édes gyermeküktől**, amilyen szép fekete hajú, fekete szemű s amilyen **ügyibevaló**⁵, okos gyermek egy sem volt több.

De csak hiábavaló volt minden búcsálódás, hiába hullatták a sok keserves könnyeket, Péterkéből hétesztendős, hét hónapos, héthetüs s hétnapos lett, s el kellett vinni a keresztapjához. Azt mondja a szegény ember a feleségének:

– No, feleség, **süss nekem hamuban sült pogácsát**, az idő reá telt, amit **ezelőtt hét esztendővel** ígértem, meg nem másíthatom!

Sírt a szegény asszony, keservesen sírt, de csak megsüté a pogácsát, útra készítette az urát, s ez elvivé Péterkét. Mennek, mendegélnek, s jó estére elérnek a rengetegbe. Mikor jól behaladtak volna, megnyílik előttük a föld, s kipattan belőle a pulya emberke. Még szavát sem engedé a szegény embernek, már elkapta tőle Péterkét, s azon a nyíláson, ahol kipattant, eltűnt vele. A szegény ember pedig nagy szomorúan hazaindult.

4 évelődtek: tépelődtek, bosszankodtak, töprengtek

5 ügyibevaló: életrevaló, talpraesett

Tizennégy álló napig vitte a pulya emberke lefelé a keresztfiát, a tizennegyedik nap egy olyan rétre értek, hol aranyfű termett, gyémántvirág nyílt, s **aranyparipák** legelésztek. **De hogy szómat össze ne keverjem**, mire ideértek, Péterkéből nagy, derék legény lett. **Három napig** mentek ezen a helyen, mindenütt aranyréteken, aranyerdőkön át, aranytavak mellett. A harmadik nap egy gyémántlábon forgó várhoz értek. Itt a pulya emberke a várkapura sújtott egy aranyvesszővel, a kapu egyszeriben kinyílt, ő maga pedig csak átalbucskázott a fején, s hát olyan **gyönyörűséges szép kisasszony** lett belőle, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Péternek csak megfogyott a szava, nagy csudálkozásában nem tudott szólni.

Azt mondá ekkor a szép kisasszony:

– Hallod-e, te szép legény! Engem egy ördögös **vén banya** megátkózott volt, hogy mindaddig pulya ember legyek, míg egy hétesztendő, hét hónapos, héthetős, hétnapos vőlegényt nem találok. Most téged megtaláltalak, s ha elfogadsz, nézd – látod-e ezt a szép országot? – mind a tied lesz!

De bezzeg hogy egy szava sem volt az ellen Péterkének. Egyszeriben befogattak egy gyémánthintóba **hat gyémántszőrű paripát**, egy percre felhajtottak Péter apjáiékhöz, lehozták apját, anyját, minden testvérét a boldogság országába, ott nagy vendégséget csaptak, s **még ma is élnek, ha meg nem haltak**.

mesélte Albert András, gyűjtötte Belatini Braun Olga

Illusztrációk: Kürti Andrea

2. Hasonlítsd össze az előzetes elképzelésedet a mesében olvasottakkal!

3. Válaszolj a kérdésekre az olvasottak alapján!

- a) Miért indult útnak a szegény ember?
- b) Miért fogadta el a szegény ember a pulya emberke ajánlatát?
- c) Ki volt valójában a pulya emberke?

4. Gyakoroljátok az élőlészavas mesélést! Meséljétek újra a Péterkét a mesemondás követelményeinek, szabályainak megfelelően!

5. Melyik mesefajtába sorolnád a Péterke című mesét? Indokold is válaszodat!

A tülökvár

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, ahol a kis kurta farkú malac túr, túlannan túl, még azon is túl, volt egyszer egy király. Ennek a királynak annyi vára volt, hogy szerét-számát sem tudta már. Egyszer, amint ott üldögélt a palotája tornácán, elkezdte számolgatni, sorolgatni, hogy mi mindenféle vára van neki. Hogy van már neki aranyvára, ezüstvára, gyémántvára; van neki favára, de még üvegvára is; van neki mindenféle vára, csak tülökvára nincs. No'iszen, ha nincs, majd lesz. Mindjárt kihirdettette az országban, hogy ki, ami tülköt talál, mind hordja az ő udvarába. Hej, gyerekek, ha láttátok volna, mi történt erre! Megmozdultak a népek mindenfelé, szedték-vették a tülköt, ahol találták, s vitték a király udvarába, ki ölben, ki talyigán, ki hatlovas szekéren. Vítették, ha jól láttam, még bársonyhintón is. Hát egyszer csak annyi a tülök, hogy nem fér a király udvarában.

Eh, gondolja a király, minek nekem tülökvár? Azzal úgy, ahogy odahordatta azt a rengeteg sok tülköt, mind elhordatta, s behányatta a Tiszába. Ha majd az a sok tülök mind elázik, csak gyertek, jelentétek nekem, s tovább mondom a mesémet.

Benedek Elek

6. Keresd meg a szövegben azt a fordulatot, amellyel a mesélő a „csalást” elköveti, vagyis megtréfálja a hallgatót! Vajon miért teszi ezt?

7. A csalikorsó száján, fülén több lyuk van. De nem mindegyikből jön víz. Miben hasonlít a csalikorsó a csalimeséhez?

NÉPDAL

Az árgyélus kis madár nem száll minden ágra;
Én sem fekszem mindenkor szép paplanos ágyba.
Szállj le, szállj le, gyöngé kis madárka!
Szánj meg, bánj meg, gyöngé kis madárka.

Az én kedves vacsorám csak egy piros alma;
Az én vetett nyoszolyám csak egy marék szalma.
Szállj le, szállj le, gyöngé kis madárka!
Szánj meg, bánj meg, gyöngé kis madárka.

Naszvad, Komárom

Találós kérdések

Zöld burookban születtem.
Mikor aztán nagy lettem,
A zöld burok kifeszlett
És az úrfi kiesett.
Mi az?

Kerek, de nem alma,
Piros, de nem rózsza,
Rétes, de nem béles.
Kóstoltam, de nem édes.
Mi az?

KISZÁMOLO

A sámsoni piacon
Almát árul egy asszony.
Gyere pajtás, vegyük meg;
Ketten vagyunk, együk meg!
Orosháza, Békés

Esőindító

Ess eső, ess!
Holnap délig ess!
Búza bokrosodjon,
Zab szaporodjon!
Az én hajam olyan legyen,
Mint a csikó farka,
Még annál is hosszabb,
Mint a Tisza hossza!
Még annál is hosszabb,
Mint a Duna hossza!
Még annál is hosszabb,
Mint a tenger hossza!

Csongrád

„A magyar népdal az egész magyar lélek tükre, a magyar nyelvvel egyidős; a magyarság történelme során kialakult és az évszázados – évezredes – használatban csiszolódott népzenei hagyomány anyanyelvünkhöz hasonló érték. Benne mindannyian magunkra ismerhetünk, belőle mások is megismerhetnek bennünket.”

Kodály Zoltán

A **Megkötöm lovamat** című népdalt **Bartók Béla gyűjtéséből** ismerjük. Érdekesség, hogy Bartók Béla 14 000 magyar dallamot ismert, Kodály Zoltán közel 30 000-et. A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetében – a magyar népzene kutatás központjában – ma mintegy **150 000 népdalt tartanak nyilván.**

Megkötöm lovamat

Megkötöm lovamat
Szomorúfűzfához,
Lehajtom fejemet
Két első lábához.

Lehajtom fejemet
A babám ölébe,
Hullajtom könnyeim
Rózsás kötényébe.

népdal

TUDOD-E?

Weöres Sándort, a **Bóbita** és a **Ha a világ rigó lenne** gyermekverskötetek szerzőjét nagyon érdekelte a vers ritmusa, zenei dallama. Számos esetben Kodály Zoltánnal közösen végzett versritmikai kísérleteket. Próbáld meg a versírással a **Paripám csodaszép pejki** című vers ritmusára!

Weöres Sándor

Paripám csodaszép pejki

Paripám csodaszép pejki,
Ide lép, oda lép, hejhó!
Hegyen át, vizen át vágdat,
Nem adom, ha ígérsz százat.

Amikor paripám ballag,
Odanéz valahány csillag.
Amikor paripám táncol,
Odanéz a nap is százszor.

Mese a fecskéről

Románok Románián kívül más országokban is élnek. Magyarországon területén szintén laknak román nemzetiségűek, román anyanyelvűek. Például Kétegyházán, Eleken, Gyulán, Méhkeréken, Magyarcsanakon.

1. Eminescu [ejtsd: emineszku] híres román költő. Az **Ó, jössz-e már...** című versében milyen szerepe, hatása van az ismétlésnek?

Látod: a fecske útra kél,
Hull a sápadt diólevél;
Deres a szőlő, őszre jár –
Ó, jössz-e már, ó, jössz-e már?

Ó, jössz-e már... – részlet, fordította Képes Géza

2. Más-más érzelmeket kifejezve olvassátok fel egymásnak az alábbi kifejezéseket! A csoport egyik tagja a szemével válasszon ki egy érzelmet kifejező szót, és annak megfelelően olvassa a kifejezést! Társai találják ki, melyik érzelmet választotta.

Kislányom, kislányom

örömmel

bosszúsan

csodálkozva

türelmetlenül

Elég legyen már

mérgesen

türelmetlenül

fenyegetően

Mese a fecskéről

Hajdanában, réges-régen, olyan régen, hogy már az idejét sem tudja senki, élt egyszer egy szegény asszony. Csak egyetlen gyermeke volt, egy aprócska, vékony csontú kislány, akit Fecskének becézett.

Ez a kislány örökösen dalolt, nótázott. Hiába szólt rá az anyja többször is:

– Elég legyen már, kis Fecske! Hagyd abba! Fáradt vagyok, pihenni szeretnék!

– Ha nem tetszik, ne hallgassa! – nyelvelt vissza a kislány, s annál harsányabb dalolásba kezdett. Jócskán fel volt vágva a nyelve.

Egy reggel, még alig pitymallott, de a kis Fecske már talpon volt.

Fekete ruhát vett magára – melyre édesanyja kék karöltős-ujjat varrt az este –, és fehér kötényt kötött eléje. Alighogy felöltözött, nyomban nótázni kezdett a legélesebb hangján.

A szegény asszony még aludt volna szívesen, de felriadt a hangos énekszóra.

– Kislányom, kislányom... – sóhajtott fel bosszúsan, majd így folytat-
ta: – Miért nem születél inkább dalos madárnak!

És láss csodát, abban a szempillantásban kék szárnyú, fekete tollú kismadár repült ki a szobából. Fehér mellénye megvillant egy pillanatra, s aztán széleseben tovaszállt.

Estére azonban visszatért, és az ablak fölé, az eresz alá fészket rakott. Ott élt madár alakban, s minden hajnalban hangos énekszóval köszön-
tötte az édesanyját.

Sok, sok ködbevesző esztendő telt el azóta. A fecske ma is az emberek közelében, az eresz alá rak fészket, és kora reggel hangos csiviteléssel ébreszti a ház népét. Azt mondják, szerencsét hoz annak, aki szívesen hallgatja ficsergését. Ez így igaz, hisz aki fecskeszóra ébred, és kel ki ágyából, az idejében foghat munkához, s nem telnek napjai hiábavalóan.

román népmese, fordította Mészely József

3. Válaszolj a kérdésekre az olvasottak alapján!

- a) Milyen tulajdonságai vannak a mesében Fecskének?
- b) Miért zavarta a kislány dalolása az édesanyját?
- c) Szerinted mitől lehetett fáradt az édesanyja?
- d) Melyik közmondás jut eszedbe a mese végéről?

4. Szerinted miért hoz szerencsét a fecske csivitelésének hallgatása?

5. Keresd ki az édesanya mondatait a meséből! Olvasd úgy, ahogy az édesanya mondhatta!

6. Milyenek mutatja be a szöveg a kislány Fecske és a fecskemadár külsejét? Csoportokban rajzoljátok le egy csomagolópapírra!

7. Magyarázd meg az alábbi közmondás jelentését!

Egy fecske nem csinál nyarat.

(Ha nem ismered, megtalálod a magyarázatot O. Nagy Gábor **Magyar szólások és közmondások** című könyvében.)

A kígyó koronája

A horvátok a délszláv népcsoportokhoz tartoznak, Horvátországban, Bosznia-Hercegovinában és a környező államokban élnek. A magyarországi horvátok Magyarországon Pécs környékén, Mohács környékén, az Ormánságban (Dráva mentén), Nagykanizsa környékén, Várvidéken és Budapest környékén.

1. Csoportokban gyűjtsétek össze, kinek mi jut eszébe a kívánság szóról!
2. Szemeddel furd át a következő mesét! Találtál-e benne olyan kifejezéseket, amelyek a kívánsághoz kapcsolódnak?

A kígyó koronája

Egy anyának volt egy kis leánykája. A kislány minden reggel tejet kapott egy kis tálacskában, s amikor inni kezdte, odacsúszott hozzá egy kígyó, s együtt fogyasztották el a reggelit. Amikor kiürült a tálacska, a kislány a mamájához szaladt, és így szólt:

– Mamácskám! Adj még tejet, szisza mind megitta!

A mamája nem tudta, hogy ki az a szisza, de azért jó szívvvel adott még. Így folyt ez hét esztendőn keresztül. A hetedik év végén azt mondta a kislánynak a kígyó:

– Gyere velem, s amelyik lyukba én bemászom, te is mássz utánam! Mindenütt légy a nyomomban, s amikor hazaérkezünk, kérd el apámtól a kígyók koronáját. Minden egyebet fog kínálni neked, de te semmi mást ne végy el, csak azt a koronát, s amire csak gondolsz, amit csak szeretnél, a korona mindent megad neked.

Elindultak tehát, és kisvártatva megérkeztek a kígyók tanyájára. Csodálkozott az öreg kígyó, amikor a kislányt megpillantotta! A kígyó pedig, amelyik vezette, mesélni kezdett az apjának. Elmondta, hogy ettől a kislánytól kapott minden reggel tejecskét, és most valamit kérni szeretne.

– És mit szeretnél? – kérdezte az öreg kígyó.

– Szeretném megkapni a koronádat! – felelte a kislány.

Az öreg kígyó így felelt:

– Adok én neked annál sokkal szebbet, csak azt az egyet ne kérd tőlem!

De a kislány bizony semmi egyebet el nem fogadott. Végre megkapta a koronát, s hazaszaladt vele. Otthon a szekrény tetejére tette és azt gondolta magában: „Bárcsak megtelne ez a szekrény pénzzel!” Még ki sem mondta, máris teljesült a kívánsága. A szekrényben sok arany- és ezüstpénz csillogott.

Akkor a koronát a ruhák közé dugta és azt gondolta: „Bárcsak megtelne gabonával!” S annyi gabona lett egyszeriben a ládában, hogy szinte kicsordult belőle. Zsákba lapátolta, s hogy, hogy nem, közékeveredett a korona is. Elküldte az egészet a malomba. Soha többé nem látta a koronát. A malomban a molnár sem látta: talán a vízbe eshetett véletlenül, és a sebes víz magával sodorhatta.

Ha a koronát a víz el nem vitte volna, az én mesém is tovább tartott volna.

horvát népmese, fordította Komjáthy István

3. Válaszolj a kérdésekre az olvasottak alapján!

- a) Miért javasolta kígyó a kislánynak, hogy a koronát kérje a kígyókirálytól?
- b) Miért jutalmazta meg a kígyók királya a kislányt?
- c) Mi lett a korona sorsa?

4. Csoportokban gyűjtsétek össze, mi mindent ajánlhatott a kígyókirály a korona helyett a kislánynak!

5. Te mit kívánnál a koronától?

6. Csoportokban játsszátok el a kígyókirály és a kislány beszélgetését!

7. Játsszátok „Forró szék” játékot! Válasszátok egyet a mese szereplői közül, majd csoportokban gyűjtsétek össze, mi mindent kérdeznétek tőle az olvasottakkal kapcsolatban! Egy vállalkozó tanuló üljön ki az osztály elé a „Forró székbe”! Ő fogja megsemmélyesíteni a kiválasztott szereplőt, neki tegyétek föl az összegyűjtött kérdéseiteket!

8. Képzeld magad a kislány helyébe, és mondd el a mese tartalmát az ő nevében!

A csodálatos hajszál

Ahogy a horvátok, a szerbek is a délszláv népcsoportokhoz tartoznak, a Balkán-félsziget középső részén, főleg Szerbiában élnek. Hazánkban egyrészt a határ menti településeken, Baranya megyében, Bács-Kiskun megyében, Csongrád megyében, másrészt Budapesten és környékén, azon belül is főleg a Csepel-sziget területén élnek.

1. Mit jelentenek az alábbi szólások?

Előtte a hajszál is dorong.

Hajszálon függ.

Hajszálat hasogat.

2. Játsszatok némajátékot! Csoportokban mozdulatokkal játsszatok el az alábbi kifejezéseket!

Eltévedtem.

Munkát keresek.

A csodálatos hajszál

Hol volt, hol nem, volt egyszer egy szegény ember. Sok gyermeke volt, s már-már nem tudott nekik mit enni adni. Telt-múlt az idő, s egy éjszaka idegen gyermek állott meg ágya előtt, aki így szólott:

– Hallod-e, te szegény ember! Tudom, hogy mit forgatsz a fejedben, de tudom azt is, hogy nem visz rá a lélek, hiszen nagyon szereted a gyerekeidet. Látom, milyen nagy szegénységben éltek. Éppen ezért holnap reggel a párnád alatt tükröt, bíborszínű korallt és egy hímezett ruhát fogsz találni. Titokban mind a hármat vedd magadhoz, úgy, hogy senki észre ne vegye. Elmész velük az erdőbe, ahol egy patakra lelsz majd. Emellett a patak mellett állandóan tarts felfelé, amíg csak el nem érsz a forrásig. Ott egy tündöklő szép leányt látsz majd, haja sátorként borul a vállára. Jól vigyázz azonban magadra, hogy kárt

ne tegyen benned, mert az a lány valójában leánnyá változott gonosz kígyó. Egy szót se szólj, mert ahogy megszólalsz, elvarázsol, te hallá vagy másfajta hüllővé változol, és tüstént felfal. Ha azonban megkér, hogy vizsgálj meg a haját, úgy válogasd a szálát, hogy rátalálj a bűvös hajszátra, mely olyan piros, mint az emberi vér. Azt a hajszálat tépd ki, és uccu, szedd a lábad, mert ha a lány elér, jaj az életednek! Ha észreveszed, hogy utánad eredt, hajítsd el először a hímzett selyemruhát, utána a korallt és legutoljára a tükröt. Ezek majd visszatartják. A bűvös hajszálat pedig add el valamelyik gazdag kereskedőnek, de vigyázz, hogy be ne csapjon, mert hallatlan nagy ára van ám! Így aztán meggazdagodsz, és felnevelheted gyermekeidet.

Amikor reggel a szegény ember felébredt, mindent rendre megtalált a párnája alatt, amiről álmában a gyerek beszélt neki.

Elindult tehát abba az erdőbe, és hamarosan rátalált a patakra. Folyton felfelé tartott a partján, mígnem elérkezett a forráshoz.

Keresni kezdte a lányt, meg is pillantotta egy tó felett, amint éppen napsugarat fűzött egy tűbe, hogy egy **rámára**¹ feszített vászonra hímezzon vele. Ez a vászon ifjú legények hajából volt szöve. Amint a szegény ember megpillantotta a lányt, meghajolt előtte. A lány felállt, és megszólította.

– Honnan jöttél, ismeretlen?

A szegény ember azonban meg se mukkant! Akkor ismét faggatni kezdte:

– Ki vagy? Mit akarsz?

De ő csak hallgatott, mint a csuka, és csak a kezével mutatta, hogy néma, és munkát keres. Ekkor azt mondotta a lány, hogy üljön a ruhája szegélyére. Ahogy ott elhelyezkedett, a lány tüstént a térdére hajtotta a fejét, s kérte, hogy vizsgálja meg a haját. Elkezdte a hajszálat rendezgetni, s csakhamar megtalálta a piros szálát. Szépen elválasztotta a többitől, és kiszakította. Aztán leugrott a lány szoknyájáról,

¹ rámára: keretre, foglalatra, szegélyre, vázra

s ahogy csak a lába bírta, szaladt visszafelé. A lány utána. A szegény ember látta, hogy már-már beéri, elhajította hát a hímzett ruhát. A lány észrevette a ruhát, megállt, megcsodálta a hímzését, addig-addig bámulta, míg az ember jó darab utat befutott. A lány észbe kapott, keblébe dugta a ruhát, és nyargalt a szegény ember után. Az meg, mikor látta, hogy újra beéri, elhajította a piros korallt. A lány ismét megállott, csodálva a korall tündöklő szépségét.

Ezalatt a szegény ember megint nagy darab utat hagyott maga mögött. A lány ekkor nagy haragra lobbant, a ruhát s a korallt elhajította, ismét üldözőbe vette az embert. A szegény ember meg elhajította a tükröt. A lány még soha életében nem látott tükröt, belenézett, s amikor magát megpillantotta benne, azt gondolta, hogy valaki más néz vele farkasszemet. Addig-addig bámult a tükörbe, míg a szegény ember jó messzire eljutott, úgyhogy már nem érhetette utol. A szegény ember vidáman, minden baj nélkül hazakerült.

Otthon megmutatta asszonyának a különös kincset, és elmondta neki, hogyan talált a lányra, hogy szerezte meg a haját; de bármit is mondott, az asszony csak nevetett – nem hitt neki. Ő azonban nem törődött az asszonnyal, hanem fogta a hajszálat, és elvitte a városba a vásárra.

Sürgött-forgott, taposta egymás sarkát a sok ember, kereskedő: mind szerette volna megvenni a csodálatos hajszálat. Ígérettek az [aranydukátot](#)², az egyik egyet, a másik kettőt, és egyre többet és többet, végül is az egyik száz dukátot ajánlott. Ekkor már a hajról hírt szerzett maga a cár is. Udvarába rendelte a szegény embert, és felajánlott neki a hajért ezer dukátot. Ennyiért már odaadta az ember. De mit is kezdetett a cár azzal a hajszállal? Hosszában kettéhasította, s igen fontos iratot talált benne. Az iratban minden meg volt írva a világ kezdetétől mostanáig.

A szegény ember meg hazavitte a temérdek dukátot, és boldogan élt feleségével, gyermekeivel. Még máig is élnek talán, ha meg nem haltak.

szerb népmese, fordította Komjáthy István

2 aranydukátot: arany pénzérmét. A dukát egész Európában használatos volt.

3. Sorold fel, milyen tárgyakat kapott a szegény ember a gyermektől!

4. Hogyan segítették ezek a tárgyak a főhőst?

5. Mit gondolsz, ki lehetett az a gyermek, aki segített a szegény emberen?

6. Vítassátok meg, mit jelenthetett a gyermek alábbi mondata!

„Tudom, hogy mit forgatsz a fejedben, de tudom azt is, hogy nem visz rá a lélek, hiszen nagyon szereted a gyerekeidet.”

7. Milyen módon válaszolt a szegény ember a leány kérdéseire? Miért így?

8. Mit kezdett a cár a hajszállal?

9. Keresd meg a szövegben, hogyan fejezi ki a mesélő, hogy sokan voltak a vásárban!

10. Készítsetek rövid jelenetet a mese egy-egy részéből! Csoportban dolgozzatok!

Amikor a szegény ember felébredt,
mindent rendre megtalált a párnája alatt.

Csak a kezével mutatta, hogy néma,
és munkát keres.

A lány még soha életében nem látott tükröt.

A cár felajánlott a hajért ezer dukátot.

Szlovákián kívül jelentős számban élnek nálunk szlovákok. A magyarországi szlovákok nagy része északi határvidékeinken, a Pilis térségében és Békésben él. Kulturális központjuk Békéscsaba.

1. Gyakoroljátok a versike olvasását, úgy, hogy először hangosan, gyorsan kezdjétek, majd fokozatosan halkán és lassan mondjátok!

Gingalló,
Szent ajtó,
Főzz kását,
Ha nincs só,
Gingalló.

2. Milyen lenne az életünk só nélkül?
3. Következtess a címből! Miről szólhat a mese?

Só és arany

Volt egy királynak három lánya. Fiatalok voltak a lányok, de a király már megöregedett, a sír szélén állt. Egyszer magához hívatta a három lányát. Kérdezi a legidősebbiktől:

- No, édes lányom, hogy szeretsz engem?
- Úgy szeretlek, mint az aranyat!

Kérdezi a középső lánytól:

- Hát te, édes lányom, hogy szeretsz?
- Mint az ezüstöt, édesapám!

Megkérdezi a legkisebbiket:

- És te, kicsi lányom, hogy szeretsz engem?
- Úgy szeretlek, mint a sót!

Nem tetszett a felelet a királynak; az egyik lánya úgy szereti, mint az aranyat, a másik, mint az ezüstöt, ez a legkisebbik pedig csak annyira, mint a sót! A két nővér is lármázott, perlekedett, így aztán a legkisebb lánynak ott kellett hagynia a királyi várat. Nem szerette már se az apja, se a nővérei.

Fogta a batyuját szegényke, és ment, mendegélt, hátha valaki befogadja, hátha akad majd valahol helye. Ment, mendegélt hegyen-völgyön, s egyszerre csak, hipp-hopp, ott termett egy asszony.

– Hová mégy, lányom?

– Hogy hová? Hárman vagyunk nővérek, s az apánk magához hívatott bennünket, hogy vajon ki szereti őt a legjobban. A legidősebb nővérem azt mondta, hogy úgy szereti, mint az aranyat, a középső, mint az ezüstöt, én meg azt mondtam, hogy úgy szeretem, mint a sót. Megharagudott rám ezért az apám meg a két nővérem, és elkergettek. Most aztán járom a világot.

– Jaj, kedves gyermekem, ha már így esett, maradj nálam. Ne félj, itt nem lesz bántódásod. Ha már így elkergettek, mit tehetünk, ne búslakodj!

Így aztán a lány ott maradt az asszonynál. Szolgált, segített, dolgozott, ügyesen tett-vett. Az asszony pedig tudta, mi fog történni.

Történt aztán, hogy az egész világról eltűnt a só. Az asszony varázslata volt ez, nála volt minden só. Maga a király is só nélkül maradt. Országának egyetlen csücskében, egyetlen hajlékában nem akadt egy csipetnyi só.

Sok évig maradt a lány az asszonynál, három, négy, talán öt esztendeig is szolgált, amikor mondja neki egy szép napon az asszony:

– No, édes lányom, most eredj az apádhoz, mert elpusztul só nélkül, s meg fogod látni, mi drágább: az arany vagy a só.

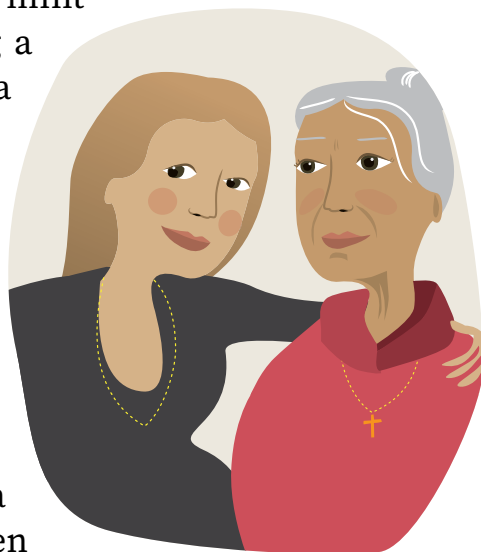
Szívesen maradt volna még a lány az asszonynál, de az kikísérte, és ellátta jó tanáccsal, mit tegyen útközben. Adott a lánynak egy vesszőt:

– Fogd ezt a vesszőt, édes lányom, és ha túljutsz három mezőn, látsz majd ott egy dombot, arra suhints rá a vasvesszővel. De előbb menj az apádhoz, azután is ráérsz a dombot megsuhintani.

Azután az asszony fogott egy kendőt, telerakta sóval, és batyut kötött belőle.

– Menj hát egyenesen az apádhoz, gyermekem, különben elpusztul só nélkül. A tenyerén fog hordozni, ha ezt a batyut odaadod neki!

Elindult hát a lány a sóval, az asszony szépen kikísérte. Megérkezett az apjához, az meg a szemét meresztgette, hogy került ide ez a lány? Hiszen már régen elment hazulról, s most visszajött. Kérdezi a lánytól az apja:

- Merre jártál, kedves lányom?
- Sót kerestem, édesapám!
- Aztán találtál-e?
- Igen, találtam!

Avval leszelt egy karéj kenyeret, kioldozta a batyut, vett a sóból, megsózta a kenyeret és odaadta az apjának. Az se tudta a király, hova legyen örömeiben, hogy a lánya életet öntött belé. Három, de talán négy esztendeje is már, hogy se jószág, se ember nem látott sót.

Behívta a lány a szakácsnőket, azoknak is adott a sóból. Olyan só volt ez, ami sose fogyott el. Akármennyit adott belőle a lány, a batyuban mindig ugyanannyi maradt.

Aztán jöttek a miniszterek, igen kívánták azok is a sót, adott hát nekik is. Így jártak hozzá az emberek sóért, és a lány mindenkit megajándékozott vele. Látta ezt a király, mondja a lányának:

- Hej, édes lányom, ne adj a sóból senkinek, nehogy só nélkül maradjunk!

Megvolt a lány otthon egy ideig, aztán mondja az apjának:

- Most pedig elmegyek a sóbányába, s akkor az egész országnak lesz sója! Adjon velem, apám, egy kocsist, nem megyek én gyalog, inkább kocsikázok!

Adott a király kocsist, meg is parancsolta, hogy menjen a királylánnyal oda, ahová kívánja. És hogy a lánya el ne vesszen valahogy útközben, még egy minisztert is odarendelt mellé.

Elérkezett a lány arra a helyre, ahová a gazdaasszony küldte. Körülnézett, fogta a vesszőt, rásuhintott a dombra, hát tüstént megnyílt a föld, és szépséges országot látott, szebbet, mint eddig. Végigjárta az országot, mindenhová elvezették, mindent megmutattak neki. (A szépséges országot, a sóbányát a gazdaasszonya pecsételte le, hogy azé a lányé legyen, akit elkergettek hazulról.) Attól fogva az egész világ odajárt sóért.

szlovák népmese, Körtvélyessy Klára fordítása

4. Írjatok közösen egy hosszabb mesekezdő mondatot!
5. Hasonlítsátok össze a mesét A só című mesével. Miben egyezik és miben különbözik a két mese?
6. Gyakoroljátok a szerepek szerinti olvasást! Játsszátok el a mesét!

A só a népköltészetben

Találós kérdés

Melyik só nem olvad el a víztől?

Közmondások, szólások

Olyan nehéz, mint a só.

Sót vet a tűzre.

Minálunk is sóval sóznak.

Kinek sója, paprikája van, minden fűszerszáma van.

Sóbálvánnyá válik.

Mehet a sóhivatalba.

Néha a jó szakácsné is elsózza a levest.

Mondóka

Íze van a sónak,

Értelme a szónak,

Hidege a hónak,

Tüze a jó lónak,

Feneke a tónak,

Jutalma a jónak.

Barna kenyér, fehér só

A legjobb pirosító.

Nyelvtörő

Mit sütsz, kis szűcs?

Sós húst sütsz, kis szűcs?

Naphívogató

Jöjj ki, napocska, itt apád, itt anyád,

Sót törünk, borsot törünk, tökkel harangozunk.

NÉPDAL

Le is szállnok,
fel is szállnok a fecskék

Le is szállnok, fel is szállnok a fecskék,
Jaj, de busan telnek tüled az esték.
Látod, babám, eljöhetnél egy este,
Meglátnád a bus szívemet lefestve.

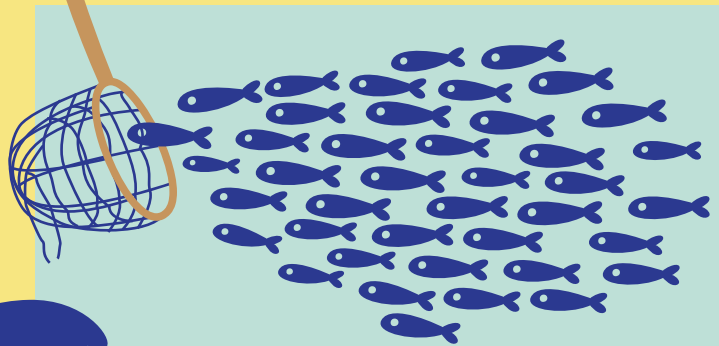
El is mennék én hozzátok egy este,
Ha jaz anyád a kapuba nem lesne.
De jaz anyád ujan huncút menyecske,
Meghallgatta, mit beszéltünk az este.

Észak-Mezőség

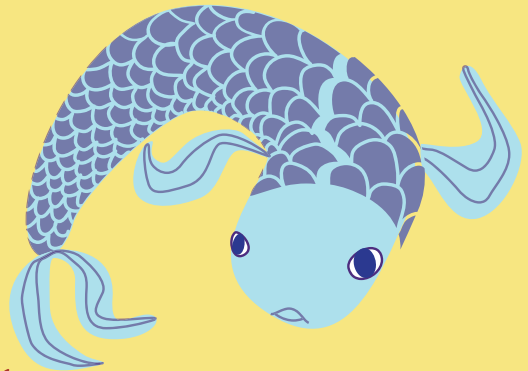
SZLOVÁK TALÁLÓS KÉRDÉSEK

Volt egyszer egy ház, abban gazda száz,
kiment a ház az ablakon, minden gazda
az én foglyom.

Megoldás: víz, hal, háló.

Melyik a legkisebb hal?

Megoldás: amélyiknek a feje a farkához legközelebb van.

? Tudod-e?
KÍGYÓK

Horvátországban, a Krka Nemzeti Parkban számos kígyófajta is megtalálható. A nemzeti park a Krka folyó nagy részét, a Skradintól Kninig tartó szakaszát foglalja magában.

A kockás kígyó a nyugalmas, nedves területeken fordul elő leginkább, a leopárdkígyó a cserjés és sziklás területeket szereti.

A homoki vipera az egyetlen mérgeskígyófaj a parkban, amely emberre is veszélyes. Van két másik is – az európai macskakígyó és az európai gyikáskígyó –, ám ezek mérge csak a hüllőkre, a madarakra és a kisemlősökre veszélyes.

A kígyó a népmesékben általában jó szándékú, segítőkész állat. A népművészeti alkotásokon – például ajtófélfára faragva, kikapuk tetején vagy pásztorbotok díszítményeként – őrző-védő, sőt egyenesen gonosztávoltartó szerepe van ennek az állatnak. (S. Cs.)

NÉPDAL

Hívjad a falovacskát

Hívjad a, hívjad a falovacskát,
add neki, add neki a zabocskát,
jól lakik attól, hízik a zabtól, a lovacskám.

Hívjad a, hívjad a kicsi kecskét,
add neki, add neki a tejecskét,
jól lakik ettől, hízik a tejtől, kicsi kecském.

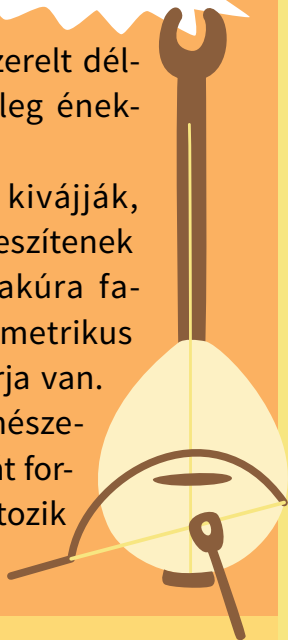
szlovák népdal

MI AZ A GUZLICA?

HANGSZER

Egyetlen lószőrhúrral felszerelt délszláv **vonós hangszer**, főleg énekmondókat kísérik vele.

Hogyan készül? A fát kivájják, majd fémszögekkel bőrt feszítenek rá. A tetejét kecskefej alakúra faragják, nyelét karcolt geometrikus mintákkal díszítik. Egy húrja van. A hozzá tartozó vonó természetes ívű faágból készül. Lapát formájúra faragott ütő is tartozik hozzá.

JÁTÉK

DODOLA

Szokás a szerbeknél, hogy a száraz esztendő tavaszán vagy nyarán tíz-tizenöt leány házról házra jár, s mindenki előtt esőért könyörgő dalocskákat énekelnek. A leányok egyike ingre levetkezik, aztán köntös helyett réti füvekkel, falevelekkel, fűzágakkal, virágokkal úgy elborítja egész testét, hogy még a szeme sem látszik ki. Az így beburkolt leányt dodolának nevezik. Nagy gyorsasággal szokott jobbra-balra forogni s a többiek ugrándoznak, dalolnak körüle:

Oh, dodola, dodola,
Mi kellene te néked?
Egy jó kanna vizecske,
Jó Istentől esőcske.

AJVÁR

250 g paradicsompaprika

2-3 padlizsán

fokhagyma

ecet, olaj

ízlés szerinti fűszerek: cukor, só, bors

A paprikát és a padlizsánt addig sütjük, míg a héjuk fel nem hólyagosodik. A paprika bőrét lehúzzuk, a padlizsánt meghámozzuk, majd a fokhagymával együtt megdaráljuk. Annyi olajat adunk hozzá,

amennyit felvesz, fűszerezük. Húsok mellé, vagy kenyérre kenve fogyasztjuk.

Addig énekelnek, míg valaki ki nem jön a házból s a dodolára egy csöbör vizet nem önt. Ezután vigadozva, hujjázva továbbmennek.

A dodola-járásnál még így is énekelnek a ház előtt:

Kérjük, lányok, a nagy Istent,
Oj, dodo, oj, dodola!
Hogy az eső harmatozzék.
Harmatozzék réten, szántón,
Hogy búzánk és zöld leveles
Tengerink termékenyüljön.

Útközben pedig így:

Mi megyünk a falun által,
Fenn a felhők égen által;
Mi sietve, ők sietve;
De ők gyorsabban futottak,
Bort, búzát beharmatoztak.

Hadzsics Antal: A délmagyarországi szerbek – részlet

MESE

Legenda a hegedűről

Egy erdőben élt egy roma asszony, akinek nem születtek gyermekei. Találkozott véletlenül egy öregasszonnyal, aki azt tanácsolta neki, hogy fúrjon lyukat egy tőbbe, annak belsőjébe öntsön tejet, és aztán a folyadékot igya meg.

Az asszony megfogadta a tanácsot, úgy tett, ahogy az öregasszony mondta.

Ezt követően, kilenc hónap elteltével az asszony fiúgyermeket szült, aki hamarosan szép legénnyé nőtt. Húszéves volt éppen, amikor örökre elhagyták a szülei: apja és anyja meghalt, árva maradt. Ekkor elhatározta, hogy világgá megy szerencsét próbálni.

Sokáig utazott, de nem talált rá a szerencséjére.

Történt egyszer, hogy egy idegen városba ért, ahol megtudta, hogy a király annak adja férjül leányát, aki olyant tesz, mit addig még soha senki.

A fiatal roma erőt vett magán, és a királyi udvarba ment a hír hallatán, ahol a királytól megkérdezte, mit kellene tennie, hogy elnyerje a királynő kezét.

A király igencsak haragra gerjedt a legény merészségén, és azonnal a tömlöcbe vettette.

Nemsokára a börtönben meglátogatta a legényt a tündérkirálynő, a szegények és szerencsétlenül járt emberek pártfogója. Hogy kissé megvigasztalja a roma legényt, egy darab fahasábot és egy botot adott neki, mondván, hogy a hajából húzzon ki néhány szálat, és azt

erősítse a fahasábra.

Valójában így keletkezett az első hegedű. A roma legény a fahasábot szépen kifaragta, a botból vonót készített, és arra ráillesztette a tündér haját.

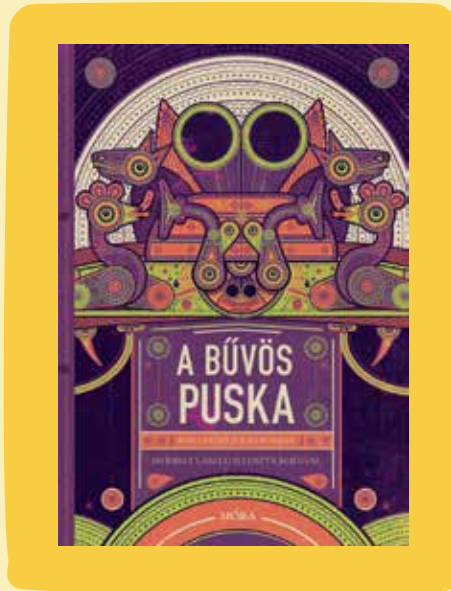
A fiatal roma ismét a király elé kívánt járulni, kérlelve, hogy hallgassa meg. Most az egyszer szerencséje volt: kérését meghallgatta a király.

A királyi trón elé érve a legény megszólaltatta a hegedűjét, mely a ki-

rályból mosolyt és könnyeket csalt elő. Még soha senkinek sem sikerült ilyent elérnie, és a királynak be kellett tartania az adott szavát.

A legény elnyerte a királynő kezét, és hegedűje megszólaltatásával el nem múló dicsőséget szerzett.

balkáni cigány népmese
Frankovics György gyűjtése

CIGÁNYZENE ÉS NÉPZENE

Azene ősidők óta fontos szerepet töltött be a cigányság életében, sok roma családnak főfoglalkozásként megélhetést biztosított.

A zenész cigányok népzeneit ritkábban játszanak, inkább népies magyar műzenét, amit a nem cigány lakosság cigányzene-ként ismer. Hangszereik a hegedű, cimbalom, klarinét, nagybőgő, brácsa.

A cigány népzene nagyon is különbözik attól, amit a cigányzenészek a zenés szórakozóhelyeken játszanak. A cigány népzene hangszere a tambura, a citera, ritmuskíséretként szájbőgőznek, gyakran kanalakat ütögetnek, kannát buffogatnak.

DAL

Ána, Ána, Kosundána,
de Floriska Floriskinda!
Az ablaknál ki járt éppen?
Mondd meg nekem, feleségem!

Ablakom alatt ki járt ma?
Csak a szomszéd macskája,
szomszédunké ottan hátra,
szomszédunké ottan hátra.

A dallamot kevés szöveggel, rögtönzött, értelmetlen szótagok gjadolásával, azaz pergetéssel éneklük.

Interjú Roby Lakatossal

Kétéves korában fogott először hegedűt, s hatévesen már Dankó Pista hangszerén játszott. Csodagyereknek számított?

 Cigány muzikus családba születtem. Édesapám, Lakatos Tóni többet játszott külföldön, mint itthon. A lakásban éjjel-nappal szólt a cigányzene, dzsessz, magyar nóta és minden, ami csak létezik. Tele volt a lakás hangszerekkel, így bár beszélni még nem tudtam, de már több hangszeren pötyögtem.

Akaratlanul is keresgéltem a hangokat. Amikor apám a budapesti Béke Szállóban és a Gundelban zenélt, én már négy-öt évesen mint fő látványosság felléptem a zenekarával, hiszen akadtak már darabok, amelyeket el tudtam játszani.

Hatéves voltam, amikor Dankó Pista emlékére gálakoncertet tartottak a margitszigeti nagyszínpadon, s a szervezők azt mondták, azt szeretnék, ha Dankó egyébként múzeumban őrzött hegedűjén én játszhatnék.

A koncert közepén bejött Lakatos Gabriella, a hetvenes évek legnagyobb balerinája, és egy piros párnán kihozta Dankó Pista hegedűjét. Majd bementem én, és a hegedűn eljátszottam két Dankó-művet. Óriási tapsot kaptam. A koncert után kezdtem először álmodozni arról, hogy ismert, mi több, világhírű hegedűművész lehetnék...

Persze volt még mit tanulnia.

 A fejlődésemnek nagy ára volt. Zeneiskolásként akkor tanultam Babár Béla tanár úrtól az igazi fizikai fájdalmakat okozó fogpozíciókat. És ha nem gyakoroltam, márpedig azt rögtön észrevette, hazazavart. Vagy megszöksz, vagy megszoksz – rivallt rám olykor. Rá is lépett a lábamra, csak úgy recsegett a gojzerverrott cipője. Nem tagadom: akkoriban inkább dobos szerettem volna lenni...

Egy muzsikus életében az a legfontosabb, hogy az első négy-öt évben kivel és hogyan kezdi el az alapokat lerakni. Ez a csodálatos hegedűtanár úgy tanított meg a hegedülés alapjaira, hogy még most is kamatoztatni tudom. Ez persze nem azt jelenti, hogy most is úgy játszom, ahogy ő tanított. De építkezni tudok rá. Tízéves koromtól kezdtem el apámmal a Békében muzsikálni este héttől kilencig. Aztán kivitt egy évre Münchenbe, ott a Piroska csárdában muzsikáltunk.

Miután hazajöttem, Járóka Sándorhoz kerültem, aki mellett megtanultam, mit is jelent igazán a cigányzene. Meg azt, hogyan kell igazából improvizálni. [...] Néha egy-egy ihletett pillanatban szinte úgy érzem, mintha nem is én vezetném a vonót.

Varga Attila, 2015. január 10., Magyar Nemzet, részlet

Hitvilág

A cigány hitvilágban a főisten szerepkörét Del tölti be: ő a mindenség teremtője és irányítója. Lakhelye a mennyország legfelső rétegében található. A létezés kormányzó főisten egyik húga Baxt, a Szerencse úrnője, másik húga Bibaxt, a Szerencsétlenség megszemélyesítője.

A hagyomány úgy tartja, hogy a teremtest beragyogó Napot Baxt szülte, az éjszaka járó Holdat pedig Bibaxt hozta világra.

Rostás-Farkas György

Forrás szeretnék lenni

Forrás szeretnék lenni
hogy inni adhassak
a megfáradt romáknak
kenyér szeretnék lenni
szeletelhető remény
amely csillapítja az éhséget
nyitott szemű éberség
amely vigyázza népem
horizont szeretnék lenni
a cigányok tekintetében
szél szeretnék lenni
hogy be
járjam a végtelent

NÉPKÖLTÉS

Önts, Lulugyi, kútvizet,
ne szakadjon meg szived.
Kinek szíve megreped, jaj, megreped,
a mi menyünk nem lehet.

Mienk vagy, a mi menyünk,
a mi menyünk, szeretünk.
De még inkább légy a mienk, a mienk,
friss kútvizet hozz nekünk.

Simor András fordítása

Mi a bodag?

Más néven vakaró, vakarcs, punya, illetve cigány pizza a cigány konyha egyik legismertebb étele.

Tökéletesen beilleszkedik a természeti és vándorló népek lepénykenyerei közé, mint például az indiai naan és chapati, a dél-amerikai tortilla, vagy mint a török pita. Az ősi magyar konyhában is találunk ilyen lepénykenyeret kölesből, illetve a mai paraszti konyhában is megtaláljuk Jézus kenyere néven.

Bodagot nagyon sok ételhez kínálhatunk, kiváló pörköltekhöz, ragukhoz, töltött káposztához, de előfordul, hogy csak pici zsírral, pirospaprikával fogyasztjuk.

Hozzávalók:

- 50 dkg liszt,
- 4–5 evőkanál libazsír,
- 1 evőkanál szóda bikarbóna vagy sütőpor,
- 1 evőkanál só,
- 3 dl langyos víz.

A lisztet összeszitáljuk a szóda bikarbónával. Hozzáadjuk a sót és a zsiradékot, majd annyi langyos vizet, hogy megfelelő állagú tésztát kapjunk.

Picit pihentetjük, majd lepényeket formálunk, megszórjuk liszttel. A felfordított tepsi-re helyezve süssük meg.

Forrás: romanigastro.blog.hu

MESTERSÉGEM CÍMERE

Vályogvető

A vályogvetők cigányneve: lipitori, hasonlóan a tapasztóké is. A cigányok egy része, akik máshoz nem értettek, az egyik legnehezebb fizikai munkát vállalták, a vályogvetést. Ez a munka nyáron igen sok családban biztosította a megélhetést, mert itt azonnal fizették a munkát, s a vályogvető napi ételt is kapott. A vályog (valyki) több, mint egy téglá. Kissé szélesebb és magasabb, mint a téglá, és a vályogokat teheték egymástól bizonyos távolságra is, mert a fugákba sarat tudtak tenni. A sár pedig lényegesen olcsóbb, mint a malter. A falat is sárba rakták, nem kellett úgy kidolgozni, mint a maltert.

Ez az építkezési mód vályogvetésre alkalmas földben gazdag vidéken volt jellemző. Az Alföldön – különösen a szegényebbek – még ma is sokan választják ezt az építkezési módot. A melléképületek zöme is vályogból készül.

Kosárfonás

A kosárfonás azokon a helyeken (folyók menté, vizes részek) vált foglalkozássá, ahol volt fűzfavessző bősége. A fűzfa (sirka), a fűzfavessző (salchin) beszerzése érdekében távolabbi helyeket is fel kell keresni, és onnan szállítani a vesszőket. Kiskosár, nagykosár, kas, kenyereskosár, bevásárlókosár. A fűzfavessző felhasználása történhet hánccsal (zölden), és hánccstalanítva. A hánccstalanított vesszőket festeni is lehet. A színek: kék, piros, sárga. A kosár úgy készülhet, hogy a hánccstalanított vesszőt felváltva fonják a zöld vesszővel, így a kosár már kétszínű.

Forrás: Rostás-Farkas György: Ősi cigány mestersegek és foglalkozások. Képek a magyarországi cigányság 20. századi történetéből, szerk. Szuhay Péter, Barati Antónia

A tigris és a róka

Kína Ázsia egyik legősibb civilizációja. Az első kínai császár az első kínai államot a mai Peking környékén alapította.

Afrika a legforróbb kontinens. A történészek azt mondják, hogy „itt ringott az emberiség bölcsője”, mert itt találták meg a legrégebb emberi leleteket, tehát Afrikából indulhatott útjára az emberiség. Ismerjünk meg innen is, onnan is egy mesét.

1. A róka kihasználja a tigris rettentő erejét – tartja a kínai bölcsesség. Mit jelenthet ez?
2. Vitassátok meg, hogy az alábbi szólások közül melyik illik inkább a kínai bölcsességhez!

Idegen tollakkal ékeskedik.

Az orránál fogva vezet.

A tigris és a róka

A róka egyszer találkozott a tigrissel. A tigris rávicsorgott, karmát meresztette, és meg akarta őt enni. A róka cselhez folyamodott. Megszólalt:

– Uram! Ne képzeld, hogy egyedül te vagy az állatok királya. Én is vagyok olyan bátor, mint te. Ha nem hiszed, tegyünk próbát! Induljunk el. Én megyek elől, gyere utánam. Ha az emberek nem ijednek meg tőlem, széttéphetsz.

A tigris beleegyezett, és a róka után mendegélt az országúton. Amikor a vándorok a róka mögött a hatalmas tigrist meglátták, rémülten elfutottak. Erre a róka büszkén megszólalt:

– Na látod?! Elöl mentem, az emberek csak engem láthattak, mert mögöttem kullogtál!

– Igaz, ami igaz – döbbsent meg a tigris, és behúzott farkkal elszaladt.

kínai népmese, fordította Jékely Endre

- a) Milyen csel talált ki a ravaszdi róka?
- b) Mi volt a látszat? És mi a valóság?
- c) Te mit tanultál ebből a meséből? Próbáld meg bemutatni egy hétköznapi példán!
- d) Gyűjtsetek olyan meséket, amelyekre illik a közmondás: Többet ésszel, mint erővel!

3. A következő afrikai meséből kiderül, hogy miért foltos a leopárd bundája. Te mit gondolsz erről?

a) Mire következtetsz a mese címéből és a rajzból?

A leopárd és a tűz

Nampa, a leopárd régen tiszta fehér volt. Foltos bundáját később kapta, emígyen:

Nampa barátságot kötött Enával, a tűzzel. Nampa mindig Ena házába ment, mert jól érezte magát nála. Mindennap ott üldögélt a tűznél. Egyszer azt mondta Enának:

– Én mindennap felkereslek, te azonban sohasem látogatsz meg.

– Így van.

– Gyere el egyszer hozzám!

– De nem ijedsz meg, ha elmegyek?

– Nem.

– Akkor ma este meglátogatlak. De ha már elindultam, nem tudok ám visszafordulni!

Ena egy jó mérföldnyire lakott Nampától. Este elindult, hogy barátját meglátogassa. Az útjába eső füvet és bozótot felporzselte. Széles, üszkös utat hagyott maga után. Amikor Nampa ezt meglátta, odakiáltott:

– Mégis jobb lenne, ha nem jönnél tovább!

– Én jó előre megkérdeztelek, nem ijedsz-e meg tőlem! Azt is megmondtam, hogy ha már úton vagyok, nem fordulhatok vissza.

Ena egyre közeledett. Körülvette Nampa házát. Nampa az utolsó pillanatban ugrott ki a házból, és bemenekült a bozótba. Közben az égő fa és szalma itt-ott megperzselte szép fehér bundáját.

Azóta fekete foltos Nampa, és nem lakik – mint azelőtt – házban, hanem bozótban.

És nagyon fél a szavanna tüzetől.

afrikai népmese; mokve törzs, fordította Jékely Endre

b) Keress valóságos és valótlan elemeket a mesében!

c) Miért nem tudott visszafordulni a tűz, ha már elindult? Mit tanult ebből a leopárd?

d) Miért lehet foltos a leopárd bundája? Találjatok ki közösen egy másik mesét!

A keselyű és a teknős

Az Amazonas folyam vidékén fellelhető gazdag növényvilág az egész világon páratlan szépségű. Állatvilága is változatos, az esőerdőben levő fajok számát csak megbecsülni lehet, mivel az erdő nagy része máig ismeretlen a felfedezők előtt.

1. Figyeld meg, hogyan viselkednek az állatok a következő mesében!

A keselyű és a teknős

Az égben lakomát tartottak; a keselyűt és a teknőst is meghívták. Ez a két vendég fogadást kötött, hogy melyikük ér előbb a lakomára. Megállapodtak, hogy reggel indulnak. A keselyű a másnapi útra egy kosárka ennivalót készített magának, és aludni ment. Amikor már aludt, a teknős bemászott a kosarába, és elbújt az elemózsia között.

A keselyű már napfelkelte előtt szárnyra kapott, és hamarosan az égbe ért. Kosarát persze letette, s elment egy kicsit széjjelnézni. A teknős óvatosan kibújt a kosarából, s ő is sétálni indult. Összetalálkoztak.

– Megérkeztél végre? – kérdezte csúfondárosan a keselyű.

– De hisz előbb itt voltam már, mint te – válaszolta a teknős.

Amikor vége volt a lakomának, újra fogadtak:

– Most pedig abban versenyezzünk, hogy melyikünk ér le előbb! – javasolta a keselyű.

– Jól van – válaszolta a teknős.

A teknős fejét-lábát behúzta a páncéljába, és mint a kő, zuhanni kezdett. Persze, a keselyű csak repülve ereszkedett alá. A teknős a föld közelében egy hatalmas sziklát pillantott meg maga alatt.

Rákiáltott:

– Eridj onnan, te kőszikla, mert ha nem, szétzúzlak!

A szikla ijedten félrehúzódott, a teknős pedig lesuppant a földre.

A versenyt megnyerte, de hasán a páncél belapult, hátán pedig apróra repedezett.

Ma is így hordja páncélját a teknős.

Amazonas környéki indián népmese, fordította Jékely Endre

a) Ismersz ehhez hasonló mesét?

b) Mit eszelt ki a teknős, hogy megnyerje a versenyt?

c) Jellemezd a szereplőket a történet alapján!

d) Rajzold le a füzetedbe a teknős repedezett páncélját!

2. Mit tudsz a majákról? Keresd meg a térképen Közép-Amerikát!

3. Beszéljete a kukoricáról! Hogyan hozható összefüggésbe a majákkal ez a növény?

A világ keletkezése

Fehér és sárga kukoricából alkották meg az embert az istenek. Kukoricából lett az erő, a vér, a zsír és az izmok. Beszéltek, és volt hozzá értelmük is, láttak, hallottak, jártak és fogtak mindkét kezükkel. Szépen megalkotott emberi testük volt, és az arcukra kirajzolódott a szívük. A szemük nyila olyan messzire szállt, hogy mindent láttak a föld színén, és ha az égre emelték a szemeiket, behatoltak az ég titkaiba, ha lefelé pillantottak, kifürkészték a föld mélyére rejtett dolgokat is.

Beleláttak a fák törzsébe, a kemény sziklák szívébe, tavak és tengerek mélyére, hegyek belsejébe...

És megemlékeztek alkotóikról:

– Bizony, kétszeres és háromszoros hála illet, uram! Emberekké lettünk, szájat és szemet kaptunk, beszélünk és hallunk, gondolkodunk és mozgunk, tudunk és ismerünk mindent, ami közel és távol van, látunk minden nagy és kis létezőt az égen és a földön...

De Kukumac és Hurakán így szólt:

– Nem jó, amit teremtényeink mondanak. Ismernek minden nagy és kis létezőt. Hát nem teremtett lények-e ők, vajon? Hamarosan hasonlósá válnak hozzánk, istenekké lesznek valóban!

Erre aztán az „Egek Szíve” kővé változtatta az emberek szemét, és látásuk elfátyolozódott, mint a bepárásodott tükör. Csak azt láthatták ezentúl, ami közel volt, a távol titkai fátyol mögé rejtőztek előlük.

Kárpótlásul álomba szenderültek, s míg álmaik képeit nézegették, gyönyörű asszonyokat kaptak feleségül. Így szaporodtak aztán el a földkerekségen az emberek, kis és nagy törzsek népesítették be a közeli és a távoli vidékeket.

A világ keletkezése, maja-kicse monda, Boglár Lajos nyomán

4. Ki teremtette az embereket a maja monda szerint?

5. Milyenek voltak az emberek, miután megteremtették őket?

6. Miért volt szükség az emberek megváltoztatására?

A holdvadászok

Izland szigetország az Atlanti-óceán északi részén, ez Európa második legnagyobb szigete Anglia után. Nyáron a sziget északi fekvése miatt a nappal rendkívül hosszú. Az éjszaka sem sötét, hanem szürkületi derengés tapasztalható. Ezt a jelenséget fehér éjszakának is nevezik északon.

1. Mondjátok el egy levegővétellel Fecske Csaba versét!

Fuss el minden ablakig,
ablakig,
éjjel a hold ott lakik,
ott lakik,
minden ablak hűvösében,
aranyvörös ködmönében
hajnalig,
hajnalig.

Fecske Csaba: Hold és álom

2. A cím alapján mit gondoltok, miről szólhat ez a mese? Csoportokban mondjátok el egymásnak elképzeléseiteket!

A holdvadászok

Izlandon történt, messze északon, egy kis falucskában. Egyik este egy fiatal eszkimó megpillantotta a holdat a közeli hegy fölött. A fiatal eszkimó azt hitte, ha fent volna a hegy tetején, meg tudná fogni a holdat, és legurítaná a völgybe, a falujába. S ugyan milyen pompás volna, milyen csodálatos volna, ha hosszú téli estéken ott lenne jégkunyhójában, a keze ügyében. Akkor még az se lenne baj, ha az olajmécsesből kifogyna a fókaszír, hiszen ez a szép, gömbölyű képű holdvilág nagyszerűen ellátná a lámpa feladatát.

És mert igen jószívú volt az eszkimó legény, azt is kigondolta, hogy nem is egymagának tartaná meg a holdat, hanem az egész falué lenne. Roppant nagy jégkunyhót építenének, amelyben mindenki elférne, és akkor mindannyiuknak világítana a hold. Ezért összegyűjtötte az összes számba vehető eszkimó legényt. Mindannyiuknak tetszett a pompás ötlet, úgyhogy nagy csapatban, jókedvűen, énekszóval indultak neki a hegycsúcsnak, hogy megfogják és legurítsák onnan a holdat.

Mire azonban fölértek a hegycsúcsra, a hold már nem volt ott, elúszott előttük a levegőbe. Ott lebegett fent az égbolton, úgy látszott, hogy nem is messzire tőlük, de hiába nyújtogatták utána a karjukat, egyikük sem tudta elérni, mindannyiuknak rövidebb volt a karja.

Akkor valamelyiküknek az jutott eszébe, hogy talán egy másik hegycsúcsról könnyebben elérhetnék. Mert bizony nem szerettek volna szégyenszemre a hold nélkül hazamenni.

Leballagtak hát a hegyről, és ahogy leértek a völgybe, megint felnéztek az égre. A hold most valóban egy másik hegy legmagasabb csúcsán tündökölt. Nekiiramodtak hát ennek a hegynek is, de mire fölértek, ugyanúgy jártak, mint először: a hold megint csak elúszott előlük az égre: és egyiküknek sem volt elég hosszú a karja, egyikük sem tudta elérni. Megjárták így a környék valamennyi hegyét, de a holdat nem tudták megfogni egyetlenegyszer sem. Ekkor egyiküknek az jutott az eszébe, hogy hátha fél tőlük a hold, és azért menekül el mindannyiszor előlük. Mézesmázos csalogató versikét kezdett el dúdolni feléje, és a többiek valamennyien együtt énekelték vele:

Gurulj hát a zsebünkbe, Hold koma:
vajás kenyér vár, pompás lakoma!

A hold azonban nem nagyon akart a legények zsebébe gurulni, és úgy látszik, még csak vajás kenyérré sem fájt a foga, mert hiszen minden egyes alkalommal megszökött előlük, jót kacagva együgyűségükön. Holtfáradtan mentek haza, szégyenszemre a hold nélkül az eszkimó legények, és ezért nem építették meg azt a nagy-nagy, pompás jégkunyhót, amelyet elképzelték maguknak, ha majd megfogják a holdat, és bizony azóta is fókazsírral világítanak a hold helyett. S talán jól is van ez így, mert legalább a hold megmaradt mindannyiunknak.

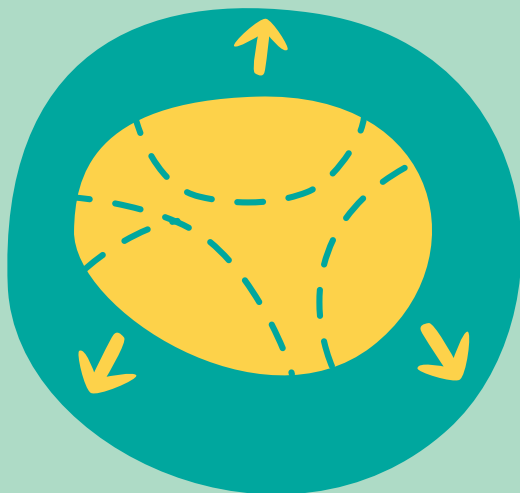
izlandi népmese, átdolgozta Végh György

3. Keresd meg a térképen a mese helyszínét!

4. Hasonlítsd össze a legények indulását és visszaérkezését!

- a) Hogyan változott a hangulatuk?
- b) Csoportokban játsszátok el ezt a két eseményt!

5. Nézz utána, mi a neve az eszkimók jégkunyhójának!

◆◆◆ Gondoltad volna?

Kontinensek vándorlása

A földrészek nem mindig voltak ugyanazon a helyen, ahol ma találhatóak.

A szigetekről tudjuk, hogy olyan kisebb szárazföldek, amelyeket víz vesz körül. Igaz ez a földrészekre vagy más szóval **kontinensekre**, világrészekre is: mert ezek a Földnek az óceánnal vagy tengerrel körülvevett szárazföldjei.

Sok millió évvel ezelőtt a mai öt világrész, Amerika, Ázsia, Európa, Afrika és Ausztrália egy darabból álló, összefüggő szárazföld volt. Ezt **őskontinensnek** hívjuk.

A kontinensek ma is mozgásban vannak. Vándorlásuk nagyon lassú, számunkra felfoghatatlanul hosszú idő alatt megy végbe.

A távol élő rokonok

Mind a négy nagymacska, az **oroszlán**, a **tigris**, a **párduc** és a **jaguár** is egy közös őstől származik, vagyis közeli rokonok. Egymástól mégis igen távol van ma az élőhelyük, más és más kontinenseken élnek. A jaguár az amerikai földrész trópusi esőerdőiben vadászik. Az oroszlán Afrika szavannáin, a tigris Ázsia erdős-mocsaras területein keresi táplálékát. Akárhonnan élnek is, mindegyikük **csúcsragadozó**: ők állnak a tápláléklánc élén, rájuk más állat nem vadászik.

REJTVÉNY

Ki lehet ő? Ahogy a másik három rokonom, én is rejtőzködésre használom a szőrzetem sárgás színét és sötét foltjait. A családomban akad olyan is, akinek a bundája nem foltos, hanem teljesen fekete. Így álcázza magát. Hja, kérem, aki éjszaka vadászik... A mi családom Afrikában és Ázsiában él. Egyszer össze akartak házasítani drága jó rokonommal, Leóval, az oroszlánnal, és odaragasztották az ő nevét az enyém elé. Ez persze nem igaz, de engem egyáltalán nem is zavar. Mindkét nevemet ugyanúgy szeretem. Csak azt nem, ha a két nevem miatt két külön állatnak gondolnak. (K. B.)

Tudod-e?

Nap

- A Nap gömbjében 1 millió Föld is elférne.
- A leghatalmasabb napteleszkópot Tenerife szigetére telepítették, amellyel a csillagászok éles képeket készíthetnek a Napról.
- A fény a Nap középpontjában keletkezik, és egymillió évig tart, amíg eljut a felszínére. Innen aztán a Földet már nyolc perc alatt eléri.
- Szabad szemmel a Napba nézni fájdalmas és átmeneti vakságot okozhat.
- A nap hatására szervezetünkben D-vitamin keletkezik, ami nélkül csontozatunk és immunrendszerünk elgyengülhet.

Napisten

A legősibb vallások a Napot istenként tisztelték. A napkultusz a Föld minden táján elterjedt. Rét, az egyiptomi napistent, fején a napkoronggal szokták ábrázolni. Ré személyéhez számos mítosz fűződik. Az egyik szerint az ő könnyeiből lettek az emberek.

SÁRGA VAGY FEHÉR?
A köztudat szerint a Nap sárga színű, pedig a róla érkező fény valójában fehér.

Tudod-e?

Hold

- A Hold 28 nap alatt kerüli meg a Földet.
- A Holdnak mindig ugyanaz az oldala fordul a Föld felé.
- A Hold számunkra látható oldalán több, megmerevedett lávából álló, sötét terület is van. A túlsó oldalát pedig meteoritkráterek borítják.
- A Hold szerepet játszott a Földön az élet kialakulásában. A vonzása által keltett apály és dagály a tengerpartok mentén elősegítette a vízből kijutó élőlények szárazföldi megjelenését.

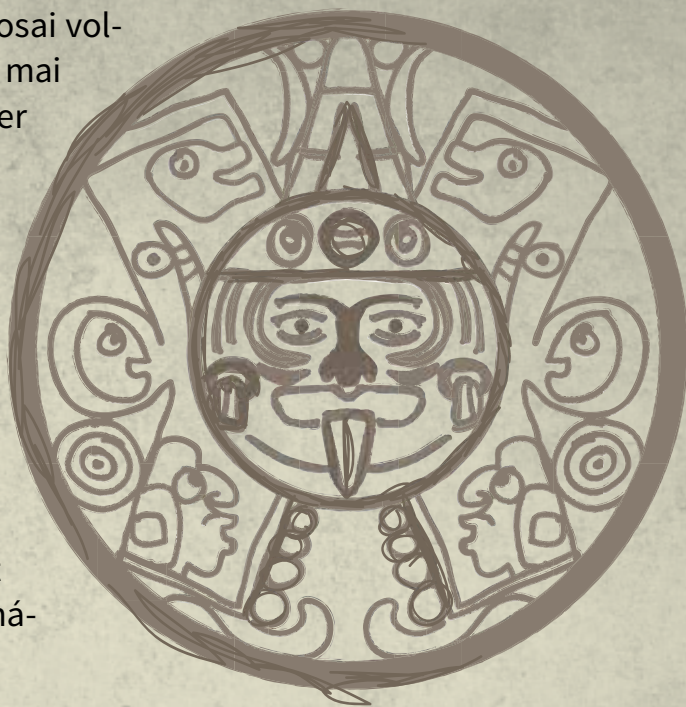
Holdisten

A legkorábbi időkben a Nap mellett a Holdat is istenként tisztelték. Az ókoriak a Holdat a halál és újjászületés, a termékenység és teremtés istenének tekintették. Sok bennszülött amerikai indián törzs a Hold felszínén látható foltokat nyúlnek vélte. A kínaiak felfogása szerint a Hold felszíne nyulat és békát is ábrázol. Egyes afrikai kultúrák a Hold vékony sarlóját az év nagy részében vízszintesnek látták, s úgy vélték, ha megdől, eljön az esős évszak.

(S. Cs.)

A maják

A maják az amerikai földrész közepének, Közép-Amerikának az egyik legjelentősebb és legfejlettebb őslakosai voltak, mielőtt a spanyolok meghódították őket. A mai Mexikó területén akkor a maják már több ezer éves fejlett kultúrával rendelkeztek. Saját írást használtak. A matematikai és a csillagászati ismereteik is magas szintűek voltak: az általunk ma használt kalendáriumnál is pontosabb naptárt készítettek. Művészetük, vagyis festészetük, szobrászatuk és építészetük is igen fejlett volt. Már 2000 évvel ezelőtt hatalmas, kőből épített városokban éltek, és az élelmüket maguk termelték meg. Néhány maja város lakosainak száma elérte a 10 000-et is. A fővárost pedig 120 ezer ember lakta. Győrben, Nyíregyházán vagy Kecskeméten élnek ennyien.

A maja piramisok

A maják templomai, a kőből készült piramisok komoly építészeti és csillagászati ismeretekről tudósítanak. A maják pontosan tudták, merre van észak, dél, kelet és nyugat. A Chichén Itzá (ejtsd: csicszenidzá) városában talált, négy oldalról felfelé keskenyedő piramistemplomot úgy építették, hogy oldalai pontosan ezekbe az irányokba nézzenek. Az 55 m magas építmény tetejére, ahol az áldozatok bemutatására szolgáló vallási szentély volt, mind a négy irányból fel lehet jutni, 91-91 lépcsőn. A lépcsők számának összege az év napjainak felel meg a maja naptár szerint.

A tollas kígyóisten

A maják úgy hitték, hogy mindennek, így a természeti jelenségeknek (például a napnak, az esőnek, a szélnek, a holdnak), valamint az élőlényeknek, a tárgyaknak és a foglalkozásoknak is van saját istenük, vagyis irányítójuk és védelmezőjük (ahogy mi mondanánk: lelkük, szellemük, „védőszentjük”).

A Chichén Itzában 1000 körül épült piramistemplomot a tollas kígyóisten – Kukulcán – tiszteletére emelték. A kígyónak a tetőn lévő farkát és a piramis

alján elhelyezkedő fejét kőből faragták ki.

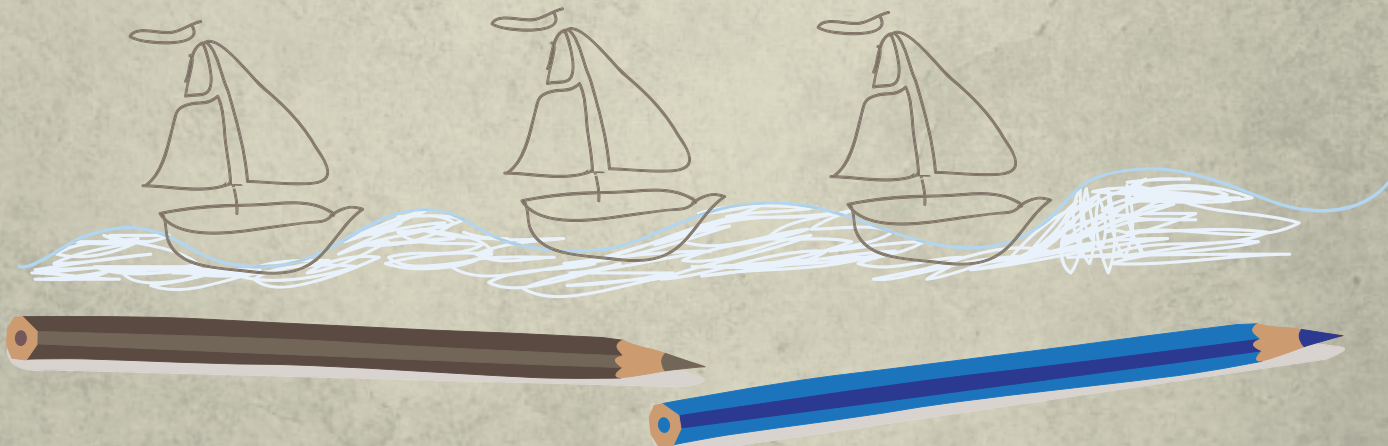
A kelő, majd nyugvó Nap járása olyan árnyékot vet a nap folyamán az építmény peremére, mintha a kígyó a templomból kúszna ki.

A spanyol hódítás

Kolumbusz Kristóf, aki ezt a földrészt felfedezte, eredetileg az Indiába vezető tengeri utat kereste, az őslakosokat pontatlanul indiánoknak, vagyis indiaiaknak nevezte el. A spanyol hódítók nemcsak elfoglalták, hanem fegyvereikkel el is pusztították az őslakos „indián” népek, a mexikói aztékok és maják, illetve a perui inkák magas kultúrájú birodalmát. A véren szerzett arany és ezüst pedig a Spanyol Birodalom királyának kincstárába özönlött.

Kóródi Bence

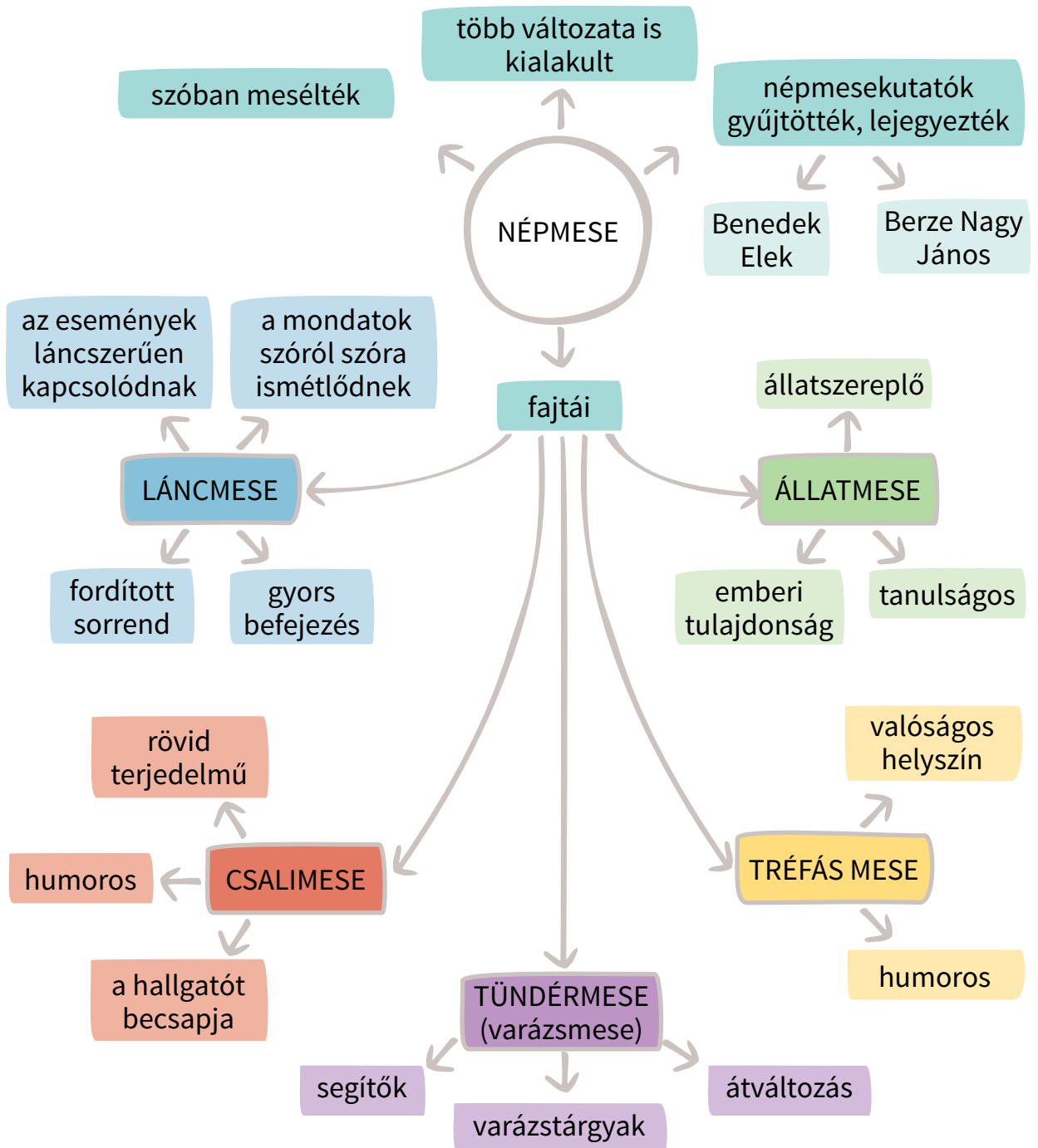

Mit tudunk a népmesékről?

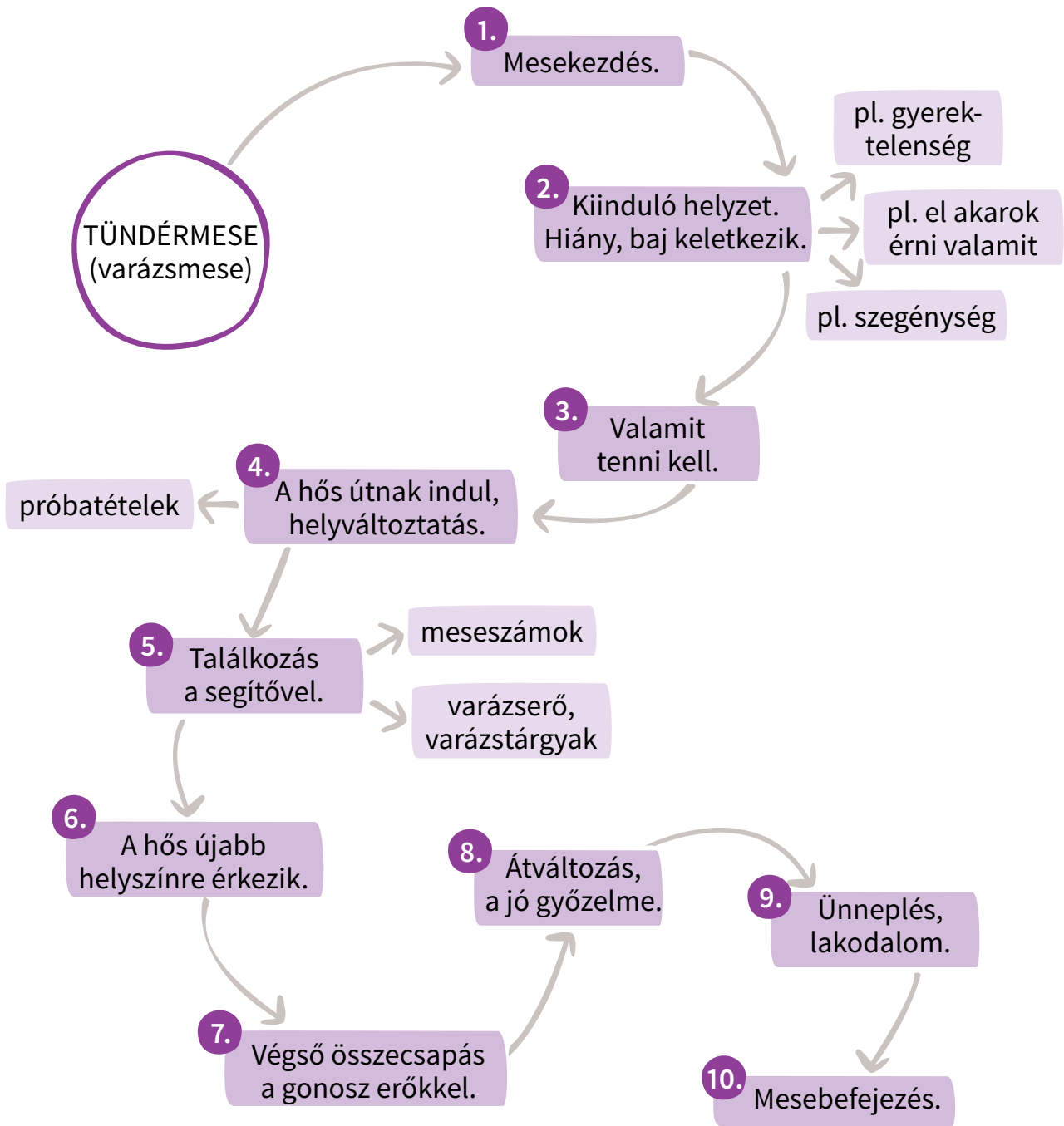

Egyszer volt, hol nem volt... Kisgyermekkorod óta mesék veszenek körül. Ahogy egyre nagyobb vagy, mindig többet és többet tudsz a mesékről. Felismered bizonyos szereplőket, tárgyakat, kifejezéseket ismétlődését. Gyűjtjük össze együtt, amit ezekről tavaly és idén tanultunk.

1. Nézzétek meg az ábrát, és idézzétek fel az általatok megismert népmeséket. Beszéljétek a mesékről a megadott szempontok szerint!

2. Az ábra és a kép segítségével alkossatok közösen egy tündérmesét!

Az aradi tizenhárom

A tizenhárom aradi vértanú az a tizenhárom honvédtiszt volt, aki az 1848–49-es szabadságharc csatáit vezette. 1849. október 6-án végezték ki őket. Nevük a kivégzés sorrendjében: Lázár Vilmos, Dessewffy [ejtsd: dezsőfi] Arisztid, Kiss Ernő, Schweidel [ejtsd: sveidl] József (golyó általi halál), Poeltenberg [ejtsd: pöaltenberg] Ernő, Török Ignác, Lahner [ejtsd: láner] György, Knezič [ejtsd: knézics] Károly, Nagysándor József, Leiningen-Westerburg [ejtsd: leiningen veszterburg] Károly, Aulich [ejtsd: aulih] Lajos, Damjanich [ejtsd: damjanics] János és Vécsey Károly (őket kötél általi halálra ítélték).

Szemtanúk elbeszélése szerint már pár órával a kivégzések után tömegesen mentek a helyszínre a gyászolók. Mindenki sírt és imádkozott. Minden boltot és szórakozóhelyet bezártak.

Pesten ugyanezen a napon végezték ki Batthyány [ejtsd: battyányi] Lajost is.

Batthyány Lajos gróf

Az országot irányító testület vezetője, az első felelős magyar kormány miniszterelnöke. Az osztrák fővárosban, Bécsben nevelkedett. Bár magyar volt, de csak felnőttkorában tanult meg magyarul. A kivégzőosztag előtt féltérde ereszkedett, és ezt kiáltotta: *Éljen a haza! Rajta, vadászok!*

Kik voltak a hős honvédtisztek?

Keressd meg a betűrendes kislexikonban!

Figyeld meg a tábornokok származását is!

Aulich Lajos

Pozsonyban született, német polgári családban. Hősiesen harcolt Buda ostrománál. 1849. július 14-étől a magyar kormány hadügyminisztere volt. Idézet egyik hadparancsából: *Győzelmeink elődiadalai [előkészítő győzelmei – a szerk.] a világszabadságnak.*

Damjanich János

Szerb katonacsaládból származott. Kiváló parancsnok, katonái rajongtak érte. Számos harctéren diadalt aratott: Szolnoknál, Hatvannál, Isaszegnél, Vácnál és Nagysallónál is. Már csak ő és Vécsey voltak életben, amikor kivégzése előtt ezt mondta: *Azt gondoltam, én leszek az utolsó, mert a csatában mindig első voltam. Éljen a haza!*

Dessewffy Arisztid

A bátor magyar származású tábornok szétvert egy osztrák császári különítményt. Jelen volt Buda ostrománál is.

Kiss Ernő

Temesváron született dúsgazdag nemesi család gyermekeként. Elsőként lett tábornok a szabadságharc idején. Nagyvonalú, gondos parancsnok. A legénységét kitűnően látta el, hozzájárult élelmezési és felszerelési költségekhez is. Kivégzésekor csak a vállán érte a golyó, ezért közelről lőtték le.

Knezič Károly

Horvát katonacsalád gyermeke. Személyes bátorságával tűnt ki a Komárom felmentéséért és a Buda visszafoglalásáért vívott csatákban. Forradalmi érzelmeiről így vallott: *A nemesség esztelen könyörtelenségét [...] színről színre látva lelkiismeretem felzúdult, s lelkemben egy jobb kor utáni vágy ébredt.*

Lahner György

Német polgári család gyermeke. Zseniális szervező. A honvédhadsereg felfegyverzése és ellátása volt a feladata. A magyar nyelvet csak törve beszélte, de a magyar ágyúkra ezt íratta: *Ne bántsát a magyart!*

Lázár Vilmos

A vitéz tiszt csupán ezredes volt, de önálló hadtestet vezetett, mint a tábornokok, ezért végeztek ki a tábornokokkal együtt.

Leiningen-Westerburg Károly gróf

Német főnemesi családban született, és magyar nőt vett feleségül. Végigharcolta a tavaszi hadjáratot. Az örököt megvesztegette, hogy kivégzésekor a magyar tábornoki egyenruhát viselhesse.

Nagysándor József

A magyar tiszt Nagyváradon született. A császári sereg katonájaként már visszavonult, mikor 1848-ban ismét szolgálatba állt a magyar hadseregben. Számtalan ütközetben vett részt, és még a hatszoros túlerőben lévő orosz sereggel is megütközött.

Poeltenberg Ernő

Bécsben született, osztrák nagybirtokos nemesi családban. Magyarul nem tudott. Ezt vallotta hazafias érzéseiről: *Csak a nyelvem német, a szívem magyar, mert a szabadságért dobog!*

Schweidel József

Zomborban született, német polgári család gyermekeként. Buda visszafoglalása után ő lett a főváros városparancsnoka. Bátorságára és büszkeségére jellemző, hogy kivégzésekor nem engedte bekötni a szemét.

Török Ignác

Kisbirtokos magyar nemesi családból származott. 1849 januárjától tábornok, és a komáromi erődítmény hős parancsnoka.

Vécsey Károly gróf

Magyar főnemesi család gyermeke. Hűségét, helytállását Kossuth Lajos lelkes hangú levélben köszönte meg. Feleségéhez írt búcsúlevelében ez áll: *Drága, imádott Linám! Szeretett, erényes, legkedvesebb feleségem! Látom, ez életem utolsó pillanata – meg kell halnom. Isten veled, óvjon Isten, vezessen minden lépésedben!*

NEMZETI ÜNNEPÜNK: OKTÓBER 23.

◆◆◆ Gondoltad volna?

Hasonlóságok az 1848–49-es, valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc között

Győrfi Lajos: Pesti srác – Budapest, Corvin köz

Annak ellenére, hogy a két esemény időben egymástól igen távol, több mint 100 év különbséggel történt, mégis sok hasonlóság van közöttük. Nemcsak a 48-as forradalmat, hanem az október 23-i eseményeket is fiatalok indították el. A márciusi ifjak példáját sok esztendő elteltével a kisdíjakból és egyetemistákból is álló „pesti srácok” követték.

Hasonlóság az is, hogy mindkét kor fiataljai az elnyomó hatalom ellen léptek fel, és mindkét forradalom fegyveres harccá, szabadságharccá alakult. Az 1956-ban felállított nemzetőrséget ráadásul szándékosan az 1848–49-es események idején működő szervezetről nevezték el. A nemzetőrök mindkét korban nemzetiszínű karszalagot viseltek. 1848-nak a kokárda, 1956-nak a közepén az elnyomó kivágott címere miatt lyukas nemzeti lobogó vált a jelképévé. 1848-ban karddal, szuronyos puskákkal és lóval vontatott

ágyúkkal zajlottak a harcok. 1956-ban modernebb fegyvereket használtak. Ekkor harcokocsik és a zsarnok hatalom tankjai taposták a magyar földet és Budapest utcáit. Gépfegyverek ropogtak. A harc ekkor már nem a településektől távol, a csatateren, hanem a lakott helyeken, a városokban, az utcákon zajlott. Az elnyomók 1956-ban nem csak a katonákra tüzeltek. Sortüzet zúdítottak a polgári lakosságra, a fegyvertelen tömegre is.

A különbség jelentős, de csak látszólagos. Mindkét forradalmat leverte a túlerőben lévő hatalom, de mindkét nemzeti ünnepünkön a függetlenségünk kivívását és a nemzet összefogását, összetartozását ünnepeljük. Ezen a két ünnepen az elnyomás és a zsarnokság ellen küzdő, a hazáért és a szabadságért életüket áldozó honfitársainkra, a hősi halált halt mártírokra emlékezünk.

Kóródi Bence

Modern állatmesék

mikor a bolhát járhozták
s a szénát szúnyoggal hordták
akkor volt vidám világ

mikor a kakas fejős volt
s a fán bivaly kukorékolt
akkor volt vidám világ

templomtetőn ló vágatott
s a malomkő úszni tudott
akkor volt vidám világ

Hazudócska – erdélyi szász népköltés,
Kányádi Sándor fordítása

Ismeritek Bors nénit? Egy harminchárom ablakú padlásán lakik, túl a 7. emeleten is. Van egy macskája, Titilla, és időnként meglátogatja őt Lackó és Évi, a két kíváncsi kisgyerek. Bors nénivel és barátaival sok csodálatos dolog történik.

1. Mondjátok el egy levegővétellel a malomkerék versikéjét!

Malomkerék, tarkabab,
nyári fű és nyári nap,
rip-rop, zú-katt,
babszemet egyetek,
gyerekek, gyerekek,
zubogó patak
kereket, kereket
zúgat, zúgat.

2. Párokban olvassátok különböző érzelmeknek megfelelően az alábbi párbeszédet!

– Jön!
– Ki jön?

Fejezzen ki a hangotok örömet, csodálkozást, dühöt, örömet, unalmat, izgatottságot!

Bors néni és a nyulak

Az erdő szélén folyt egy patak, a patak szélén ott állt egy vízimalom. A malomház küszöbén ült Bors néni, és babot fejtett. Hja, igen, azt még nem mondtam, hogy a malom mellett nőtt egy nagy vadgesztenyefa. Óriás fa volt, háromszor olyan magas, mint a malom, és tele volt piros virággal. Ilyen fa nem is nőtt több az erdőben.

Mert volt ott
tölgy, bükk
szép fenyő,
mind-mind
nagyra nő,

de ilyen piros virágú vadgesztenye csak ez az egy. Mondom, Bors néni babot fejtett a küszöbön, előtte meg a fűben ott ült Évi és Lackó. Éppen látogatóban voltak Bors néninél, aki nyáron az erdőben lakott. Azonkívül ott ült a fűben a házi süs és egy Dezső nevű törpekakas. Bors néni oda-odadobott egy tarka babszemet a törpekakasnak, a házi süsnek, sőt Évinek és Lackónak is. Kicsit nyers volt az íze, de édes. Zúgott a malomkerék: zú-katt, és ők rágcsálták a tarkababot: rip-rop.

Malomkerék, tarkabab,
nyári fű és nyári nap,
rip-rop, zú-katt,
babszemet egyetek,
gyerekek, gyerekek,
zubogó patak
kereket, kereket
zúgat, zúgat.

Akkor közébük ugrott egy nyúl.

– Jön! – kiáltotta a nyúl. De máris közébük ugrott egy másik nyúl is.
– Jön! – kiáltotta a másik nyúl. Egy pillanat, és csak úgy nyüzsögtek a nyulak a tisztáson, átugrottak Évi és Lackó fején, Bors néni felé rohantak. Hja, igen, nem mondtam még, hogy Bors néni jóban van a nyulakkal.

– Jön! – kiáltották a nyulak. – Jön, jön, jön!
– Ki jön? – kérdezte Lackó.

- Ki jön? – kérdezte Évi.
- Majd mindjárt meglátjátok – felelte rá a néni.
- Egy perc, és minden kiderül – felelte rá a néni.

És ki is derült. Mert egy óriás nyúl ugrott egyszerre a többi közé, gyorsan beleharapott két társába, minden nyúl menekült előle, ráugráltak Bors néniére, az ölébe, a hátára, a vállára. Olyan volt Bors néni a sok nyúllal, mint egy karácsonyfa, nyúlfülekkel díszítve. De jutott belőlük Évi ölébe is egy, meg Lackó nyakába. Az óriás nyúl egyedül maradt a tisztás közepén. Ezüstszürke volt, két hatalmas füle, mint két ezüst káposztalevél. A két füle között pedig ott ült egy papírpohár. Biztosan egy autó mellett találta. A nagy nyúl körbesétált, és énekelt:

Én vagyok
 Nyúl Elek,
 mindenkit felöklelek,
 hordok pohárkalapot,
 karmolok és harapok,
 bámuljatok, nyúlfejek,
 én,
 én,
 Nyúl Elek,
 böögök, mint a bögőhúr,
 én vagyok a fő-fő nyúl!

- Ez már igazán túrhetetlen – mondták a nyulak.
- Nyúl Elek elviselhetetlen – mondták a nyulak.
- Mióta kalapja van, folyton üldöz minket – mondták a nyulak.
- És csipdesi, marja a füleinket – mondták a nyulak.
- Nyúl Elek mindig a kalapjával dicsekszik, és ordít az erdőn reggeltől estig – mondták a nyulak.
 (Csak Bors néni nem szólt semmit.)
- Mit bánom én, akármit is beszéltek – felelte Nyúl Elek.
- Van kalapom, és a bundátokba tépek – felelte Nyúl Elek.
 (Bors néni erre se szólt semmit.)
- Ordított ez már épp eleget, én megszúrom ezt a Nyúl Eleket – mondta a házi sün.
- Akármilyen kalapos, pohos, hasas, a fülébe csípek én, a törpekakas – mondta Dezső, a törpekakas.
- Mi megfogjuk – mondta Lackó meg Évi.

- Mi megverjük - mondták a nyulak.

Azzal mind egyszerre odaugrottak, hogy megfogják Nyúl Eleket, de hol volt már akkor Nyúl Elek? A gesztenyefa törzse mögül prüsskölt rájuk, és még szamárfület is mutatott a nyúlfüle meg a kalapja mellé. Mind egyszerre odarohantak, de Nyúl Elek körbefutotta a fa törzsét egyszer, kétszer, háromszor, aztán az óriás nyúl visszaszaladt a malomházhoz, és egyetlen óriás ugrással földobta magát a malomkerék kávájára. Ott forgott mellette a nagy-nagy malomkerék: zú-katt, zú-katt, és Nyúl Elek énekelt, fél mancsával a kalapja szélét fogva:

Én vagyok
Nyúl Elek,
mindenkit felöklelek,
nem kell nekem marharépa,
holmi sárga margaréta,
én vagyok a legnagyobb,
mert én Nyúl Elek vagyok.

Akkor Bors néni fölállt a küszöbről. Nem szólt semmit. Még a kis ősz kontya sem rezzent meg a fején. Mégis, Nyúl Elek megbillent a malomkerék káváján, ingadozott egy percig, aztán egyetlen nagy bukfencsel belezuhant a patakba. Csoda, hogy a malomkerék el nem kapta. De ott, ahová esett, ott volt a patak a legmélyebb, ott zúgott, zubogott legjobban a víz. Oda aztán senki sem mehetett utána. Mindenki a patakhoz futott.

A nyúl, a nyúl
a vízbe fúl,
a nyúúúúl,
a nyúúúúl
a vízbe fúl, a vízbe fúl,
oda a kalap,
viszi a patak,
a nyúlkalap
már nem kalap,
befúl,
befúl
a nyúl a vízbe fúl.

– Gyertek – mondta Bors néni Évinek és Lackónak. Odamentek a gesztenyefához, hárman kinyújtott karral átfogták a törzsét. Bors néni ráhajtotta az arcát a fa kérgére, és bele-mormolta: „Most!” Lackó és Évi utánamormolta: „Most!” És a nagy, piros virágú gesztenyefa szépen előrehajlott, lombja ráborult a malom fedelére, aztán még lejjebb, ráborult a patak vizére, és óvatosan ágai közé fogta a nyulat. Aztán fölemelkedett a fa, és a lombjában ott ült Nyúl Elek. De milyen furcsa volt Nyúl Elek, amint ott pislogott ázottan, kalap nélkül a lomb között. A többi nyúl körülugrálta a fát.

Jaj, mamám, jaj, papám,
furcsa ám a nyúl a fán!
Orra reszket, lóg a füle,
hát mi vagy te? Fülemüle?
Mit csinálsz ott: Szállj le már!
Hosszú fülű szőrmadár!

Bors néni pedig megveregette a piros virágú gesztenyefa törzsét.
– Jól van – mondta neki. – Jól van.

Nemes Nagy Ágnes: Bors néni – részlet

Illusztrációk: Keresztes Dóra

3. Válaszoljatok a kérdésekre a szöveg alapján!

- Hol volt Bors néni nyári lakhelye?
- Mivel foglalatoskodott Bors néni?
- Mi elől menekültek a nyulak?
- Miért haragudtak Nyúl Elekre?

4. Csoportokban rajzoljátok le Bors néni nyári lakhelyét!

5. Mi a véleményed Nyúl Elekről? Szerinted miért lett ilyen?

6. Mit gondolsz, miért eshetett a vízbe Nyúl Elek?

7. Csoportokban játsszátok el, hogyan menekült meg Nyúl Elek!

8. Igazold a szövegből vett mondatokkal, hogy Bors néni gesztenyefája nagyon különleges volt!

9. Mi történhetett, amikor Nyúl Elek lejött a fáról?

a) Csoportokban folytassátok a mesét!

b) Készítsetek jelenetet erről!

Romhányi József A tevé fohásza

Monoton
üget a süppedő homokon
a sivatag lova,
a tétova tevé
tova.
Hátán rezegve
mozog a
rozoga
kúp
alakú púp.
A helyzete nem szerencsés.
Apró szemcsés
homokkal telve
a füle, a nyelve.
Sóvár szemekkel kutat
kutat.
Még öt-hat nap
kullog, baktat.
Az itató tava távol,
s oly rettentő messze még az oázis.
Erre utal az alábbi fohász is:

– Tevék ura!
Te tevé! Tevé! Tevé!
Te tevé! Tevé! Tevé!
Teveled nem ér fel tevéfej tétova veleje.
Te terved veté a tevévedelő tavat tavaly
távol,
de tévednél, vélvén,
vén híved neved feledve
elvetemedve
vádol.
Nem! Vidd te tevélekem hovatovább
tova,
mivel levet – vert vederbe
feltekerve – nem vedelve
lett betelve
a te tevéd szenvedelme.
Te nevedbe
legyen eme
nevetlen tevetetem
eltemetve!

S evezzevel ava tevé
levelkévét kivilevelhevelteve.

Kovács András Ferenc

Macskamedve

Ő a vörös macskamedve:
Színe rőtes, rozsdabarna.
Szőrrel talpa, mancsa fedve,
S fára mászni gyors a karma:
Fürge lény a macskamedve...
Csakhogy meg van keveredve,
Mert bundája rozsdabarna,
S bizonyágot most akarna –
Jaj, szegény, kis macskamedve
Végleg meg van keveredve!

Nem is érti... Vegye sorra:
Van szimatja, hegyes orra,
Hegyes füle, s ami fontos –
Néki nagy, vörös, bozontos,
Hosszú, lompos, dús a farka!
Hát ez mindig úgy zavarta!
Pláne, rőt a bunda rajta,
Mintha rusnya róka volna –
Azt se tudja, hogy mifajta?
Ő, a kedves macskamedve,
Ettől van elkeseredve...

Csak nem érti... Vegye sorra:
Füle hegyes, hegyes orra,
Lába karcsú, nyurga, csábos,
Nagy, bozontos farka sávos,
Mintha róka, s mégse rókás!
Ettől van elkeseredve
Ő, a rendes macskamedve,
S nincsen ebben semmi mókás.
Nem tudja a macskamedve:
Mettől macska, s meddig medve?

Kissé meg van keveredve,
S nincsen éppen csacska kedve,
Merthogy ő, mint macskamedve –
Fele macska, fele medve,
S folyton el van keseredve,
Hogy miért lett macskamedve?

De csak a fél neve macska,
S neve másik fele medve...
Hát legalább nem lesz csacska
Szabályokba merevedve –
Ő, a szabad macskamedve!

(De neve nem is nagy bánat:
őt nevezik kis pandának...)

A Négyyszögletű Kerek Erdő

Hallottál már a Négyyszögletű Kerek Erdőről? Itt él Bruckner Szigfrid, a kiöregedett cirkuszi oroszlán; Nagy Zoárd, a lépegető fenyőfa; Aromo, a fékezhetetlen agyvelejű nyúl; a szeleburdi Vacs-kamati; Szörnyeteg Lajos, a legjobb szívű behemót; Dömdödöm, aki csak annyit tud mondani, hogy dömdödöm, mégis mindenki megérti, hogy mit akar mondani. Itt lakik a bölcs Mikkamakka és persze Ló Szerafin, a kék csodaló vagy lócsoda is, akiről ez a mese szól.

1. Játsszatok! Mutatkozzatok be valamilyen állatként! Például: „Nekem van a madarak közt a legszebb hangom.” (varjú)

Beszélgétek meg, hogy szerény, dicsekvő vagy valós volt a bemutatkozás!

2. Beszélgétek csoportban az alábbi kérdésekről háromlépcsős interjúval!

Háromlépcsős interjú

- 1 Alkossatok párokat! Egyikőtök válaszoljon a kérdésre. A párotok pedig hallgasson meg benneteket, esetleg kérdezzen.
- 2 Szerepcsere. Most a párotok válaszoljon a kérdésre, s ti hallgassátok meg, mit gondol!
- 3 Pletyka. Minden diák a „szóforgó módszer” segítségével ossza meg, amit tud, tehát ne a saját gondolatait, hanem a társáét mesélje tovább.

- a) Voltál már úgy, hogy valamihez nem volt kedved, mégis megtetted? Mesélj róla!
- b) Van-e olyan tulajdonságod, melytől szeretnél megszabadulni? Versenyeztél már úgy, hogy nehezen szerezted meg a győzelmet? Mit tettél, hogy győzni tudj?
- c) Voltál már olyan helyzetben, hogy le kellett győznöd önmagad? Beszélj erről!

3. Rajzoljátok le csomagolópapírra, milyennek képzelitek a Négyyszögletű Kerek Erdőt és a lakóit!

4. A mesében „az erdő nincs sehol, de létezik”. Hogyan lehetséges ez?

5. Hogyan lehet egyszerre kerek is és négyszögletű is valami? Mi az író célja ezzel? Vitassátok meg!

Ló Szerafin legyőzi önmagát

„Ha egyszer tíz percig csend lenne itten, az lenne ám a szép” – gondolta Mikkamakka, és lehunyta a szemét. A fülét is lehunyta volna, de tudvalevő, hogy a fülét senki sem tudja behunyni. Még Mikkamakka se. Esetleg befoghatta volna, de minek? Mert éppen őfeléje közeledett a lárma, a hejehuja, a hippszi-hoppsza. Vacskamati, Aromo és Bruckner Szigfrid hejehujázott és hippszi-hoppszázott. Érteni ugyan semmit sem lehetett a kajdácslásból, de hogy ezek valamin igen felháborodtak, az már egyszer biztos.

Ott is voltak már Mikkamakka előtt.

– Hencegős! – ordította Vacskamati.

– Nagyképű! – kiáltozta Aromo.

Bruckner Szigfrid egyenesen így bődült el:

– Nagypofájú!

– Kicsoda? – kérdezte Mikkamakka.

– Ló Szerafin! – bömbölték kórusban.

– Nem hiszem – mondta Mikkamakka.

Ezek hárman annyira meglepődtek, hogy tátva maradt a szájuk. Még az ordibálást is abba hagyták.

– Még hogy nem hiszed – szólalt meg végre szemrehányó hangon Vacskamati –, amikor hárman mondjuk neked?

– Először is nem mondjátok, hanem ordítjátok, harsogjátok, bömbölittek. Másodszor pedig, nem természete.

– Kinek?

– Ló Szerafinnak.

– Micsoda?

– A nagyképűség.

– Na hát akkor gyere, nézd csak meg magad! – kiabált nekivörösödve Aromo, és rángatni kezdték Mikkamakát a tisztás másik vége felé. Oda is rángatták egykettőre. Már csak azért is, mert magától is ment volna.

Ott állt Ló Szerafin, a kék paripa, egy szarvasbőrdarabbal tisztogatta a szemüvegét. Szelídnek látszott, mint a ma született bárány.

Mikkamakka meg a rángatástól zordan így szólt hozzá:

– Miféle nagyképűsködés folyik itt?

– Hol? – kérdezte Ló Szerafin, és körülnézett. Hogy jobban lásson, a szemüvegét is feltette.

– Na látod, még tetézi is?! – kiáltotta Aromo. – Ez már több a soknál. Hát nem te nagyképűsködtél itt az előbb?!

– Én? – nyitotta tágra a szemét Ló Szerafin. – Ne haragudjatok, nem tudom, miről beszéltek.

– Majd én emlékeztetlek! – rikácsolt Bruckner Szigfrid. – Azt mondtad, mindenkinél gyorsabban tudsz futni.

– Az igaz, azt mondtam – bólintott Ló Szerafin.

Mikkamakka csak ámult-bámult, nem akart hinni a fülének. Ilyeneket állít ez a szerény, kedves Ló Szerafin. Hiszen sohasem volt nagyképű. Már éppen szóra nyitotta a száját, de Vacskamati közbevágott.

– A gazellánál is gyorsabban, mi?

– Igen – bólintott Ló Szerafin, és elpirult.

– És a gepárdot is lepipálsz, mi? – szájkodott Bruckner Szigfrid.

– A gepárdot is – mondta Ló Szerafin, és még jobban elpirult.

– És talán – kérdezte drámai hangon Aromo, a fékezhetetlen agyvelejű nyúl –, és talán engemet is?

– Ne haragudj, Aromo – mondta ekkor szégyenlősen Ló Szerafin –, tégedet is.

Már a füle hegye is piroslott, annyira szégyellte magát.

– Hazugság – mondta Aromo.

– Nem hazugság – rázta a fejét Ló Szerafin.

– Akkor miért pirultál el? Még a füled hegye is piros – mondta Mikkamakka.

– Te se hiszel nekem – nézett rá szomorúan Ló Szerafin. – Azért pirultam el, mert irtózom a dicsekvéstől.

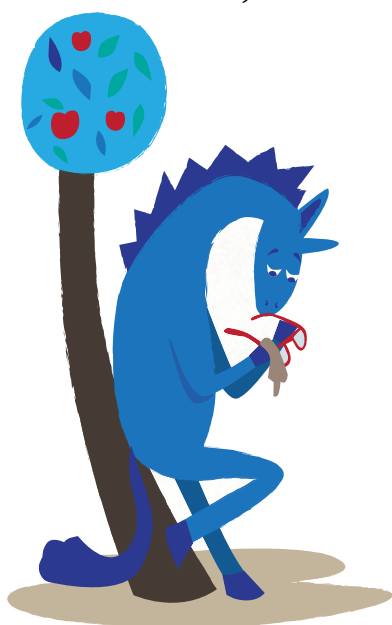
– Akkor meg mit dicsekszel itt! – hadonászott Bruckner Szigfrid.

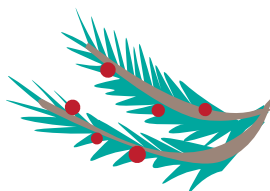
– Csakhogy nem dicsekszem, az igazat mondom. És bár az igazat mondom, mégis olyan, mintha dicsekednék. – Elhallgatott. – Ez így elég zűrzavaros... Mikkamakka...

– Értem én, értem – bólogatott Mikkamakka. – Az lesz a legjobb, ha versenyt futsz velük. Az a tiszta dolog.

– Szívesen – kapott a szón Ló Szerafin. – Rajta, már futhatunk is!

– Úgy van, versenyt futunk! – lobogott Bruckner Szigfrid. – Sok beszédnek sok az alja.

El is indultak azonnal a Nagy-rét felé. Akkor volt ez a Nagy-rét, hogy egyik végéről éppen hogy csak látni lehetett a másikat. Alig-alig. Nem beszélve a másik végéről. Mert onnan meg az egyiket lehetett alig-alig látni. Szóval jókora rét volt. Éppen versenyfutásra való.

– Arról fussunk erre, vagy erről fussunk arra? – kérdezte Bruckner Szigfrid.

– Nekem mindegy – mondta Ló Szerafin.

– Még hogy mindegy, neki teljesen mindegy, hogy arról erre vagy erről arra! Pedig ha erről arra – háborgott Bruckner Szigfrid –, az éppen ellenkezője annak, mint ha arról erre! Éppen ezért...

Mikkamakka félbeszakította a szóáradatot.

– Akarsz futni, vagy sem?

Persze megint fején találta a szöveget. Mert Bruckner Szigfrid hímezett és hámozott, majd azt mondta:

– Egyelőre elég lesz neki egy nálam gyengébb ellenfél is. Az is ellátja a baját. Mondjuk, Aromo vagy Vacskamati. Ha ők vesztenek, amit kötve hiszek, akkor jövök én.

Ezt szépen kitalálta. Somolygott is a bajsza alatt Mikkamakka.

Vacskamati meg nagyban helyeselt.

– Igaza van Szigfridnek! Elég, ha Aromo legyőzi. Igaz, Aromo?

– Mint a sicc, úgy otthagynom! – pöffeszkedett Aromo.

– Akár indulhattok is – mondta Mikkamakka. – Elfuttok az erdőszélig meg vissza. Jó?

Bólintottak.

– Hohó! – szólt közbe Bruckner Szigfrid. – És ha csalnak?

– Csalnak? Miért csalnának? – csodálkozott Mikkamakka.

– Hát a győzelemért – mondta Bruckner Szigfrid. – Valamilyik jóval előbb megfordul, mintsem elérné az erdő szélét, és uzsgyi, vissza. Mint ha már ott lett volna. Akkor mi van?

– Akkor az csaló, nem győztes – mondta Mikkamakka. – De ha már ennyire kötöd az ebet a karóhoz, hát legyen. Mindegyik versenyző köteles egy gallyat hozni az erdő szélén álló tisztafáról. Az lesz a bizonyíték, hogy ott jártak.

– Ez az – mondta Bruckner Szigfrid. – Indulhattok.

Háromra indultak is. Sitty! Aromo, sutty! Ló Szerafin. Már csak két kicsi pont a távolban. Aztán már csak egy kicsi pont a távolban, mert ugye Aromo jóval kisebb, mint Ló Szerafin, hamarabb el is tűnt szem elől.

– Alhatunk is egyet, ameddig visszaérnek – vélte Bruckner Szigfrid, s már alkalmas fekvőhely után kutatott a tekintetével, de Vacskamati fölkiáltott:

– Jön már Aromo!

– Ilyen hihetetlen gyorsan? – csodálkozott Mikkamakka, de akkor ő is meglátta a közeledő pontocskát. – Nicsak – mormogta –, ez aztán gyors lábú legény!

– Mondtam én, hogy úgy legyőzi Ló Szerafint, mint a pinty – örvendezett Bruckner Szigfrid.

– Nono! – mondta Mikkamakka.

A pontocska nőtt, nődögélt.

– Csak a szája nagy ennek a Ló Szerafinnak – jegyezte meg Vacskamati, de bizony a végén nagyon elhalkult a hangja.

– Nono! – mondta Mikkamakka.

Mert akkor már öklömnyivé nőtt a pontocska, aztán dinnye nagyságúvá, aztán meg a vak is láthatta, hogy nem Aromo száguld ott, hanem Ló Szerafin.

Sitty! Ott is volt mellettük, szusszant egyet, és odaadta a tiszafagalylyat Mikkamakkának.

– És Aromo? – kérdezte Bruckner Szigfrid.

– Találkoztam vele – mondta szerényen Ló Szerafin –, nagyon igyekezett.

Ehhez bizony nem fér kétség, Ló Szerafin első lett. Jó félóra múlva vágatott be Aromo, még a nyelve is kilógott, totty le a földre, a zöld gallyat maga mellé ejtette.

– Hát te, phü... olyan gyors vagy, phi... – lihegett –, mint a szélvész. Most már elhiszem, hogy nem győzhet le senki.

Ló Szerafin lehajtotta a fejét, meghatódott.

De nem ám, Bruckner Szigfrid!

– Még hogy senki! – hadonászott. – Haha! Jó vicc. Mert egy vacak nyulat legyőzött. Most majd Vacskamati móresre tanítja.

– Én? – ijedt meg Vacskamati, akinek amúgy sem volt erős oldala a futás.

– Te hát – mondta magabiztosan Bruckner Szigfrid, és kacsingatott, integetett Vacskamatinak.

– De hiszen láttad, hogy mint a szélvész – próbálkozott Vacskamati,

de Bruckner Szigfrid nem is engedte neki végigmondani, valamit sutyorgni kezdett a fülébe. Vacskamati visszاسutyorgott.

Sutyorogtak, motyorogtak.

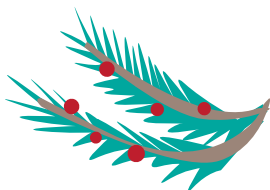
Aztán: hihi, nevetett Vacskamati, meg höhö, nevetett Bruckner Szigfrid. Hihi-höhö!

– Majd én most megtanítlak – mondta Vacskamati Ló Szerafinnak, és fénylett az orra hegye.

– Még hogy te! – dühöngött Aromo. – Végig se tudod futni a távot.

– A legyőzött tartsa a száját! – legyintett Bruckner Szigfrid. Összenevettek Vacskamatival.

No de Mikkamakka jól látta ám, hogy min mulatnak. De nem szólt semmit.

El is indult a két futó. Vacskamati lassan, kocogva, Ló Szerafin meg, mint a nyíl. Kisvártatva eltűntek mind a ketten. Csend lett, csak Bruckner Szigfrid heherészett.

– Még hogy a leggyorsabb! Majd most megkapja – mormogta.

Na és akkor, lássatok csodát, föltűnt a láthatáron Vacskamati, lobogtatta a zöld gallyat. Futott, ahogy a lába bírta. Ló Szerafin meg sehol.

– Na, mit mondtam, látjátok?! – ugrált Bruckner Szigfrid. – Odanézz! Nézd a győztest!

Ám ekkor a távolban megjelent egy icipici pont. Vacskamati már csak száz méterre volt a céltől. A pont dinnye nagyságú lett, Vacskamatinak már csak ötven méter. Már csak húsz. És jött száguldva Ló Szerafin. Vacskamatinak már csak tíz méter, és puff! Elsüvített mellette Ló Szerafin a zöld gallyal.

– Hahaha – nevetett Mikkamakka –, első Ló Szerafin, második Vacskamati!

Ló Szerafin most már lihegett egy kicsit.

– Nem is tudtam, hogy te ilyen gyors vagy – lihegte elismerően Vacskamatinak.

Vacskamatit ette a méreg.

– Csak pár lépés hiányzott – mormogta.

Mikkamakka meg nevetett, nevetett.

– Aha – kapott a homlokához Aromo –, én meg még azt hittem, Vacskamati gyorsabb nálam.

– Miért, talán nem gyorsabb? Te egy héttel Ló Szerafin után értél a célba, őt meg alig tudta legyőzni – mordult rá Bruckner Szigfrid.

– És a gallyak?! – dühödött meg Aromo.

Bruckner Szigfrid csuklott egyet.

– Miféle gallyak?

Vacskamati is csuklott egyet.

– Láttad ezt, Mikkamakka – ordította Aromo –, láttad?!

– Láttam hát – nevetett Mikkamakka. – Azt nevetem, hogy még így sem sikerült.

Ló Szerafin ebből az egészből nem értett semmit.

– Mi az? Mi történt? – kérdezte.

Aromo odaugrott hozzá.

– Számold csak meg a gallyakat! Hány tiszta gallyat láatsz?

– Egy, kettő, három – számolt Ló Szerafin. – És a negyedik?

– Ez az! Éppen ez az! – kiabált Aromo. – Hol a negyedik?

Mikkamakka csak mosolygott.

Földerült Ló Szerafin képe is.

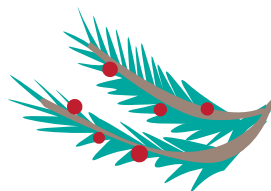
– Ja, most már értem.

Nevetett, ahogy a torkán kifért.

Bruckner Szigfrid meg Vacskamati nagyon sunyított.

Kiderült a csalás.

Mikkamakka már azt is jól látta különben, amikor Vacskamati az Aromo hozta zöld gallyat a blúza alá rejtette. Azt is jól látta, amikor Vacskamati verseny közben, tisztos távolra tőlük, egyszer csak lefeküdt a fűbe, kicsit várt, előkotorta a zöld gallyat, és elindult visszafelé. Arra persze nem gondolt, hogy Ló Szerafint így sem tudja legyőzni. Mert elfelejtette, hogy Ló Szerafin csodaló. Azaz lócsoda. Vagy mi a szösz!

– Nincs más hátra – mondta ekkor Mikkamakka –, vagy elismeritek, hogy Ló Szerafin nem nagyképűsködött a mese elején, csak az igazat mondta...

– Vagy? – kérdezte Bruckner Szigfrid.

– Vagy te versenyt futsz vele, és legyőzöd.

– Én? Én fussak versenyt egy közönséges kék csodalóval? Aki ráadásul szemüveges is. Vagyis rokkant. Azt már nem, annyira nem alacsonyítom le magam.

– Akkor pedig neki van igaza – próbálta lezárni a vitát Mikkamakka.

– Márpedig nincs! – toppantott Bruckner Szigfrid.

– Akkor fuss vele versenyt! – mordult rá Aromo.

– Igaz is – mondta Vacskamati –, mutasd meg neki, Szigfrid! Fuss!

Bruckner Szigfrid a lábához kapott.

– Jaj – mondta –, éppen most fussak vele versenyt, amikor a lábamban a csúz¹ megtámadta a köszvényemet? Azaz hogy fordítva: a köszvény a csúzomat. Jaj! – Sántikált. – Különben majd ha tíz évvel fiatalabb leszek, akkor majd megmutatom neked, te szélvészló.

1 csúz: az ízületek és az izmok megbetegedése, a köszvény népies neve

– Azt még megvárjuk – nevetett Mikkamakka, és elindultak vissza a tisztás felé.

Félúton járhattak, amikor Bruckner Szigfridnek felcsillant a szeme. Még a csúzos köszvényéről is megfélekedett.

– Az ám! – rikoltotta. – Ló Szerafinnak nem egy nyúllal meg Vacskamatival kell versenyt futnia. Nem is egy öreg oroszlánna.

Körülállták.

– Hanem?

– Lóval – emelte fel az ujját Bruckner Szigfrid. – Úgy igazságos lenne.

– De amikor itt nincs más ló, csak ő – akadékoskodott Aromo.

Bruckner Szigfrid ezen elgondolkodott.

– Megvan – mondta kis szünet után. – Akkor fusson versenyt önmagával.

– Önmagammal? – ámuldozott Ló Szerafin.

– Igen – ragyogott Bruckner Szigfrid –, akkor elhiszem, hogy te vagy a leggyorsabb. Győzd le önmagad!

Ámulva nézték, csak Mikkamakka mosolygott.

– Na menjünk csak, menjünk – terelgette őket hazafelé: – Amit kérsz, azt már rég megtette Ló Szerafin. Legyőzte önmagát.

– Mikor? – tiltakozott Bruckner Szigfrid.

– Amikor nem adott neked egy nyaklevest – nevetett Mikkamakka.

Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő – részlet

6. Az olvasottak alapján válaszolj a kérdésekre!

a) Mivel vádolták meg Ló Szerafint a társai?

b) Mi a véleményed Vacskamati és Bruckner Szigfrid viselkedéséről?

c) Hogyan mondanád másképpen?

hímezett és hámozott

félbeszakította a szóáradatot

kisvártatva eltűntek

d) Mit gondoltál Ló Szerafinról, amikor azt mondta, hogy mindenkinél gyorsabban tud futni?

7. Csoportban dolgozzatok! Készítsétek el Ló Szerafin tulajdonság-térképét egy csomagolópapírra!

8. Képzeld el, hogy te vagy Mikkamakka! Írj a naplódba rövid bejegyzést a futóversenyről!

Készüljete fel a verseny élő egyenes adásban való közvetítésére!

Írjatok újságcikket a versenyről!

Készítsetek interjút Ló Szerafinnal!

Készítsetek interjút a többi szereplő valamelyikével!

9. Írjatok a füzetbe lómericket magatokról vagy egy osztálytársatokról az alábbi versszakok mintájára! (Lapozz a 89. oldalra, olvasd el, hogy mi a limerick!)

Lómerickek

Volt egy ló, úgy hívták: Laci.
Csíkos volt rajta a naci.
Ha jól begombolta,
mindjárt azt gondolta:
ő zebra, nem pedig paci.

Volt egy ló, úgy hívták: Ricsi.
Kedvence volt mangó, licsi.
Na, meg a papaya...
Hozta a papája:
– Egyél csak, ne maradj kicsi!

Volt egy ló, úgy hívták Rita.
Spanyol volt, szép szenyorita.
Járt három lóbálon,
táncolt négy lólábon.
Lóálom! Nincs erről vita.

Volt egy ló, úgy hívták: Timi.
Kiscsikó, épphogy csak tini.
Nem ugrott még hatot,
másokat ugratott.
Ugrottak. S azt mondták: – Nini!

Rigó Béla

EZ IS VERS?

Weöres Sándor
Tojáséj.

A vers
állhat egyetlen
mondatból vagy szóból is.
Weöres Sándor mondat-
versei – például a **Tojáséj.**
vagy a **Szárnyötét.** –
véltetően a legtömörebb
magyar nyelvű
költemények közé
tartoznak.

RÍMEK MINDEN MENNYISÉGBEN!

PÁROS RÍM:

Kis madár az ökörszem,
mint a kezéd ökölben!
Tolla barna, torka fehér,
tenyeredbe pont belefér.

Tóth Krisztina: Ökörszem

KERESZTRÍM:

– Kegyed csinos – mondja a csíz a légynek,
de nem törődik a kerge bókka,
szemét lehunyja, orrát veti légnek,
és kézen fogva elsétál a pókkal.

Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató – részlet

ÖLELKEZŐ RÍM:

Van énnekem egy kedves cimborám,
Talpig derék, becsületes fiú;
Midőn szomorúságnak szele fú,
Vidámság köpenyét akasztja rám.

Petőfi Sándor: Két testvér

BOKORRÍM:

Költő,
minden hatalmat egybeöltő,
kit bámul reszkető, üvöltő
főnségébe sok emberöltő: –
a végtelenbe tündökölt ő.

Kosztolányi Dezső: Csacsi rímek

„...S HALLGATOM A FÁK LEHULLÓ LEVELÉNEK LÁGY NESZÉT.”
Petőfi Sándor

Vajon melyik versből való ez az idézet?
Mitől olyan különleges a hangzása?

Olvasd össze a kezdőbetűket felülről lefelé!

Jólesz György
Találós kérdés

Rohanva is állnak rajta,
Olyan jármű ez a fajta.
Lendülő láb, ami hajtja.
Lelke két egyforma kerék,
Elöl nincs, csak hátul van fék.
Repül, ha van erőd elég.

KÉPVERS

A képvers olyan szöveg, amely a betűk, szavak, szövegrészletek, verssorok és versszakok sajátos elrendezésével képileg is megjeleníti a vers lényegét.

Weöres Sándor:
Három éves koromban...
– részlet

LIMERICK

Varró Dániel
PÁRIZS

Volt egy úr, lakhelye Párizs,
rászóltak: „Fogyjon le máris.”
Onnantól nem evett
feltéthez köretet,
„Pá, krumpli – mondta – és pá, rizs!”

Limerick [ejtsd: limerik] városában, Írországból történt, hogy egy nagyobb összejövetelel mindenkinek **négysoros verset** kellett rögtönöznie, amelyre az egész társaság rávágta: Jöjjön el, várja Limerick! Így lett ötsoros ez a versfajta, és ez a város a névadója.

Gergely Ágnes költő ezt írta a limerickről:

rendkívül tömör, rendkívül bájos, rendkívül bárgyú, rendkívül idegesítő.

Figyeld meg a Párizs című limerickben a rímeket és a sorok hosszúságát!

Az első két sor rímel, a harmadik és negyedik sor is rímel, az ötödik sor pedig az első két sorral cseng össze. A 3. és 4. sor rövidebb, mint a többi.

Weöres Sándor

Csiribiri

Csiribiri csiribiri
zabszalma
négy csillag közt
alszom ma.

Csiribiri csiribiri
bojtorján –
lélek lép a
lajtorján.

Csiribiri csiribiri
szellő-lány
szikrát lobbant,
lángot hány.

Csiribiri csiribiri
fült katlan –
szárnyatlan szállj,
sült kappan!

Csiribiri csiribiri
lágypaplan –
ágyad forró,
lázad van.

Csiribiri csiribiri
zabszalma –
engem hívj ma
álmodba.

Vörös István

Cserebere

Cserebere cserebere,
mást adjak?
Hét naptárból
választhatsz.

Cserebere cserebere
öt képet
egy CD-ért
elkérhetsz.

Cserebere cserebere
sellő-lány,
négy dínóért
sem adnám.

Cserebere cserebere
hamburger –
rántott húsért,
kettő kell!

Cserebere cserebere
kistestvér –
hozzá semmit
nem kérnél.

Cserebere cserebere
megkaptad –
alszunk egyet
s itthon van.

Lackfi János

Parabola

Parabola, parabola
antenna,
nézzünk tévét
éppen ma!

Parabola, parabola,
futballmeccs,
lassított gól,
sípcsont reccs!

Parabola, parabola,
sminkreklám.
Bőröd fittyed?

Kend ezt rá!

Parabola, parabola,
bankrablók,
lő, fut, robban,
légből lóg.

Parabola, parabola,
popcsillag,
rázós ritmus
popsidnak.

Parabola, parabola,
antenna,
űrlény caplat
álmodba!

INTERJÚ Lackfi Jánossal

Fotó: Raffay Zsófia

Gyerekkorodban is írtál verseket?

Édesapám is, édesanyám is költő. Láttam, hogy ez nem valami hatalmas MŰ-HŰ-VÉ-HÉSZ-KE-HE-DÉ-HÉS, nem kell hozzá lila haj, sem ihlettől habzó száj. Egyszerű, fontos emberi dolog, hogy hol kerítést festünk, hol cselgáncsedzést tartunk, hol paradicsomot termesztünk, hol tetőteret beépítünk, hol írunk-olvasunk. Úgyhogy én is leírtam néha ezt-azt.

Sokan írnak verseket, de nem mindenkinek sikerül jó verset írni. Mi a jó vers titka?

Ivo Andrić [andrics] horvát író-költő megmondta: „költészetben avval érhető el a legnagyobb hatás, ha az olvasót sikerül meglepni valamivel, amit már ismer”. Na de hogyan lepünk meg valakit olyasmivel, amit ismer? Fogjuk a papucsát, és hirtelen ijesszük meg vele? Szóval, ha jó verset olvasok, két dolog jut eszembe. Egy: jé, erre már én is gondoltam. Vagyis hogy ez ISMERŐS. Kettő: jé, erre ÍGY még SOSE gondoltam.

Mik Varjú

Ez benne a MEGLEPI. Sokan gondolták már, hogy ha anyák napjára el kéne mondani minden köszönnivalót, sose érnénk a végére. De csak Petőfi tudta úgy megírni a *Füstbe ment* tervben, hogy megy-megy az anyukájához, gondolkodik-gondolkodik iszonyúan, aztán amikor odaér, csak a nyakába ugrik, mert annyi mindent kéne mondani, hogy egy szót se tud kinyögni. Na, ez a meglepetés benne.

Mik a legkorábbi emlékeid a versírásról?

- A szomszéd kertjében a drótra rászálltak a varjak, és ezt fontosnak éreztem, ezért papírt-ceruzát vettem, és próbáltam valahogy megfogni. Na, nem a varjakat, mert azok elrepülnek! Meg nem is a drótot, mert az ráz! Hanem az egészet egyben...Ha jól leírod egy papírra, nem repül el és nem ráz, mégis varjú a dróton...

Hogyan látod az összefüggést a zene és a vers között?

- A régi költők zene nélkül sose írtak verset. Meglévő dallamokhoz írtak énekelhető szövegeket, mint ma a popdaloknál. Szerencsére ma is sok banda zenél verseket, sok költő ír dalszöveget. Persze van rengeteg „nem énekelhető” vers is, de ha előcsalogatjuk a zenét a versből, és adunk neki enni, azzal jól jár és jól mulat mindenki.

*Az **Apám kakasában** sok klasszikus verset átírtatok, újraírtatok Vörös István költővel. Mi volt ennek a játéknak a célja?*

- Az, hogy a régi, jó kis verseknek életük legyen... Az nem élet egy versnek, hogy benn penészedik egy szép aranyborítós könyvben, és soha senki ki nem nyitja szegényt, meg is pusztulhat akár. Egy verset nem lehet jobban tisztelni annál, hogy életben tartjuk.

Mit üzensz a negyedikes gyerekeknek? Hogyan ismerkedjenek a versekkel?

- A vers olyan szöveg, hogy sehova sem való igazán, mégis mindenhova illik. Foci közben hiába mondjuk a bírónak, hogy „jutott eszembe számtalan szebbnél szebb gondolat”, nem adja meg a tizenegyest. Viszont ha magunkban azt suttojuk: „nyújts feléje védő kart tengerén kínjának”, az erőt adhat a bajban is...

Sándor Csilla

Kiss Anna

Varró Dániel

Petőfi Sándor

Szabó Lőrinc

Varró Dániel

Túl a Maszat-hegyen

A rím szeszélye – ó, a rím
 Veszélyes ám, barátaim!
 Cibál orrunknál fogva minket –
 Lekvára gondolunk, de jaj,
 A rím, az azt mondatja: vaj
 S nemcsak a rím, a lágy, a zsongó,
 De például a gondolat,
 Az is veszélyes és csapongó –
 Az ember olykor mondogat
 Olyasmiket, mik másnak uncsik,
 Egy két sztorit ismételté, until,
 Ha fejében az ész neki
 Valamért erre készíti.
 Mert hát, mi mást esetleg untat,
 Gondolni arra jó nekünk,
 Emlékeket idézgetünk,
 Mulattatjuk saját magunkat...
 A beszéd erre is való.
 Kis olvasók, fecsegni jó!

részlet

Petőfi Sándor

Dalaim

Elmerengek gondolkodva gyakran,
 S nem tudom, hogy mi gondolatom van,
 Átröpülök hosszában hazámon,
 Át a földön, az egész világon.
 Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
 Holdsugári ábrándos lelkemnek.

részlet

Kiss Anna

A Nappal és az Éjszaka

Elgurult az aranyorsó
 megkerül az ezüstorsó
 elgurul az ezüstorsó
 megkerül az aranyorsó.

Szabó Lőrinc

Erdei patak

Virágot szedtem. A levelek
 itt úszkáltak a puhaüveg
 patakban;
 de a szökevény víz a bokrokon át
 a tóba vetette magát,
 s megint egyedül maradtam.

EGY KIS VERSTAN

Gondoltad volna, hogy...

...a líra valaha olyan zeneszerszám volt,
amelynek varázserőt tulajdonítottak?

A líra a hárfához hasonló, de a lantra is emlékeztető ősi, húros hangszer. Bár sok nép pengette már több ezer évvel ezelőtt, mégis a régi görögök által vált ismertté. A görög zenészek lírán, más néven görög lanton játszottak a vallásos ünnepeken, és éneket, táncot is kísérték vele. A líra a görögök mondáiban, a *mítoszokban* isteni eredetű és varázserejű volt. Az egyik híres görög dalnok például a lírája hangjával babonázta meg a vadállatokat. De miért nevezzük a költészetet is lírának, és miért hívjuk *lírai alkotásnak* a verset?

A válasz a költemények történetében rejlik. Valaha a verseket énekelve adták elő, tehát nemcsak szövegük, hanem dallamuk is volt. Az énekszerzők igen gyakran hangszerrel, például lírával, lanttal is kísérték a dallamot. A népdalok a mai napig őrzik ezt: nem vált ketté a dallam és a szöveg.

Ahogy a zenének, úgy a dallam nélkül megírt költői szövegeknek, a *verseknek* is a szabályos váltakozás, a *ritmus adja meg a lüktetését*. Ez a ritmus egységekre osztható. A költő ezt úgy jelzi, hogy a költeményét kisebb szakaszokra, vagyis verssorokra és nagyobbakra, azaz versszakokra tagolja, ahogy a dalok is felépülnek.

A *verssorok* végén a beszédhangok gyakran *összecsengetnek*. A rímek is zeneibbé teszik a költeményeket.

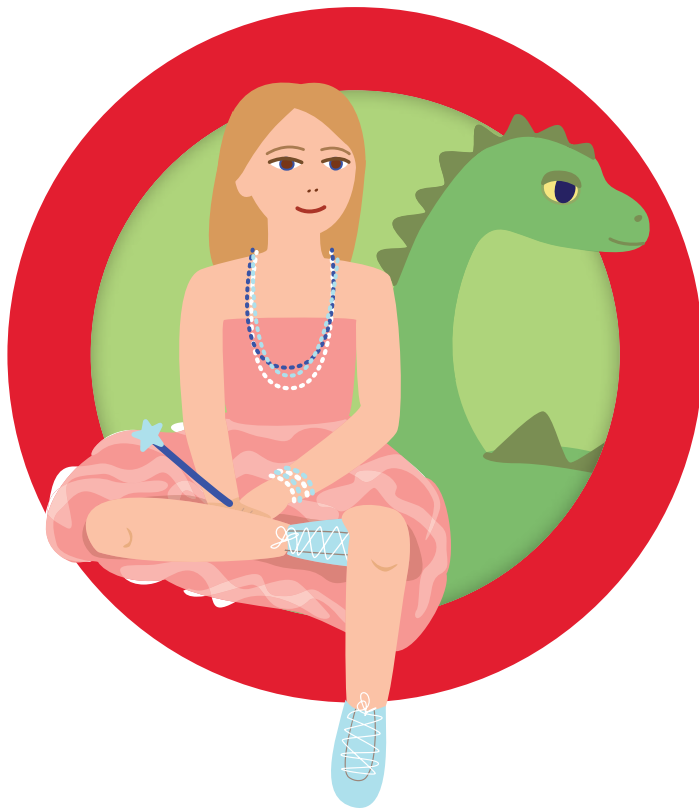
Érdekes, hogy a verses formában megírt irodalmi alkotásoknak mégsem mindegyike vers. Ilyenek például a verses mesék. És bizony akadnak olyan költemények is, amelyek nem tagolódnak ugyan verssorokra, mégis versnek nevezzük őket.

A ritmuson, a rímen és a verses formán kívül tehát mitől vers még a vers?

A vers leggyakrabban nem történetet beszél el, és nem eseményeket örökít meg. A versben a költő inkább az érzelmeit vagy a gondolatait fejezi ki. A költemény tehát a szerző belső világát: a lelkivilágát jeleníti meg. Habár a költemények a századok során egyre változatosabb formában íródtak, és sokfélévé is váltak, ebben mind megegyeznek. Érzelmeket kelt vagy gondolatokat ébreszt bennünk, és élményt szerez nekünk, akár a többi művészi alkotás.

Kóródi Bence

Modern tündérmesék

A mese messziről jön,
A mese mégse fáradt.
Ismeri a forrást,
a felhőket, a fákat.
A mese messze elvisz,
árnyas, titkos úton.
barlangba világít,
háncsból hidakat fon.
A mese kopogtat,
bejön hozzád, dúdol,
de csak akkor lesz kész,
amikor elalszol.

Balázs Imre József: A mese

A hosszú lábú királykisasszony

A mesék többségében a királykisasszonyok szépek, csinosak, és sok száz kérő vetekszik kezükért. Ez a mese kicsit más. Ebben a királykisasszonynak szerfelett hosszú lába van. Annyira, hogy amikor fölegyenesedik, a feje a felhőket súrolja.

1. Mit jelent a fogyatékoság és az erény szó? Csoportokban fogalmazzatok meg a két szó jelentését! Használjátok hozzá a címkéfelhő szavait, kifejezéseit!

2. Milyen előnyei és hátrányai lehetnek annak, ha valakinek nagyon hosszú lába van? Párokban gyűjtsetek érveket a véleményetekhez!
3. Minden csoport válasszon az alábbi, a meséből kiemelt kifejezések közül egyet, és némajátékkal játssza el a jelentését a többieknek!

aggódott

hízelt

dühbe gurult

törte a fejét

el voltak ragadtatva

4. Szerepel még a mesében egy tűzokádó sárkány is. Az eddigi feladatok alapján jósolj, miről szólhat a mese!

A hosszú lábú királykisasszony

Élt egyszer egy királykisasszony, akinek szerfelett hosszú lába volt. Olyannyira, hogy amikor teljesen fölegyenesedett, feje a felhőket súrolta. Amikor pedig este lefeküdt az ágyába, és kinyújtotta a lábát, az a kastély kapuján, városokon és falvakon át egészen a távoli erdőig ért. Így hát a királykisasszony álmát éjszakánként öröknek kellett vigyázniuk, akik nagy toll-legyezőkkel hajtották a szúnyogokat a lába száráról.

Az idős király és a királyné aggódott a leányuk miatt. A királykisasszony ugyan az ország legjobb kosárlabdázója és magasugrója volt, és gátfutásban sem akadt ellenfele, de ez nem vigasztalta őket.

– Szép dolog a sport, de hogy boldogul majd az ország kormányzásával, amikor mi már nem leszünk? – gondolták gyakran. – Egy ilyen hosszú lábú égimeszelő még a királyi parádékat sem tudja élvezni. Oda a magasba, a felhők közé, ahol a feje van, még az se hallatszik föl, ha hurrát kiáltanak neki! Hogyan lehetne hát a királykisasszony lábait megkurtítani?

A király tanácskozássra hívta birodalma legkiválóbb orvosait és tudósait. A bölcs férfiak komoly ábrázattal hallgatták végig őfelsége gondját, majd nekiláttak, hogy megtalálják a megoldást.

– Én azt javasolnám, hogy kössünk egy csomót vagy akár több csomót is a királykisasszony lábára! – szólt az egyik bölcs. – Egy összecsomózott láb valamivel rövidebbnek látszik.

– Még mit nem! – csattant fel a király. – Egy királykisasszony lábának egyenesnek kell lennie, nem lehet göcsörtös és csomós!

– Én föltekerném a lábát, mint egy rugót – ajánlotta egy másik doktor. – Így a királykisasszony alacsonyabbnak tűnne, és ugrani is jobban tudna. Rugózó spirállábakon őfelsége biztosan megdöntené a magasugrás világrekordját.

– Már most is ő tartja a világcsúcsot – szúrta közbe élesen a király –, még hozzá szép egyenes lábbal!

– Őfelségének tökéletesen igaza van – hízelgett a harmadik nagyokos –, a királykisasszony lábának egyenesnek és simának kell maradnia. Én éppenséggel azt tenném, hogy egyszerűen lefűrészném belőle a comb és a lábfej közötti részt. Így a lába szára kellően rövid lenne, a maradékot pedig föl lehetne használni másutt. Például a királykisasszony nyakának meghosszabbítására.

E szavaktól egészen dühbe gurult a király. Az ő szeretett leányának nyaka úgy jó, ahogy van! Semmi szükség rá, hogy meghosszabbítsák! Valamennyi tanácsadóját hazazavarta, és morcosan bevonult a szobájába gondolkodni.

Esztenőkön át törte a fejét és aggódott odabenn. Még most is a leánya lába miatt tépelődne, ha egy napon nem költözött volna a királyság szomszédságába egy tűzokádó sárkány. A rút fenevad sokkal nagyobb veszélyt jelentett a királyság számára, mint a királykisasszony túl hosszú lába. Naponta többször portyára indult a király földjein, és csak úgy falta az embereket. Tüzes leheletével fölperzselte az erdőket és a falvakat. Amerre csak járt, ínséget és nyomorúságot hagyott maga után. Igazán rettenetes és rémisztő volt.

A királynak gyorsan és határozottan cselekednie kellett. Tüstént összeverbuvált egy nagy sereget, és háborúba indult a sárkány ellen. Három nap, három éjjel küzdöttek bátran a férfiak, de hasztalan. A sárkány nem lankadt. A katonák egymás után tűntek el a fenevad hatalmas, tüzes torkában, az egész csatatér lángokban állt. Úgy tűnt, a király kénytelen lesz letenni a fegyvert és átengedni országát a gonosz szörnyetegnek.

A rossz hírek eljutottak a kastélyba, a hosszú lábú királykisasszony fülébe is. A leány úgy találta, legfőbb ideje, hogy közbelépjen. Magas szárú tűzálló csizmát húzott, vállára kapott egy hordó vizet, és elindult a csatatérre.

– Hohó, milyen fenséges csemege! – rikkantotta a sárkány, amint meglátta. – A királykisasszonyokat különösen szeretem! Főleg a combjukat, grillezve!

Kitátotta hatalmas száját, és forró tűzcsóvát eresztett a leány felé. Ő azonban nem rémült meg. Lekapta a válláról a hordó vizet, és a gonosz fenevad torkába zúdította.

– Ssssssss! – a fenevad szájában kialudt a tűz, köhögni és fuldokolni kezdett.

Abban a pillanatban a királykisasszony a farkánál fogva megragadta a sárkányt, és feltette a Holdra. – Üldögélj csak ott, és ne háborgass többé senkit! – mondta neki, és ezzel a csata véget ért.

A királyi felségek és a katonák el voltak ragadtatva a királykisasszony bátorságától. Bebizonyosodott hát, hogy a hosszú láb nem fogyatékoság, hanem éppenséggel hatalmas erény! A katonák fölkapták a királykisasszonyt hosszú lábával együtt, és hurrát kiáltottak. A király pedig még aznap átadta a koronát leányának.

– Senki más nem tudja úgy őrizni és védelmezni a királyságot, mint te! – kiáltotta a király könnybe lábadt szemekkel, és átölelte leánya lábát.

Volt nagy dínomdánom! A királyi szakács akkora tortát sütött, hogy fölért az égbe, a királykisasszony fejéig. Hihetetlenül finom torta volt, tejszínhabos. A királykisasszony adott egy szeletet a holdra száműzött sárkánynak is.

– Köszönöm! – mondta a sárkány, és egy puszit nyomott a leány arcára. Az édes sütemény neki is nagyon ízlett. Még teli bendővel is.

Piret Raud, fordította Virág Benedek, Csodaceruza magazin

5. Csoportokban játsszátok el a király és a tudósok tanácskozását! Szójátékot bele az alábbi két mondatot!

A király meg akarja kurtítani a királykisasszony lábát, mert...

A király meggondolta magát, mert...

6. Készítsetek interjút a királykisasszonnyal!

- A csoport néhány tagja fogalmazzon meg egy kérdést, a többiek találják ki, mit válaszolhatott volna a királykisasszony!
- Mutassátok be az interjút a többieknek!

7. Gyűjtsd össze a meséből, miféle előnyei és milyen hátrányai voltak a királykisasszony hosszú lábának! Melyiket tartod közülük a legfontosabbnak?

Mit csinál egy sárkány, ha nincs hol laknia? Ebben a mesében Budapesten keres lakhelyet a mesebeli sárkány. Vajon hol talál otthonra?

1. Az alábbi autónevek mind szerepelni fognak a mesében. Melyik lehet közülük a kakukktojás?

Trabant

Zsiguli

Fiat

Opel

Jaguár

2. Csoportokban gyűjtsetek ötleteket!

- a) Milyennek kell lennie egy sárkány lakhelyének?
b) Mi lenne Budapesten megfelelő hely egy sárkány számára?

Mesék Budapestről

Az utolsó budapesti sárkány, a neve Budapesti, az Alagútban lakik. Eleget kóborolt Budapesti, mire ezt a lakást megtalálta. Róttá az utcákat, nézte az ablakokat, olvasta a hirdetéseket, sehol semmi. Nem könnyű lakást találni Budapesten. Egy sárkánynak meg különösen nem. Gondolt a Népstadionra, de a foci sosem érdekelte, nem drukkolt egyik csapatnak se, a szabályokat is alig ismerte, akkor meg minek? Minek lakjon a Népstadionban az, aki annyit se tud, mikor jár a tizenegyes?

Egyik éjjel, mikor már nagyon elfáradt, azt mondta:
„Elég. A 6-os villamoson fogok lakni.”

Csakhogy hiába várt, a 6-os villamos nem jött, és ezalatt volt ideje alaposabban meggondolni a dolgot. „Mondjuk, hogy elférek. Nem biztos, de talán elférek valahogy. De más már nem fér el. Az a villamos zsúfolásig megtelt. Akkor meg nekem kell megvennem az összes jegyet. Az összes jegy az mennyi? Lehet, hogy ötvenhárom. (Budapesti ötvenháromig tudott számolni.) Ennyi pénzem nincs. És ha bérletet vennék, az sem olcsóbb.” Arra nem is gondolt, hogy jegy nélkül szálljon föl, ilyen csalásra sosem vetemedett volna, különben is félt az ellenőröktől.

Meg se várta a villamost Budapesti, ment tovább. Eddig csak Pesten kóborolt, Budára nem ment át soha. Egyszer-kétszer már elindult, de egyik hídon se mert átmenni.

„Leszakad alattam – gondolta. – Hallottam már olyat, hogy egy híd leszakadt.”

De ezen az éjjelen olyan rosszkedvű volt a 6-os villamos miatt, hogy azt mondta:

„Mindegy. Ha leszakad, leszakad. Nekem úgy is jó.”

És a Lánchídon keresztül átment Budára.

És ahogy átért, meglátta az Alagutat.

„Hohó! – kurjantott. – Hohohohó! Hiszen ez az! Éppen ez az, ami kell nekem! Hosszú, és nem lakik benne senki!”

Biztos volt a dolgában. Tudta, hogy ő az utolsó budapesti sárkány, és ki más lakna az Alagútban?

Azonnal beköltözött, és micsoda szerencse, éppen befért! Az Alagút háromszáznegyvenkilenc méter és hatvan centiméter hosszú, Budapesti pedig csak háromszáznegyvenkilenc méter. Még maradt is hely. Az első napokon csak nézegetett kifelé az ablakon, élvezte a kilátást, azt, hogy végre van lakása. Aztán pár nap múlva elkezdte az autókát figyelni. Hogy milyen autók mennek át az alagúton. A gyakori márkákat hamar megtanulta, a Trabantokat, Zsigulikat, Fiatokat az első pillantásra felismerte.

Akkor áttért a ritkább típusokra, és nemsokára eljutott odáig, hogy bármikor megmondta egy Mercedes évjáratát. Számolta az autókát persze színek szerint is: hány zöld Trabant, hány fehér Opel ment el aznap az Alagúton. Éjjel is figyelt, egy sárkánynak nem gond az ilyesmi, az egyik feje ébren van, míg a többi alszik. Most az ezüst Jaguár a kedvenc kocsija. Ha egy ilyen átmegy az Alagúton, az a nap Budapestinek igazi ünnep.

Mosonyi Aliz

3. Válaszolj a kérdésekre a szöveg alapján!

- a) Mi a neve az utolsó budapesti sárkánynak?
- b) Miért csak Pesten kóborolt Budapesti?
- c) Melyik hídon ment át Budára?
- d) Miért örült meg az Alagútnak?
- e) Mivel foglalatzkodott a sárkány az Alagútban?
- f) Melyik a kedvenc autómárkája?

4. Szerinted miért nem könnyű lakást találni Budapesten?

5. Csoportban készítsetek a sárkány nevében lakáskereső hirdetést!

Beszélgetés a világhírű magyar őslénykutatóval

Évtizedekkel ezelőtt még nem ismertünk dinoszaurusz-csontmaradványokat hazánkból, ám nemrég a Bakonyban található Iharkúton érdekes csontokat találtak. A ma már világszerte ismert lelőhelyet Ősi Attila őslénykutató fedezte fel. A nemzetközileg is ismert és elismert ifjú kutatót kérdeztük életéről, kutatásairól és felfedezéseiről.

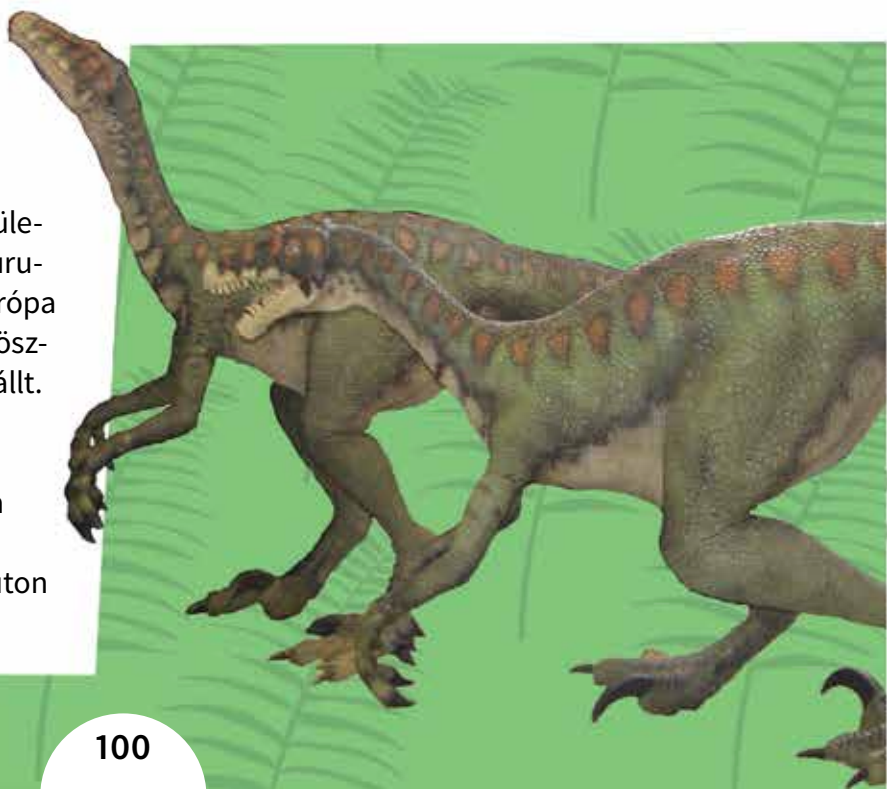

– Kedves Attila! Mesélne a gyerekeknek arról, hogy hogyan választotta ezt a pályát?

– Tudja, engem már gyerekkoromban elvarázsolt a dinoszauruszok világa. Gimnazistaként láttam egy filmet egy híres amerikai kutatóról. Ekkor úgy döntöttem, hogy levelet írok a tudósnak. Írtam neki a terveimről is, miszerint dinoszauruszcsontokat szeretnék kutatni. A híres tudós elolvasta a levelet, és ajándékként a legnevesebb természettudományos folyóirat egy példányát küldte el nekem. Az újságban több cikket olvashattam az érdekes témával kapcsolatban.

– Hol ismerkedett meg az igen érdekes tudományággal, az őslény-tannal? Hogyan kezdte el a kutatásokat?

– A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemre jártam. Már másodéves egyetemista koromban egymagam kezdtem tudományos kutatásba. Gondolkodtam, kutakodtam, és kizártnak tartottam, hogy Magyarország területén egykor ne éltek volna dinoszauruszok. A gond csak az volt, hogy Európa a dinoszauruszok idején nem volt összefüggő szárazföld – szigetekből állt. A kezdeti magányos ásatások után egy kisebb csoporttal folytattam a kutatásokat. Az első expedíciót a Bakonyban kezdtük meg. Néhány sikertelen próbálkozás után Iharkúton folytattuk a keresést.

– ... és itt végre siker koronázta fáradságos munkájukat.

– Igen. Az első csontok véletlenszerű felfedezése után szinte megállíthatatlanul követték egymást az események, amelyek egészen a mai napig tartanak.

A Bakonyban zajló dinoszauruszásatások eddigi legjelentősebb eredményeként egy új ceratopsia került elő. A ceratopsiak szarvakkal rendelkező dinoszauruszok voltak. Sok-sok fajtáját ismerték a tudósok, de eddig csupán Ázsiában és Észak-Amerikában találtak maradványokat.

– Kedves Attila, köszönjük, hogy a rendelkezésünkre állt!

Kóródi Bence

TUDOD-E?

Az emu, a strucc és a kazuár a dinoszauruszok legközelebbi ma élő rokonai.

Az elmúlt 110 évben összesen 46 Tyrannosaurus Rex-maradványt találtak, de ezek közül mindössze három volt legalább felismerhető állapotban.

A dinoszauruszok járásához egyetlen ma élő állat járása se hasonlítható.

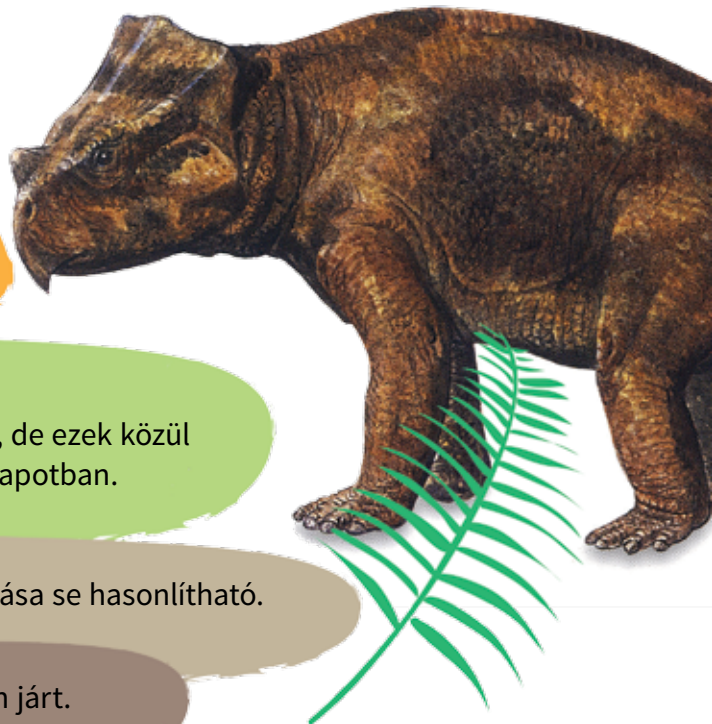
Valamennyi húsevő dinoszaurusz két lábon járt.

A dinoszauruszok – a tudósok feltételezése szerint – nem a kétlábú ragadozókból, hanem a néglábú növényevőkből fejlődtek ki.

A tudósok szerint egyes dinoszauruszok úgy ugráltak, mint a mai kenguruk.

NYELVÉSZKEDŐ

A dinoszaurusz szó jelentése rettenetes gyík. Ez a kifejezés azonban nem fedi a valóságot, mivel nem mindegyik dinó volt félelmetes. Ráadásul a dinoszauruszok nem is voltak gyíkok.

VICC

A turista megy a múzeumba. Lát egy nagyon öreg dinoszaurusz-csontvázat, odamegy a biztonsági őrhöz és megkérdezi:
– Uram, mennyi idős ez a csontváz?
– 70 millió éves és kéthetes.
– ... és kéthetes? Ezt meg honnan tudja ilyen pontosan?
– 70 millió éves volt, mikor munkába álltam, két héttel ezelőtt...

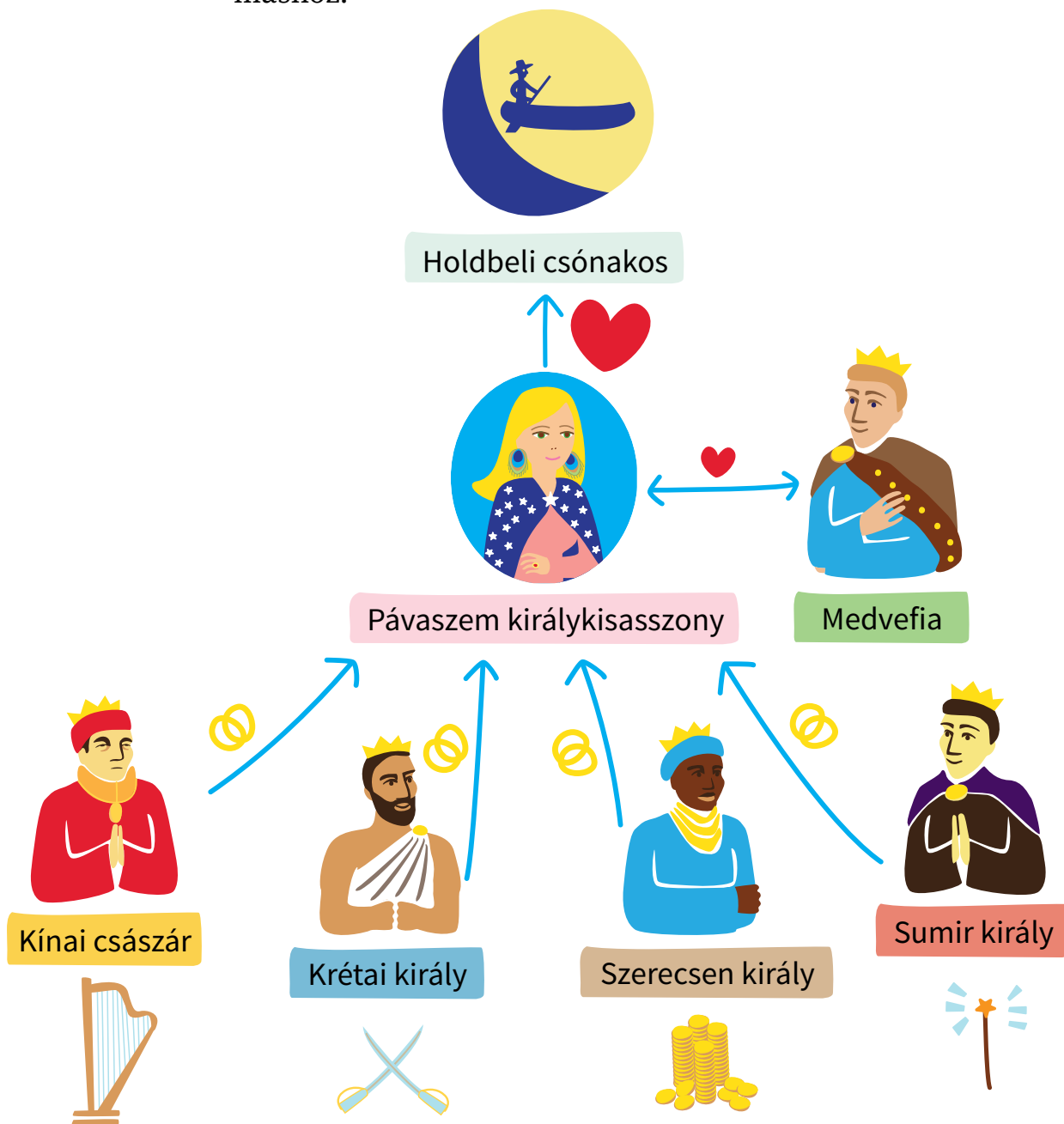
A holdbeli csónakos

Weöres Sándorról kevesen tudják, hogy nemcsak verseket költött, hanem színdarabokat is alkotott. A holdbeli csónakost egy bábszínházi csoport számára írta. Berg Judit író ebből a műből mesét írt, ennek egy részletét ismerhetitek meg.

1. Az alábbi ábra alapján képzeld el, miről szólhat ez a történet!

a) Ki a történet főszereplője?

b) Mondd el, szerinted hogyan kapcsolódhatnak a szereplők egymáshoz!

A holdbeli csónakos

Mesét mondok nektek szerelemről és barátságról, hűségről és áru-
lásról, nagy királyokról, tréfás kedvű cimborákról, varázslásról, csel-
szövésről, vágyakozásról. A mesés ősidőkben történt ez az eset, még az
istenek is néha a földön barangoltak, a garabonciás zivatart fakasztott,
az emberek értették a Hold és a szél szavát, és Keltaországot is csak
a tenger választotta el Szkítiától.

Jégapó volt akkoriban a keleti ős-Magyarország királya, dicsőséggel
uralkodott hatalmas országában, ha kellett, háborúzott, de sokkal szí-
vesebben töltötte az időt gyönyörű fővárosában, Ukkonvárban. A cif-
ra tornyos, kőfalakkal szegélyezett város egy magas, zöld domb tetején
állt, és olyan hatalmas volt, hogy aki körül akarta sétálni, az hét nap,
hét éjszaka vándorolhatott. Ennek a városnak a közepén emelkedett
Jégapó palotája, ahol egyetlen leányát és tíz fiacskáját nevelte. S hogy
kerek legyen a létszám, még régi barátjának, Lappföld királyának a fiát
is maga mellé vette apródnak, hadd tanuljon vitézséget a rénszarvasok
földjéről érkezett királyfi.

Jégapó leányát Pávaszemnek
hívták, ő volt a leggyönyörűbb
királykisasszony széles e világon,
szépségének híre messze földet
bejárt. Pávaszem napközben sokat
játszott Móka kutyájával, simogata
Csuli cicát, és alig várta, hogy
kis csikója, Ráró hátaslóvá csepe-
redjen. Esténként az ablakban ülve
bámulta a Holdat, énekelt, ábrán-
dozott, és elalvás előtt mindig rá-
pillantott az ablaka alatt hajladozó
ezüst nyárfára, amelyik búcsút in-
tett neki az ágaival. A királykisasz-
szony szerette az édesapját, mind
a tíz kisöccsét, de édes testvére-
ként bánt Medvefiával, a lappföldi
királyfival is.

Egy szép napon azonban min-
den megváltozott. [...]

Ukkonvár népe tátott szájjal figyelte az idegen királyok érkezését. A négy hatalmasság különféle színű lovakon, pompás öltözékben, gyalogos alabárdosok és zászlókat cipelő apródok kíséretében haladt át a városon, meg sem állva a palotáig. Az udvarban leszálltak fáradt hátasaikról, nagy tisztelettel köszöntötték Jégapót, majd méltósággal üdvözölték egymást is. A magyarok öreg fejedelme pedig barátsággal, de kissé aggodalmasan fogadta vendégeit. Ő ugyanis tudta, mi járatban vannak: mindannyian azért jöttek, hogy feleségül kérjék Pávaszemet, Jégapó egyetlen leányát.

A vendégeket külön-külön lakosztályban szállásolták el, étellel-itallal kínálgatták, forró fürdővel kényeztették, hogy kipihenhessék az út fáradalmát, és Jégapó csak az esti lakoma előtt hívta őket a trónterembe, mikorra már mind a négyen felfrissültek.

Amint a vendégei elhelyezkedtek a díszes karosszékekben, Jégapó beszélni kezdett. Elmondta, hogy ugyan nagy megtiszteltetés számára a kérések érkezése, mégis zavart érez. Hiszen mind a négy uralkodó egyformán kedves és tiszteletre méltó, egyiket sem szeretné megbántani azzal, hogy a lányát a másiknak adja. Négy kérés, de csak egyetlen menyasszony, mégis hogyan lehetne igazságot tenni?

Ekkor előállt az első vendég, Idomeneus, Kréta szigetének acélos izmú, daliás királya.

– Nagyságos Jégapó fejedelem, ha a vitézek között vita támad, karddal szokás eldönteni. Mi, akik Pávaszem kezére pályázunk, álljunk ki egymással párviadalra – és a szépséges díj azé legyen, akit ereje és szerencséje győzelemre juttat.

De Jégapó a fejét rázta. Miért ontaná egymás vérének négy fejedelem, akik között nincsen harag, és akiket otthon aggódva vár a népük?

Akkor előlépett Memnon, a szerencsenek fekete bőrű uralkodója, aranyakkal és drágakövekkel ékesített köntösében, és azt javasolta, hogy a négy vetélytárs hordjon össze annyi kincset, amennyi a birodalmától telik, s az nyerje el végül Pávaszem kezét, aki a legnagyobb ajándékot hozta. De Jégapónak ez a terv sem tetszett. Hiszen Pávaszem nem holmi paripa, hogy árverést tűzzön ki a fejére, és kincsekért adja el.

Dumuzi, a sumir birodalom főpapja minden vajákosságot jól ismert, a bűvölés és a bájolás nagymestere volt. Ő azt ajánlotta, hogy a kérők a varázslás erejével mérjék össze tudásukat. Aki képes vetélytársait otrombának mutatni és Pávaszem szívét negyvenféle módon magához hajlítani, az legyen a kiválasztott.

Jégapó rögtön közbevágott.

– Ne is folytasd, Dumuzi! Az asszony önként szeresse urát, nem pedig bűbájtól elhomályosított szívvel. Mind a négyen szépek és erősek vagytok, miért igéznétek egymás testére-lelkére bűt, bajt, betegséget?

Most Huang-tire, a vékony ujjú, ábrándos tekintetű kínai császárra került a sor. Ő énekversenyt javasolt, ahol a kérők zengő hangjukkal és szép dalaikkal hódíthatják meg Pávaszem szívét. Ám Jégapó megint tiltakozott. Hiszen ő tudta, hogy akinek a szívébe az istenek a legszebb dalokat oltják, oda csorgatják a legtöbb boldogtalanságot is. Márpedig azt nem akarta, hogy leánya a legszebb hangú, ám legszomorúbb szívű, legszerencsétlenebb emberhez menjen feleségül.

Mivel a tanácskozás nem hozott eredményt, Jégapó végül másnapra halasztotta a döntést, azt remélve, hogy éjszaka valamelyiküknek jó ötlete támad, hogyan is lehetne igazságosan kiválasztani Pávaszem jövődöbelijét.

Weöres Sándor nyomán írta Berg Judit: A holdbeli csónakos – részlet

2. A kérők dühösek, és az alábbi gondolatok járnak a fejükben.

Idomeneus azt tervezi, hogy hadseregével tör Ukkonvárra, és elrabolja Pávaszemet.

A szerencsen király nílusi feketegyökérport akar itatni a lánnyal, amitől majd olyan lesz, mintha meghalt volna, aztán eljön érte, és ellopja.

Dumuzi, a sumér főpap az ördöggel cimborál. Őt akarja megidézni, hogy rabolja el a lányt.

Huang-ti, a kínai császár a legkisebb isten segítségét kéri, hogy ezernyi bajt zúdítson Jégapó országára, amíg megtagadja tőle a lányát.

- a) Mit gondolsz, mi valósul meg ebből?
- b) Vajon hogyan alakul majd Pávaszem királykisasszony sorsa?

3. Adj tanácsot a kérőknek, mit tegyenek, hogy elnyerjék a királykisasszony kezét!

4. Pávaszem királykisasszony minden éjjel ezt a dalt énekli. Mit gondolsz, beteljesülhet ez a szerelem?

Holdbeli csónakos, örök szerelmem,
arany sajkádra vedd föl engem!
Sokat szenvedtem, sokat bágyadtam,
a sötét erdőt könnyel áztattam,
eleget sírtam a földi porban,
ölelj magadhoz a tiszta Holdban.
Nem él a földön, akire vágyom,
holdbeli csónakos, te légy a párom.

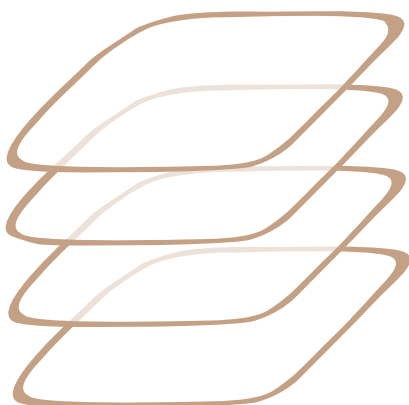

5. Pávaszem segítői úgy döntenek, hogy jobb elrejteni a királykisasszonyt. Ezért Bolond Istókhhoz, a garabonciás diákhhoz mennek. Kik azok a garabonciások? Olvass többet róluk a könyvtárban, majd rajzold le!

A garabonciás

A garabonciás a magyar néphiedelemben természetfeletti erővel rendelkező személy. Az ördöggel cimboráló középkori vándordiák, aki az ősi viharszellem erejével is bír.

6. A holdbeli csónakosról többféleképpen is mesélhetsz. Olvasd el a teljes történetet, és próbáld meg elmondani az alábbi állításoknak megfelelően!

- 1 Egy királynő kezéért sok uralkodó versenyez, de ő a holdbeli csónakosba szerelmes.
- 2 Egy ember valami elérhetetlen után vágyakozik, és ezért szomorú, aztán felismeri, hogy csak egy karnyújtásnyira van a boldogság.
- 3 Mennyire különbözőek vagyunk! Mennyire más a felfogása egyes embereknek a szerelemről, a házasságról!
- 4 Hogyan találhatjuk meg a saját utunkat az életben?

A darab főszereplője Pávaszem, aki Jégapó, magyar fejedelem lánya, s mindketten Ukkonvárban élnek. Apródként itt áll udvari szolgálatban Medvefia királyfi, lapp trónörökös is. Az apród szerelmes Pávaszem kisasszonyba, aki ezt észre sem veszi, mert ideálja az égi csónakos, a Hold, s ezért minden földi kérést elutasít. Hatalmas uralkodók, a kínai, a sumér versenyeznek kezéért. A királykisasszony azonban megszökik, segítői a magyar mesevilág alakjai: Vitéz László, Paprika Jancsi, Bolond Istók. Ezerféle kalandon mennek keresztül, bejárnak mesés és valódi országokat, míg végül visszajutnak Ukkonvárhoz. Az ábrándos Pávaszem ráismer igazi földi párjára, Medvefiára. A kalandok megértették, felnőtté tették a hamis ábrándot kergető királykisasszonyt.

Forrás: <http://weores-illes.oszk.hu>

Szegény Dzsoni és Árnika

Lázár Ervin meséje a becsületes szegény legényről, a jószívű királykisasszonyról, a hirtelen haragú királyról, a gonosz boszorkányról és egy jóságos tünderről szól. Szegény Dzsoni feleségül veheti Árnikát, de előbb el kell jutniuk Csodaországba, hogy a Hétfejű Tündér megszabadítsa őket a Százarcú Boszorka gonosz varázslatától.

1. Idézzetek fel néhányat Lázár Ervin meséi közül! Kinek melyik a kedvenc meséje? Miért?

Csukás István így írt **Lázár Ervin**ről: „nagy bajuszú, rozmárbajuszú, harcsabajuszú, lelógó varjúszárnybajuszú író, aki el szokott beszélgetni nemcsak az árnyékokkal, hanem a madarakkal, lovakkal, képzelődő kislányokkal, vagy saját képzelte tereményeivel: Mikkamakkával és Berzsiánnal, Ló Szerafinnal és Aromóval. Így születtek gyönyörű mesekönyvei, mint például „A kislány meg az oroszlánok”, vagy a „Bikfi-bukfenc-bukferec”, vagy a „Berzsián és Dideki” és a „Gyere haza, Mikkamakka.”

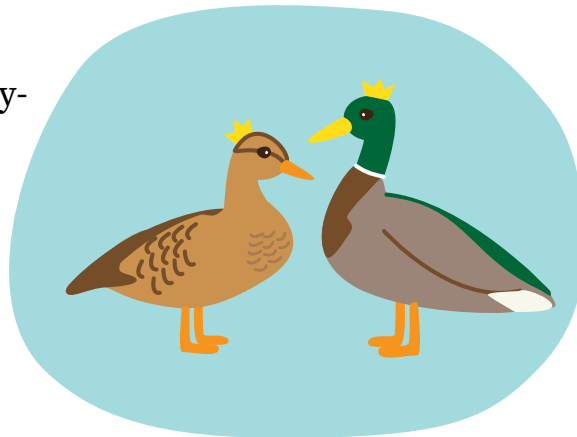
2. Melyik meséjét ismertük meg ebben az évben Lázár Ervinnek?
3. Mit tudunk meg a beszélgetésből, miről és kiktől fog szólni a mese?
4. Milyen a mérges ember? Játsszatok el egy jelenetet, amelyben valaki megharagszik, és mérges lesz!
5. Milyenek a királyok a mesékben? Gyűjtsetek össze minél több példát különböző királyokról!
6. Milyenek a kérők a mesékben? Mit kell tenniük, hogy elnyerjék a királykisasszony kezét?

Szegény Dzsoni és Árnika

ELSŐ FEJEZET

amelyben egy mese írására szövetkezünk, és a főszereplőket is megismerjük.

- Írjál nekem egy mesét.
- Miről?
- A kacsakirályról meg a kacsakirálykisasszonyról.
- Két kacsáról?
- Igazából nem kacsák ám!
- Hanem?
- Valódi király meg valódi királykisasszony. Csak a gonosz boszorkány elvarázsolta őket.
- Miért varázsolta el őket?

- A szegény Dzsoni miatt.
- Ez a szegény Dzsoni egy angol?
- Dehogyan angol! A szegény Dzsoni az a szegény Dzsoni, és kész. Nincsen neki semmije, vándorol a világban, és füttyöreszik.
- És miért kellett e miatt a szegény Dzsoni miatt elvarázsolni a királyt meg a királykisasszonyt?
- Mert a gonosz boszorkány nem akarja, hogy a szegény Dzsoni feleségül vegye Árnikát.
- Ki az az Árnika?
- Hát a királykisasszony, ki volna más!
- Ja, tudom már! Árnika királykisasszony, aki olyan kedves volt, hogy a moso-

lyától megszelídültek a farkasok meg a medvék; még a szélvihar is elcsendesedett, ha Árnika elmosolyodott. Szerette is mindenki Östör király lányát.

- Milyen király?
- Östör. Nem úgy hívják Árnika apját?
- Dehogynem. Persze hogy Östör királynak hívják.

Hegyen innen, völgyön túl, völgyön innen, hegyen túl volt egy kerek tó. A kerek tó mellett királyi kastély, harminchat tornyú, háromszáz ablakos.

Ebben a kastélyban lakott Östör király meg a lánya, Árnika. Nagyon igazságos ember volt Östör király. Azt büntette, akit kellett, és azt jutalmazta, aki megérdemelte. De legeslegvilágosabban abból látszik, hogy milyen jó király volt, hogy dühösen soha nem parancsolt senkinek semmit. Ha fölmérgeztették – és ez a királyokkal is elég gyakran megesik –, behúzódott a trónterembe, és azt mondta:

– Most akármit mondok, ne törődjete velem, haj, de mérgező vagyok, legjobb, ha nem is kerülök a szemem elé, kutya teremtette, mert hátrakötöm a sarkatokat! Tűnjetek el, és számoljatek ezerig, s akkor nézzetek meg, hogy mérgező vagyok-e még.

Na, takarodott is mindenki a trónteremből, a lábuk se érte a kopott perzsaszőnyeget! Az udvari főszámolnok meg odakint a várudvaron szép tempósan elszámolt ezerig. Akkor bekukkantottak Östör királyhoz, többnyire bátran tehették, mert addigra elpárolgott a mérge. Ha mégsem, akkor elordította magát, amikor meglátta, hogy kukkantgatnak rá:

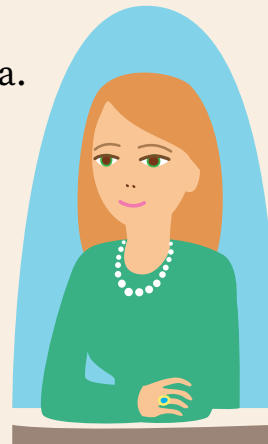
– Takarodjatek, kutyák! – Ilyenkor aztán az udvari főszámolnok még ezerig elszámolt. A király legtöbbször már nyolcszáznyolcvannynál kijött a trónteremből, és azt mondta:

– Ne haragudjatek, ha azt mondtam volna, hogy kutya teremtette meg kutyák, de kutya mérgező voltam.

De az ilyen kétezres, vagyis hogy ezernyolcszáznyolcvannyal haragok fehérholló-ritkák voltak, mert bölcs ember volt Östör király, hamar elszállt a haragja.

- Hova szállt Östör király haragja?
- Haragországba.
- Ott laknak a haragok?
- Ott. És lesik, hogy valakinek a szívébe szállhassanak. És ha már ott vannak, akkor reszkethet, vörösödhet, puffadhat, ordíthat szegény ember, amíg meg nem pukkad.
- Vagy amíg vissza nem száll a haragja Haragországba.
- Úgy is van. Az a jó, ha idejében visszaszáll.
- És ha valaki egyszer Haragországba téved?
- Hát annak ezer jaj és kín és keserv.
- Miért, jó harag nincs?
- Dehogynem, de még mennyire, hogy van!
- Östör királynak jók voltak a haragjai vagy rosszak?
- Volt neki ilyen is meg olyan is. De most éppen egy jó haragját akartam elmondani.

Egyetlenegyszer történt csak meg, hogy szegény udvari főszámolónak kiszáradt a szája a sok számolástól. Ötezerig kellett számolnia. De ez igazán érthető. Ami akkor történt, azon más is fölmérgesedett volna, nemcsak Östör király. Ugyanis egy szép napon beállított a várudvarra két lovag. Csillogott-villogott a sisakjuk, zörgött-börgött az aranyozott páncéljuk, dobolt, kapált, prüszkölt alattuk a két paripa. A nagy csörömpölésre, dobolásra, nyihogásra a palota apraja-nagyja kicsődült az udvarra. Még Östör király meg Árnika is.

- Hát ti? – kérdezte a király.
- Üdvözöljük felségedet, a királyok legnagyobbikát – mondták a lovagok.
- És Árnika királykisasszonyt is üdvözöljük, a világ legeslegszebb leányát.
- Nem is vagyok a világon a legeslegszebb – suttogta az apjának Árnika.

– Nem baj – mondta a király –, egyszer majd lesz valaki, akinek a legeslegszebb leszel. – Azzal a lovagokhoz fordult. – Mit akartok?

– Felséges király – mondták a lovagok –, a lányodat kérjük feleségül. De tudjuk, hogy csak egyikünk felesége lehet, ezért úgy határoztunk, hogy itt az udvaron életre-halálra megvívunk, s amelyikünk élve marad, azé legyen Árnika.

Örvendezett az udvari népség, na, egy jó kis csetepatét láthatunk. A két lovag már rántotta is a kardját. Na de korai volt az örvendezés is meg a „kard ki! kard ki!” is.

– Állj! – mondta a király. – Nehogy összeverekedjetez itt nekem!

Leeresztették a lovagok a kardjukat, néztek a királyra.

– Mi az, talán nem akard hozzánk adni a lányodat?

– Nem én döntöm azt el – mondta a király –, hogy kihez megy a lányom feleségül.

– Hát ki?

– A lányom. Ahhoz megy, akit megszeret. Meg aki őt megszereti. Hiába kaszaboljátok halálra egymást, ha a lányom nem szereti meg a győztest. Ha meg a vesztest szeretné meg, arra még rágondolni is rossz. Inkább hozzá se kezdjetez.

– Azt akard mondani, hogy a lányodnak nem kell a győztes?

– Amit akartam, megmondtam – mondta a király –, a lányom ahhoz megy feleségül, akit megszeret.

– És ha egy jöttmentet szeret meg? – kérdezték a lovagok. – Egy szegény földönfutót, egy nincstelent, egy senkiházit?

A király arcán már kezdtek gyűlni a piros foltok; láthatta, aki ismerte, hogy azonnal dühbe gurul.

– Akkor egy jöttmenthez, egy szegény földönfutóhoz, egy nincstelenshez, egy senkiházihoz megy feleségül – mondta a szokásosnál kissé hangosabban a király.

– Ez nem királyi gondolkozás – mondták gőgösen a lovagok.

A király most már ordított:

– Nem királyi, emberi! Börtönbe velük, lefejezni mind a kettőt!

Az udvari főszámolnok már el is kezdte: egy, kettő, három... A király meg berontott a trónterembe, annak is a legeslegeldugottabb sarkába, ott dühöngött, dúlt-fúlt, bizony harag szállt a szívébe.

A lovagok meg ijedten összenéztek.

– Minket most lefejeztek?

– Dehogy fejezünk, csak meneküljetez, ahogy a lovatok lába bírja – mondta a főudvarnagy.

Az udvari főszámolnok már háromszázharmincháromnál tartott.

A két lovag köd előtte, köd utána, a főszámolnok meg ezerhez ért. Bekukkantottak a kukkantók, de a király még akkor is olyan mérges volt, hogy hozzájuk vágta a koronáját. Csak ötezernél csillapodott le. Akkor aztán kijött a trónteremből, és azt mondta:

– Mintha azt parancsoltam volna mérgemben, hogy fejezzétek le őket. Remélem...

– Persze, felséges királyom – mondta a főudvarnagy – egy ujjal se nyúltunk hozzájuk. Hadd fussanak, amerre látnak.

– Na, hála istennek! – nyugodott meg a király.

– Két ilyen gögös fajankót. Majd épp ilyenekhez adom a lányomat. – És a lányára nézett. – Igaz, Árnika?

Árnika az apjára mosolygott, és azt mondta:

– Köszönöm, édesapám.

– Mert ugye Árnika a szegény Dzsonit fogja megszeretni?

– Én is azt hiszem.

– És mikor jön már a szegény Dzsoni?

– Már jön, már itt van egy közeli erdőben.

Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika – részlet

7. Keressetek a szövegben olyan mesei elemeket, amelyek mások, mint ahogy a népmesékben megszoktuk.

8. Válasszatok egy-egy szereplőt, gyűjtsétek össze, mi derül ki róluk a szövegrészletből!

mesélő

mesehallgató

Árnika

Östör király

Szegény Dzsoni

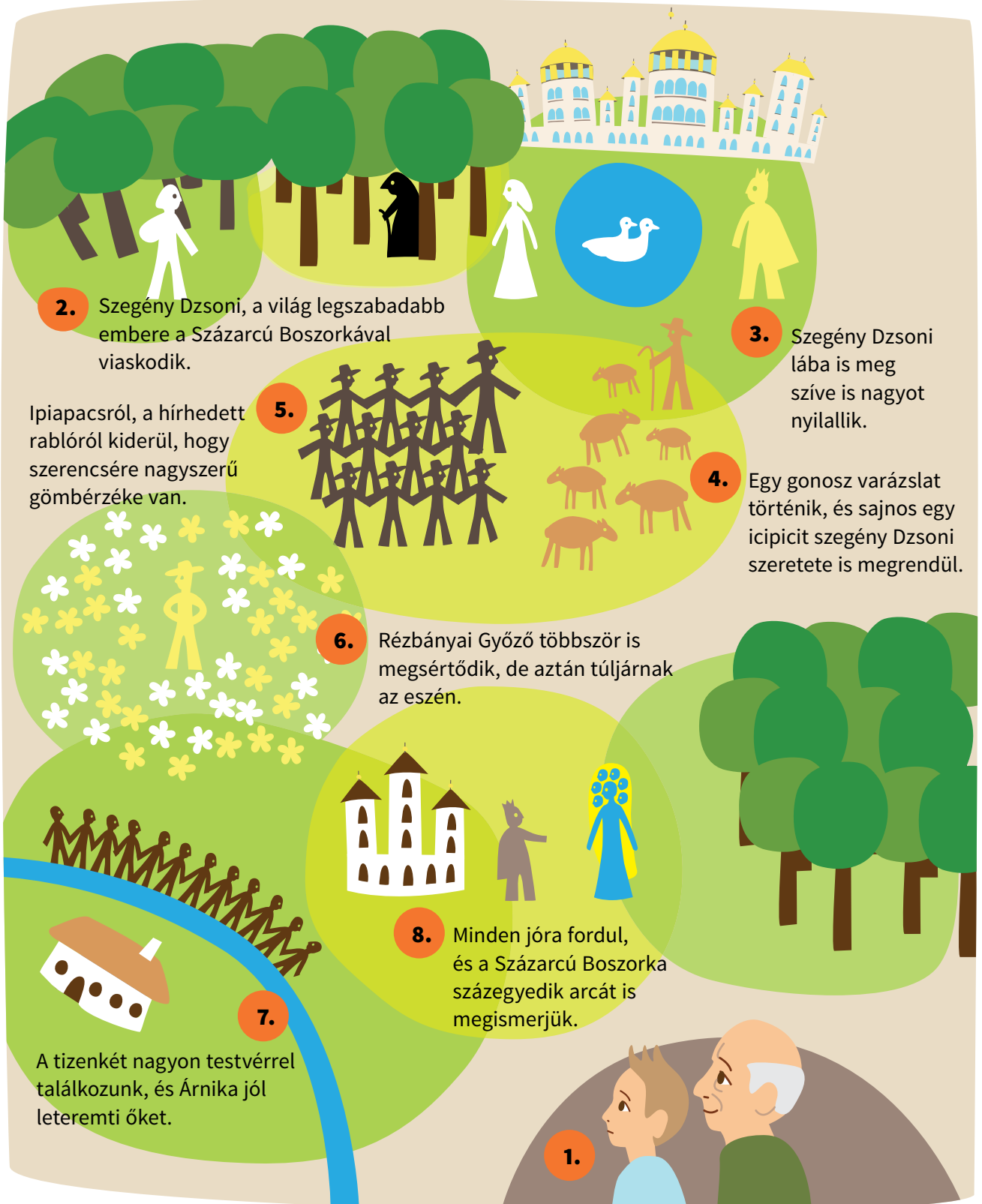
lovagok

udvari főszámolnok

udvari népség

főudvarnagy

9. Alakítsatok csoportokat és a képek alapján válasszatok egy-egy fejezetet a könyvből. A csoportok mesélik el a többieknek, hogyan folytatódik a történet.

2. Szegény Dzsoni, a világ legszabadabb embere a Százarcú Boszorkával viaskodik.

Ipiapacsról, a hírhedt rablóról kiderül, hogy szerencsére nagyszerű gömbérbéke van.

5.

3. Szegény Dzsoni lába is meg szíve is nagyot nyilallik.

4.

Egy gonosz varázslat történik, és sajnos egy icipicit szegény Dzsoni szeretete is megrendül.

6.

Rézbányai Győző többször is megsértődik, de aztán túljárnak az eszén.

7.

A tizenkét nagyon testvérrel találkozunk, és Árnika jól leteremti őket.

8.

Minden jóra fordul, és a Százarcú Boszorka százegyedik arcát is megismerjük.

1.

10. Vitatkozatok! Alkossatok csoportokat, és érveljétek az alábbi állítások mellett vagy ellen!

a)

A harag mindig rossz tanácsadó.

Van jó célból gerjedő harag is.

b)

Nincs szükség pénzre, vagyonra ahhoz,
hogy boldogok lehessünk!

Pénz nélkül nem lehet boldogulni!

c)

Az emberek azt gondolják, hogy igazán szeretik
egymást, anélkül, hogy bizonygatniuk kellene.

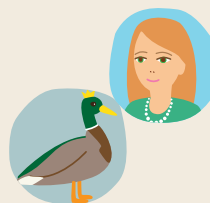
Az emberek csak gondolják, hogy szeretik egy-
mást, pedig dehogyan. A cselekedeteikkel tudják
bebizonyítani egymásnak a szeretetüket.

d)

Ha nagyon akarunk valamit, akkor elérjük
a célunkat!

Nem biztos, hogy elérjük a célunkat, de ha na-
gyon akarjuk, közelebb kerülünk hozzá.

e)

Minden rosszban van valami jó.

Van olyan rossz is, amiben nincs jó.

f)

Nem kell megsértődni, felül kell emelkedni
a sértettségen.

Vannak sértések, amelyek fájnak. Ezeken
nem lehet könnyen túljutni.

g)

A fájdalmakat mindenki csak
maga érzi.

Lehet olyan fájdalom, amiben
osztozunk.

Kicsibácsi és Kicsinéni

Kicsibácsi és Kicsinéni egy dióban élnek. Egy kicsi dióban. Csak egy szem zabpehely, egy szem paradicsom, egy szem krumpli fér be a konyhájukba.

1. Mondjátok el lassan, majd egyre gyorsabban a Dióbél bácsi című verset!

Dióbél bácsi

Ki lakik a dióhéjban?
Nem lakhat ott bárki,
Csak Dióbél bácsi.
Ha rácsapsz a dióhéjra,
Kinyílik a csontkapuja,
És cammogva előmászik
Vén Dióbél bácsi
Csak a szádat tátsd ki!

Csoóri Sándor

2. Szeretnéd tudni a jövődet? Indokold, miért igen, vagy miért nem!
3. Mit gondolsz, befolyásolhatod a jövődet? Érvelj, indokolj!
4. Hogyan képzeled el egy napodat vagy a születésnapodat 20 év múlva? Írd le a füzetedbe, vagy beszéljétek meg csoportban!

Szemüveg

Kicsibácsinak volt egyszer egy jövőbelátó szemüvege. Tízéves születésnapjára kapta ajándékba a nagymamájától, szépen becsomagolva mozdonymintás csomagolópapírba, mert a nagymamája nagyon adott az ilyesmire. Kék és lila mozdonyok díszítették a csomagolópapírt, egy kék, egy lila, felváltva. De ez mindegy is, mert Kicsibácsi, aki akkoriban még nem bácsi volt, hanem kisfiú, egyetlen mozdulattal tépte le az ajándékról a csomagolást, annyira kíváncsi volt, hogy mit kapott. Egy jövőbelátó szemüveget, mint már tudjuk. A szemüveg fényes kartondobozának fedelén furcsa, piros betűkkel a következő állt: A KIS JÖVŐBELÁTÓ. A felirat alatt, a dobozfedélen színes ábra díszelgett. A kép egy szőke, Kicsibácsinál talán egy-két évvel idősebb

kisfiút ábrázolt, orrán egy kissé ormótlan, fekete keretes szemüveggel, amely – Kicsibácsinak legalábbis úgy tetszett – éppen lecsúszni készült viselője orráról. Bent, a zörgős selyempapírral bélelt dobozban egy, a képen láthatóval megegyező formájú szemüveg lapult, csak hogy – meglepő módon – nem fekete, mint amelyet a szőke fiú viselt, hanem sötétzöld. Ez gondolkodóba ejtette Kicsibácsit: most akkor ezt hogy értse? Van zöldjövőbelátós meg feketejövőbelátós szemüveg is? Vagy a szín az mindegy: a feketével is ugyanazt a jövőt látni, mint a zölddel? Vagy pont, hogy nem ugyanazt? Lehet, hogy senki sem kap ugyanolyan szemüveget? Van sokféle színű? De akkor ez a zöld vajon direkt az övé, csak véletlenül rossz dobozba került? Vagy a doboz az jó, de ez nem az ő szemüvege, hanem valaki másé? Ez annyi kérdés volt egyszerre, hogy Kicsibácsi, aki ekkor még kisfiú volt, jobbnak látta inkább becsukni a dobozt. Ahogy múltak az évek, néha-néha elővette, óvatosan leemelte a fedelét, nézegette a szemüveget, de feltenni, na azt nem merte volna.

Semmi

Kicsibácsinak van egy semmilátós szemüvege is. Na, azt azért felveszi néha, amikor már nagyon elege van a sok látnivalóból. Leül a foltjébe, orrára teszi a szemüveget, és egy darabig nézi vele a semmit. Ilyenkor pihen.

Dániel András: Kicsibácsi és Kicsinéni (meg az Imikém) – részletek

5. Beszélgetsetek arról, milyen előnye és hátránya van annak, ha valaki kis termetű, alacsony növésű, vagyis kicsi!
6. Sok kérdés merült fel Kicsibácsiban a jövőbelátó szemüvegről. Te mit válaszolnál ezekre a kérdésekre?
7. Te melyik szemüveget választanád? A jövőbelátót vagy a semmilátót? Miért?
8. Mit jelentenek az alábbi közmondások? Beszéld meg a társaiddal!

Jobb ma egy veréb,
mint holnap egy túzok.

Amit ma megtehetsz,
ne halaszd holnapra.

Ma nekem, holnap neked.

A mai haragod halaszd holnapra.

Három bajusz gazdát keres

Születésnapfalmán lakik három beszélő bajusz. Egyszer leugrottak gazdáik orra alól, és mindenféle kalandokba keveredtek. Egyikük feleséget keresett magának, a másik zsványnak állt. Kedves bajusz pedig elindult világgá, hogy világhírű trombitaművész legyen. Vajon sikerül nekik, amire vállalkoztak?

1. Érezted már azt, hogy szeretnél világgá menni? Miért indultál volna el az ismeretlenbe? Mi tartott vissza, hogy elmenj? Beszéljétek meg!

Kedves bajusz vendégeket vár

A születésnap ünnepség után Kedves bajusz csak arra várt, hogy találkozhasson a másik két bajusszal: a kackiás Kunkori komával és a fityegő Harcsa szomszédal! Hiszen ma éjjel tudta meg, hogy van még rajta kívül más beszélő bajusz is! Annyi kérdése volt, annyi mesél-nivalója!

Amikor Hóbortli úr elszenderült, Kedves bajusz kiakasztotta apró csákányát a gazdája orra alól, majd ide-oda himbálózott, és óvatosan lemászott Hóbortli úrról, végigszaladt a takarón, majd bátran leugrott az ágyról. Palástjára érkezett, így nem ütötte meg a fenekét. Alaposan körülmélt, végül a résnyire nyitva hagyott hátsó ablakon át kiszökött az udvarra.

Nem kellett sokáig keresgélennie. A ház kerítésén már ott ültek új barátai, Harcsa szomszéd és Kunkori koma. A lábukat lóbálták, és sutyorogva beszélgettek. Kedves bajusz jól látta két barátja bajuszpalástját. Harcsa szomszéd szőke, egyenes szálú palástja, mint egy nagy hajzuhatag, úgy omlott le a kerítésről. Kunkori koma palástja pedig gyönyörű ívben pompázott a holdfényben.

- Szervusztok, barátaim! – köszöntötte őket.
- Nini! Kedves bajusz! Gyere csak, ülj ide mellénk! Bizony nagyon szép kertetek van! – kuncogott Kunkori koma.

Hóborti úr, Kedves bajusz gazdája ugyanis a virágait nagy figyelmetlenségében fejfelé ültette a földre. A kerti szerszámok helyett pedig könyvek, bútorok és evőeszközök sorakoztak a nyitott pajtában.

– Hát igen – mászott melléjük a kerítésre Kedves bajusz –, a gazdám mindent másképp csinál, mint a többi ember. De azért nagyon szeretem.

– Ez még semmi – felelte Harcsa szomszéd. – Az én gazdám, Fancsali uraság annyit sírdogál, hogy a kertünkben már régóta egy nagy tó duzadt a könnyeiből. Csak csónakkal lehet rajta közlekedni, vagy úszva.

– Akkor ezért ilyen csuromvizes a palástod! – nevetett Kedves bajusz.

– Bizony, át kellett úsznom a kertet, hogy idejussak.

– Az én gazdám, Pöndöri uram is furcsa ám! Olyan sokat nézegeti magát a tükörben, hogy tökéletes-e a bajusza, vagyis én – és ekkor Kunkori koma büszkén elmosolyodott –, hogy még a virágai mellé is egy tükröt állított, hogy azok is szépíthessék magukat. Ezért is mentem annak idején világgá.

Kedves bajusz nagyon elcsodálkozott azon, amit Kunkori koma mondott.

– Hogyan, Kunkori koma, hát te még világgá is mentél egyszer?

– Igen, igen. De az már nagyon régen volt. Ahogy ez a harcsa palástú Harcsa szomszéd is – bökte oldalba a barátját.

– Hát te is? – álmélnkodott Kedves bajusz.

– Bizony. Világgá mentünk, mert nem éreztük jól magunkat az orra alatt.

Kedves bajusz az egyikről a másikra nézett. Hirtelen úgy érezte, újdonsült barátai sokkal tapasztaltabb, bölcsebb bajuszok nála. Hiszen ő maga délutánig még azt sem tudta, hogy akad rajta kívül másik beszélő bajusz is. Ezek ketten pedig már világot is láttak! Micsoda kalandok történhettek velük!

Kedves bajusz jól megkapaszkodott a kerítésben, hogy le ne pottyanjon, ha nagyon elámulna azon, amit hallani fog. Kunkori koma pedig megköszönte a torkát, és belefogott, hogy előadja a szökése nagy történetét.

Vig Balázs: Három bajusz gazdát keres – részlet

2. Jellemezd a bajuszokat!

3. Vajon mi lehetett Kunkori koma szökésének története? Találgassatok! Kölcsonózzátok ki a **Három bajusz gazdát keres** című könyvet a könyvtárból, és olvassátok el a mű folytatását!

A Félőlény

A világ már nem olyan, mint régen. Nincs béke, nincs nyugalom, mert rémek tartják rettegésben a Kiserdő-lakókat. Köztük is kiváltképp egyet, a Félőlényt, mert rá akarják venni, hogy csapjon fel közéjük, akkor nem esik bántódása. Hogy sikerül-e rábírnunk erre? Meglátjuk. Egy biztos. Kiderül, hogy szörnyé válni könnyű! Szörnyen könnyű! Nem lenni szörnyé: az a nehéz...

1. Te mitől félsz és mitől nem? Kitől vagy mitől féltél a leginkább? Mondd el a társadnak!

a) Olvasd el az alábbi szöveget! Mi a véleményed?

Mindenki fél valamitől, vagy félt már valaha. Van úgy, hogy attól félünk, amit nem is ismerünk vagy értünk igazán. Pedig ha megismernénk, amitől ennyire tartunk, lehet, hogy már nem is félnénk tőle többé.

b) Csoportosítsd az alábbiakat aszerint, meg tudod-e mondani, vagy nem, hogy mi a félelem oka!

sötétség

rossz álmom

izgalmas film

közlekedés

mélység

árnyék

orvos

felelés, dolgozat

neszek, zajok

ugatós kutya

elmúlás

megkérdezni valamit

éjszaka

egyedül lenni

c) Válasszatok a csoportban egy-egy félelmet keltő helyzetet! Játsszátok el! Mit tehettek, hogy legyőztétek a félelmeteket?

d) Mikor mondjuk: Jobb félni, mint megijedni?

e) A **bátor** legyőzi a félelmét, de milyen az, aki **vakmerő**? Magyarázd el a hasonlóságot és a különbséget közöttük!

f) Amitől félünk, az ellen védekezünk. Szerinted igaz az a mondat, hogy a **legjobb védekezés a támadás**? Indokold meg a válaszodat!

2. Beszélő nevekről tanultatok már. Mit tudtok róluk?

a) Békés Pál **A Félőlény** című regényében az elnevezések a szereplők valamilyen jellemzőjére utalnak. A nevük alapján mit gondolsz róluk?

Rakonc

Porhany

Csupánc

Csatang

Félőlény

Irodaszörny

A Félőlény

ÖTÖDIK FEJEZET,

amelyben – végre-valahára! – megjelenik az eddig csak lappangó főhős: a FÉLŐLÉNY. Akit nyomban meg is győznek róla, hogy a Kiserdőben többé nincsen számára hely.

– Ó, egyetlen, drága, legrégebbi és legjobb barátom! – Karját széttárta. – Jer ide, hadd öleljelek meg!

– Ó, Csatang!

És a Félőlény végre átlépte az odú küszöbét. Ebben a pillanatban visongó szirénaszó rázta meg az eget és a földet.

– Segítség! – a Félőlény igyekezett a küszöb alá bújni.

– Nyakunkon a rém! – zengett erdőszerte.

– A mindent! – hőkölt meg Csatang is, de azért ő volt az egyetlen, aki megőrizte hidegvérét. – Szedd már össze magad! – rivallt barátjára.

– A ka-ka-ka-kapcsoló – a Félőlény reszketeg kezével megragadott egy kallantyút, megrántotta, s a vijjogás elnémult.

A társaság lassanként kecmergett elő a levelek alól.

– Mi volt ez? – Csatang határozott volt és szigorú.

– Fölszereltem egy riasztót, hogy rám ne törhessenek. Ha valaki átlépi a küszöbömet, nyomban működésbe lép. Csak elfelejtettem, hogy fölszereltem. És én léptem át. Magam.

Csatang vigasztalóan veregette meg barátja vállát, és igyekezett kissé kiegyengetni a hátát.

– Te azelőtt magasabb voltál, nem?

A Félőlény bánatosan bólogatott, Csatang meg a fejét csóválta.

– Itt tenni kell valamit... tulajdonképpen mitől félsz ennyire?

– Mindentől. Az égvilágon mindentől.

– Kicsit pontosabban, ha lehetne.

– Leginkább a szörnyektől. Csak úgy hemzsegnek mindenfelé. Amint reggel fölébredek, és kinyitom a rádiót, hopp, egy szörny. De már ki sem nyitom. Azután kikukkantok az ablakon, hopp, egy másik. A szeme sárga, négy hosszú farka van, fenn huhog a fám tetején.

De most már az ablakomon sem nézek ki.

– Hogy is tehetnéd, amikor bedeszkáztad – vetette közbe Rakonc.

A Félőlényből csak úgy patakzott a szó.

– Belesek a fürdőszobába, erre tessék! Egy zöld farkú, uszályos, tányérfülű micsoda bújik az orrom előtt a kádlefolyóba. Hát lehet itt nyugodtan mosdani?

– Szóval már nem is mosdasz... – sóhajtott szelíd megértéssel Porhany, aki rémek nélkül sem szívesen mosdott, inkább járt földes körömmel.

– És a könyveid? A könyveid megvannak még? – Csatang igyekezett belesni az odú mélyébe.

– Persze. De ki sem nyitom őket. Csak bújok a polcok alá, és reszketek... Borzasztó – elfojtotta a feltörő zokogást –, már nem hiszek a könyveimben. Már nem hiszem, hogy a jó győzedelmeskedik. Nem, nem, nem. Miért is lapoznám fel őket?

– Úgy van, úgy – és Csatang fölcillant.

Rakonc viszont összeráncolta a szemöldökét:

– Hogy érted ezt? Mi az, hogy úgy van, úgy?

– Semmi. Ne is törődj vele. – Csatang a Félőlényhez fordult, megölelte. – Annyira szeretnék segíteni rajtad, drága barátom!

– Ha mondanál valami jó hírt, akár csak egy egészen icike-picikét.

Csatang a fejét csóválta, és széttárta a karját.

– Sajnos nem tudok. Éppenséggel rossz hírral érkeztem hozzátok. Mondhatnám, a legrosszabbal – jelentőségteljesen végignézett a kis csapaton. – Barátaim! Ebek harmincadján a világ. Ez itt az utolsó Kiserdő. Be-bekukkantanak hozzátok is a rémek, de még nem laknak itt! Egyedül ti maradtatok meg szörnymentesnek. Ám ami a legszomorúbb: már ti sem sokáig.

Azzal elmesélte, mit látott a Kiserdő határában, míg hazafelé baktatott. A réteken hernyótalpas, savószerű köcsögfejek, a csalitosban rusmányok hempergöztek. A közeli pagonyban meg egy századnyi triplatokájú vahordály állomásozott. És látszott rajtuk: e válogatott harci rémek ugrásra készek, és valamennyien csak a jelre várnak.

A Kiserdő-lakók egy ütemre reszkettek.

– És tudjátok-e, miért nem támadtak eddig?

Gyanakvó, riadt érdeklődéssel sereglettek köré.

Csatang fontoskodva előrehajolt, és egyenesen a Félőlényre meredt, hegyes orrával majd fölnyársalta.

– A könyvtárad miatt.

– Az én könyvtáram? – A Félőlény nem tudott hová lenni az ámulattól.

– Mi közük az én könyvtáramhoz?

– A te történeteid, ugye, arról szólnak, hogy a szörnyeket legyőzik. No mármost. Ők egyenesen utálják az efféle történeteket. Érthető, nem? És amíg te teázás közben naponta elmondtál egy-egy ilyen mesét, regét, mendét vagy mondát, eszükbe sem jutott közelíteni. Ám te bezárkóztál, és ők felbátorodtak; előrenyomultak. Ráadásul jó ideje már nem is olvasol. Magad mondtad. És a történetek hatása lassanként elhalványult, elpárolgott. A félelmed miatt. Egyszóval – fejezte be Csatang – a támadás küszöbön áll. Ezért jöttem. Hogy figyelmeztesselek benneteket.

Békés Pál: A Félőlény – részlet

3. Gyakoroljátok a hangos olvasást dramatizáló olvasással!
4. Mi történt Félőlényvel? Milyen változásokra lett figyelmes Csatang?
5. Milyen szörnyek jelentek meg a Kiserdőben? Gyűjtsd ki azokat, amelyekről meg is tudjuk, hogy milyenek!
6. Mi volt a rossz hír, amit Csatang közölt?
7. Milyen kapcsolat van Csatang és Félőlény között?
8. Hogyan védekezett Csatang a rémek ellen?
9. Mi tartotta távol a rémeket a Kiserdőtől?
10. Hogyan folytatnád a történetet?

Békés Pál Budapesten született. Magyar-angol összehasonlító irodalomtörténet szakon szerzett diplomát az egyetemen. Szabadúszó író volt, néhány évig a Magyar Televízióban is dolgozott, mint az irodalmi és színházi műsorok főszerkesztője.

Gyermekeknek szóló könyvei: A Bölcs Hiánypótló (meseregény), A kétbalkezes varázsló (meseregény), Doktor Minorka Vidor nagy napja (meseregény), Borz a sámlyn (mesék), Viola violával (mese), A Félőlény (meseregény).

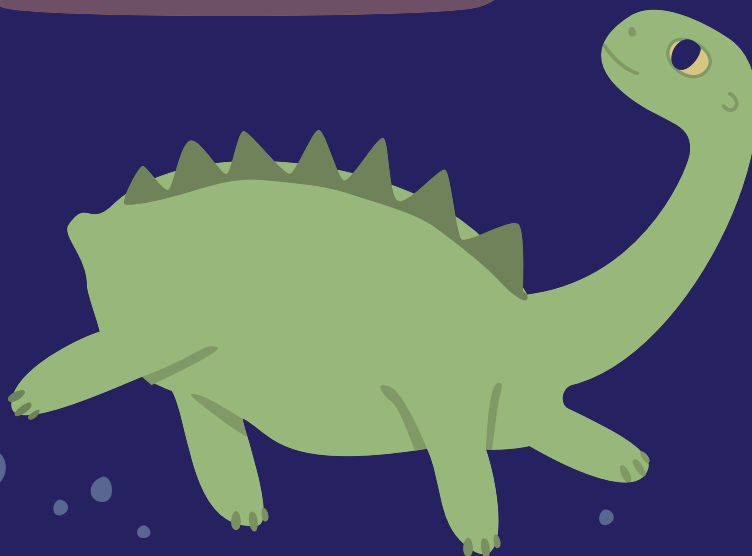

A skóciai tó rejtélye és a valóság

A világ talán legismertebb szörnye, a Loch Ness-i (ejtsd: loh neszi) szörny állítólag egy tóban él, Skóciában. A Nessie (ejtsd: neszi) becenévre hallgató és az elbeszélések szerint hol vízilóra, hol tengeri kígyóra emlékeztető lény turisták ezreit vonzza a Ness-tó partjára.

A mendemonda, miszerint az ötfokos vízben egy félelmetes, hosszú nyakú, barnás színű, dinoszauruszfejű állat él, már évszázadok óta kering. Sokáig csak szájról szájra terjedt a Nessie-ről szóló történet,

míg egy szép napon fénykép is készült róla. Az egész világot bejárta a felvétel, amelyen egy hosszú, sötét nyak emelkedik ki a zavaros vízből. Fotósok, újságírók hada leptel el a tóparti városkát, mindenki a hihetetlen eseményre volt kíváncsi. A fotóról később kiderült, hogy hamisítvány: a képet játék-hajóra rögzített különböző tárgyak közeli fényképezésével készítették. Ennek ellenére azóta is több ezren keresik fel a tavat. Mindenki arra vár, hogy Nessie talán egyszer mégis megmutatja magát. (K. B.)

Én és a világ

Az a fontos, hogy megtaláld önmagadat,
mondja István bácsi, a pszichológus.
Ennyit én is tudok, azt mondja meg,
hogy hol keressenem.

Ágai Ágnes: Kamaszságok – részlet

Lackfi János

Lányok dala

Azt mondják a fiúk,
nyávogunk, selypegünk,
játszani nem lehet
semmi jót se velünk.

De ők tiszta hülyék
földön fetrengenek,
egymás fejét verik,
s azt mondják, ez remek.

És egymást lökdösik,
rúgják, labda sehol,
azt mondják, ez foci,
ruhájuk csupa por.

Autókártyázva meg
összevesznek azon,
hogy hány köbcenti a
hengerűrtartalom.

A lányvécébe is
bejönnek a fiúk,
vízzel locsolnak ők,
mi meg sikoltozunk.

Kiteszik lábukat,
benne hasra esünk,
azt mondják, van hajunk,
azt mondják, nincs eszünk.

A fenekünk alá
ők tesznek rajzszöget,
békén nem hagynak, és
belénk szerelmesek.

Fiúk dala

Az összes lány dilis,
azt, hogy miről susog,
hiába is vered,
nem mondja meg: titok.

Mind kastélyban lakik,
van húsz aranylova,
de azért nem lovon
hozzák a suliba.

Kertjükben egy fa van,
igazgyöngyöt terem,
szekrényükben csoki,
cukor töménytelen.

A falból zene szól
náluk, ezt szeretik,
táncol, pörög-forog
éjt-nappal mindegyik.

A ruhájuk selyem,
gyémántjuk igazi,
már ha ezt a mesét
valaki beveszi.

Mind nyelvet nyújtogat,
s ha felrúgod ezért,
bög és árulkodik:
még te kapsz büntetést.

Körmükre szíveket
tollukkal festenek,
kibírhatatlanok,
s belénk szerelmesek.

Fecske Csaba

SZENDVICS-GYEREK

Szendvics-gyerek vagyok:
bátyám és húgom között
a töltelék.

Mint tudható, a szendvics
lényege a töltelék,
a családé a középső gyerek.

részlet

Lackfi János

ISTEN RAJZOL

Ha a szememet lehunyom,
Isten rajzol szemhéjamon.
Bonyolultak a rajzai,
látom őket már rajzani.

Jönnek villogó darazsak,
neonfirkák, fényparazsak,
a táncuk olyan verdeső,
mint zsidbadás vagy mint eső.

Úgy szurkálják a szememet,
mint parányi tűlevelek,
csiklandozzák a szemgolyót,
surrogó pamutgomolyok.

Tűzijátékuk sárga-kék,
piros-zölden pislog az ég,
lézerfényt hunyorog szemem,
és rajzol Isten ügyesen.

Harisnyás Pippi

Harisnyás Pippi szeplős, vörös hajú, copfos kislány. Hatalmas, fekete cipőt és felemás harisnyát hord. Állandóan tele van ötletekkel, s persze ebből számos kalamajka keletkezik. Viszont iskolába még sohasem járt.

1. Pippi felnőttek nélkül, önállóan él a Villekulla-villában, egész nap azt csinál, amit akar.

a) Szerinted jó lehet-e így élni? Csoportokban gyűjtsetek mellette és ellene érveket!

b) Ha lenne rá lehetőség, hogy egy napra helyet cserélj Pippivel, mivel töltenéd a napodat?

2. Pippi teljes neve: Harisnyás Pippilotta Citadella Intarzia Majolika Ingaóra.

a) Gyakorold Pippi nevét! Egy levegővétellel, közepes tempóval mondd ki háromszor egymás után!

b) Ha már megjegyezted, mondogasd egyre gyorsuló tempóban!

3. Nézd meg az illusztrációkat, és olvasd le róluk, hogyan telhetett Pippi első napja az iskolában!

4. Történt már veled olyan, hogy valamelyik órán nem tudtál válaszolni a tanítód kérdésére? Mit tettél? Csoportokban játsszatok el egy ilyen esetet!

Pippi iskolába megy

A legvadabb vágásban ért az iskolaudvarba Pippi, leugrott a még futó ló hátáról, odakötötte őt egy fához, és olyan zajjal rántotta fel a tanterem ajtaját, hogy Tomi és Annika meg az osztálytársaik összerendeztek a padokban.

– Szevasztok! – rikkantotta Pippi, és meglengette nagy kalapját. – Remélem, idejében jöttem a morzsásra!

Tomi és Annika már elmondták a tanító néninek, hogy jön majd egy új kislány, akit Pippinek hívnak. A tanító néni hallotta a kisvárosban szállongó híreket Pippiről. És mivelhogy aranyos és kedves tanító néni volt, úgy döntött, mindent megtesz, hogy Pippi jól érezze magát az iskolában.

Pippi kérdés nélkül bevágta magát az egyik üres padba. A tanító néni nem zavartatta magát a hanyag viselkedéstől, hanem barátságosan üdvözölte:

– Isten hozott nálunk, kedves Pippi! Remélem, hogy jól fogod érezni magad közöttünk, és nagyon sokat tanulsz.

– Aha, és remélem, hogy karácsonyi szünetet is kapok – felelte Pippi. – Mert amiatt vagyok itt. Az igazságosság mindenek előtt!

– Ha volnál olyan kedves, és megmondanád a teljes nevedet – folytatta a tanító néni –, akkor beírnálak az osztálykönyvbe.

– Úgy hívnak, hogy Harisnyás Pippilotta Citadella Intarzia Majolika Ingaóra, és apám Harisnyás Efraim kapitány, valaha a tengerek réme, mostanában négerkirály. A Pippi igazában a becenevem, mert apám úgy gondolta, hogy a Pippilotta túl hosszú.

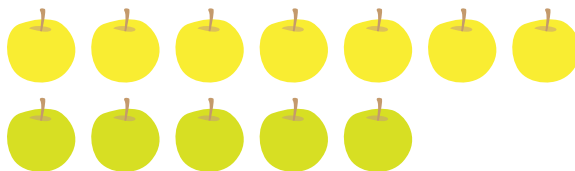
– Értem – mondta a tanító néni –, akkor mi is Pippinek fogunk szólni. De most először megnézzük, mit tudsz már egyáltalán. Hiszen nagylány vagy, biztos tudsz sok mindent. Kezdjük a számolással. Lásuk, Pippi: mennyi 7 meg 5?

Pippi csodálkozva és kedvetlenül nézett a tanító nénire.

– Na hallod, ha nem tudod magad, azt hiába várod, hogy éntőlem tudod meg!

A gyerekek mind rémült szemet meresztettek Pippire. A tanító néni pedig elmagyarázta neki, hogy az iskolában nem szokás így felelni. És a tanító nénit az iskolában nem tegezzük, hanem tanító néninek szólítjuk.

– Bocsánatot kérek – mondta Pippi őszinte megbánással –, ezt nem tudtam. Többé nem csinálom.

– Remélem is – mondta a tanító néni. – És akkor most elárulom neked, hogy 7 meg 5 az 12.

– Na látod! – vágta rá Pippi. – Tudod te magad is, akkor miért tőlem kérdezted! Te jó ég, már megint tegeztelek! Bocsánat! – mondta, és egy jót csípett a saját fülébe.

A tanító néni úgy döntött, hogy semmit nem vesz észre.

– Nos, Pippi – folytatta –, akkor mit gondolsz, mennyi 8 meg 4?

– Hát... mondjuk, 67 – próbálkozott Pippi.

– A világért sem – felelte a tanító néni. – 8 meg 4 az 12.

– No, most már álljunk meg, anyuskám! – csattant fel Pippi. – Ami sok, az mégis csak sok! Egy perce sincs, hogy azt mondtad, hogy 7 meg 5 az 12. Azért még az iskolában is kell lennie valamiféle rendnek. Egyébként, ha ilyen gyerekesen odavagy ezekért a butaságokért, miért nem ülsz félre egy sarokba számolni, hogy addig mi legalább fogócskázhasunk? Ó, a keservit, hát már megint tegezlek! – kiáltott Pippi egészen kétségbeesve. – Nagyon igyekszem ezután, hogy el ne felejtsem. Még tudsz még bocsátani most az egyszer?

A tanító néni azt mondta, meg tud bocsátani. Belátta, hogy semmi értelme Pippet tovább faggatni a számolásról, és inkább a többi gyereket kérdezte.

– Tomi feleljen most erre – folytatta. – Ha Lizának van 7 almája, és Lexinek 9 almája, mennyi van kettőjüknek együtt?

– Helyes, Tomi, mondd csak meg – kotyogott közbe Pippi –, és közben felelj nekem is: ha Lizának fáj a gyomra, és Lexinek még jobban fáj, akkor ki a hibás, és hol lopták az almát?

A tanító néni igyekezett úgy tenni, mintha mit sem hallott volna, és Annikához fordult.

– Most neked adok egy példát, Annika: Guszti iskolai kiránduláson volt az osztálytársaival. Amikor elindult, egy koronája volt, amikor hazaért, hét krajcárja maradt. Mennyi pénzt költött az úton?

– Én pedig azt szeretném tudni – ugrott fel Pippi –, hogy miért pazarolt ennyit, hogy málnaszörpre költötte-e a pénzét, és hogy indulás előtt rendesen fület mosott-e.

A tanító néni jobbnak látta mindenestül otthagyni a számtant. Úgy képzelte, hogy Pippi szívesebben tanulná az olvasást. Ezért aztán rámutatott egy falon lógó képre, amely egy sündisznót ábrázolt. A sündisznó orra előtt ott lebegett egy „s” betű.

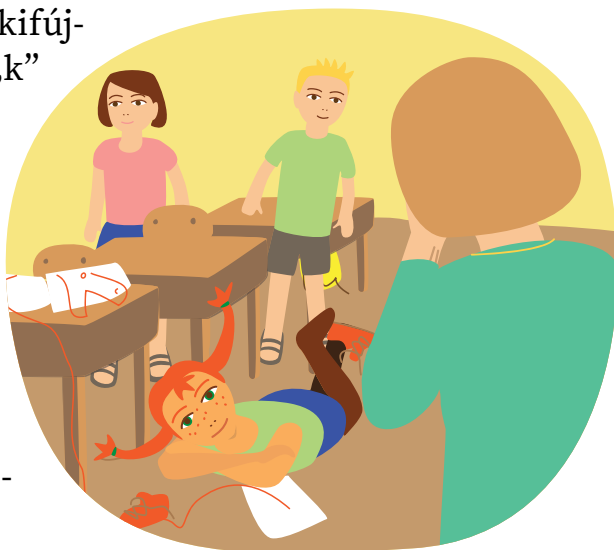
– Nézd csak, Pippi, ez biztosan tetszeni fog neked – mondta a tanító néni. – Itt látsz egy s-s-s-sündisznót. És ez a betű itt, a s-s-s-sündisznó orránál, ez az „s” betű.

– Nohát, ezt én el nem hiszem – felelte Pippi. – Inkább úgy néz ki, mint egy kampó. Csak azt nem tudom, mit kezd egy sündisznó ezzel a kampóval.

A tanító néni rámutatott a következő képre, amelyre egy kígyó volt rajzolva, és elmagyarázta, hogy a felette látható betű a „k”.

– Ha már kígyókról beszélünk – mondta Pippi –, sose felejttem el, amikor egy óriáskígyóval verekedtem Indiában, akkora fenevad volt, hogy olyat el se tudtok képzelni, tizennégy méter hosszú, és olyan mérges, mint egy darázs, mindennap öt indust falt föl, és még utóételnek két gyereket, képzeljétek csak, egyik nap engem akart utóételnek fölfalni, és körém tekeredett – reccs! –, én meg jól fejbe csaptam – bumm! –, mire ő sziszegett – hisssz! –, erre még egyszer fejbe csaptam – bumm! –, no, erre – phúúú! – kifújta a szufláját, és megdőglött, szóval ez a „k” betű? Nagyon érdekes.

Pippi végül kénytelen volt levegőt venni, és a tanító néni, aki már látta, hogy nem lesz könnyű zöld ágra vergődni a kislánnyal, azt javasolta a gyerekeknek, hogy inkább rajzoljanak. Akkor biztosan Pippi is nyugodtan ül egy darabig, gondolta a tanító néni. Papírlapokat megceruzákat szedett elő, és kiosztotta a gyerekeknek.

– Mindenki azt rajzoljon, amihez kedve van – mondta, ő pedig leült a katedrához, és javítani kezdte a füzeteket. Kis idő múlva felnézett, hogy lássa, hogy megy a rajzolás. És azt látta, hogy a gyerekek Pippit bámulják, aki a padlón hasal, és arra rajzol elmerülten.

– Mondd csak, Pippi – kérdezte –, miért nem a papírra rajzolsz?

– Az már tele van rajzolva – felelte Pippi –, de az egész lovam nem fér el azon a vacak kis fecnin. Most rajzolom éppen a mellső lábát, de majd ha a farkához érek, ki kell mennem a folyosóra.

A tanító néni egy darabig erősen törte a fejét.

– Mi volna, ha énekelnék inkább? – kérdezte.

Minden gyerek felállt a padjában, csak Pippi nem, aki továbbra is a padlón hevert.

– Ti csak énekeljtek, addig kissé kipihenem magam – mondta. – A túl sok tudomány megárt a legjobb koponyának is.

Ettől a tanító néni türelme végleg elfogyott. Az összes gyereket kiküldte az iskolaudvarra, mondván, négy szemközt akar beszélni Pippivel.

5. Milyen kislánynak ismerted meg Pippit?

- a) A gyerekek miért meresztettek rémült szemet Pippire, amikor a tanító néni kérdéseire válaszolt?
- b) Szerinted Pippi pimasz volt vagy inkább nem tanult meg viselkedni? Érvelj az állításod mellett!
- c) Miért okozott nehézséget a tanító néninek Pippi viselkedése?
- d) Te mit tettél volna a tanító néni helyében?

6. Keresd ki a szövegből azokat a részeket, amelyek igazolják, hogy Pippi most volt először iskolában!

7. Játsszatok! Válasszatok magatok közül Pippit és tanító nénit! A tanító néni próbálja meg az iskolai feladatokra rávenni Pippit! Több páros is bemutatathatja!

8. Mondd el, hogy szerinted hogyan folytatódik a történet!

Amikor kettesben maradtak, Pippi felállt, és a katedrához ment.

– Tudod mit, izé... tanító néni? – kezdte, majd így folytatta: – Tetszik tudni, nagyon jó volt itt, jó volt látni, hogy megy az iskola. De azt hiszem, ennyi elég is volt belőle. Azt se bánom, ha nem kapok karácsonyi

szünetet. Sok nekem ennyi alma meg sündisznó meg kígyó. Csak úgy forog a fejem tőlük. Remélem, hogy nem bánkódsz miattam.

A tanító néni azt felelte, hogy igenis bánkódik, főleg azért, mert Pippi meg se próbál rendesen viselkedni, márpedig egyetlen gyerek se járhat iskolába, aki ott így viselkedik, még akkor se, ha nagyon szeretne.

– Talán rosszul viselkedtem? – ámuldozott Pippi. – Nohát, ezt igazán nem gondoltam volna – mondta bús képpel. Senki se tudott olyan bús képet vágni, mint Pippi, ha szomorú volt.

Hallgatott egy darabig, végül így szólt remegő hangon:

– Értsd meg, tanító néni, ha valakinek a mamája angyal, és az apja négerkirály, és ő maga egész életében csak a tengert járta, akkor nem könnyű tudnia, hogyan kell viselkedni az iskolában az almák meg a sündisznók között.

A tanító néni azt felelte, hogy megérti, és egyáltalán nem bánkódik Pippi miatt, és hogy Pippi visszajöhet az iskolába később, ha majd nagyobb lesz. Pippiről sugárzott az öröm ennek hallatára, és így szólt:

– Igazán nagyon rendes vagy, tanító néni. Nézd, ezt neked adom!

Azzal a zsebéből előhúzott egy szép kis arany zsebórát, és a tanári asztalra tette. A tanító néni azt mondta, hogy nem fogadhat el egy ilyen értékes ajándékot, de erre Pippi így szólt:

– El kell fogadnod! Különben holnap reggel is eljövök az iskolába!

És Pippi már futott is ki az iskolaudvarra, és egy ugrással a lova hátán termett. A gyerekek mind köréje tódultak, hogy megpaskolják a lovát, lássák az elvonulását.

– Én más iskolát is láttam Argentínában – jelentette ki Pippi fölényesen, és lepillantott a gyerekekre. – Nektek is oda kéne járnotok. Ott a húsvéti szünet a karácsonyi szünet vége után három nappal következik, és alig ér véget a húsvéti szünet, három nap múlva már nyári vakáció van. A nyári vakáció november elsejéig tart, akkor nehéz időszak következik a karácsonyi szünidőig, ami november tizenegyedikén kezdődik. Azért azt is ki lehet bírni, mert leckét nem adnak fel. Argentínában szigorúan tilos leckét feladni és tanulni. Előfordul időnként, hogy egyik vagy másik argentin gyerek elbújik a ruhás-

szekrénybe, és ott titokban tanul, de ha a mamája rajtakapja, akkor lesz nemulass! Ott egyáltalán nincs számtan az iskolában, és ha valamelyik gyerek tudja, hogy mennyi 7 meg 5, akkor azt a szégyenpadba ültetik, legalábbis, ha volt olyan ostoba, hogy elmondta a tanító néninek. Olvasás is csak pénteken van, már ha akad könyv, amiből olvassanak. De sohase akad.

– És akkor mit csinálnak az iskolában? – érdeklődött egy kisfiú.

– Hát cukorkát esznek – vágta rá Pippi. – Van a közelben egy cukorgyár, onnan egy hosszú cső vezet az iskoláig, azon ömlik a cukorka egész nap, a gyerekeknek épp elég dolguk van vele, hogy mind megegyék.

– Jó, de mit csinál a tanító néni? – kérdezte egy kislány.

– A papírt szedegeti a cukorkákról, te butuska! Talán azt képzelted, hogy a gyerekek bajlódnak ezzel? Még mit nem! Sokan nem is mennek el az iskolába, csak a bátyjukat küldik maguk helyett. – Pippi meglengette a kalapját. – Szevasztok, gyerekek! – kiáltotta vidáman. – Most nem láttok egy darabig. De mindig tartsátok észben, hány almája van Lexinek, különben sose lesztek boldogok! Hahahaha!

Csengő kacagással vágatott ki Pippi a kapun, hogy a zúzott kő csak úgy kavargott a ló patája körül, és megremegtek az iskola ablakai.

Astrid Lindgren: Harisnyás Pippi – részletek, fordította Tótfalusi István

9. Szerinted miért változik meg hirtelen Pippi viselkedése? Beszéld meg a pároddal!

10. Olvasd el, hogyan magyarázza Pippi a viselkedését! Mi erről a véleményed?

11. Miért nem fogadta el a tanító néni Pippi ajándékát? Mi volt ez az ajándék?

12. Mondd el kétféleképpen a történetet! Így:

a) Egy szertelen kislány kipróbálja az iskolát, ahol mindenféle mulatságos dolgot művel.

b) Egy kisgyerek próbál megfelelni az ismeretlen elvárásoknak egy számára szokatlan helyen.

13. Mi a véleményetek Pippi argentínai iskolájáról? Beszéljétek meg!

14. Találjatok ki közösen ti is egy nem létező iskolát!

Kövér Lajos és a színes zoknik

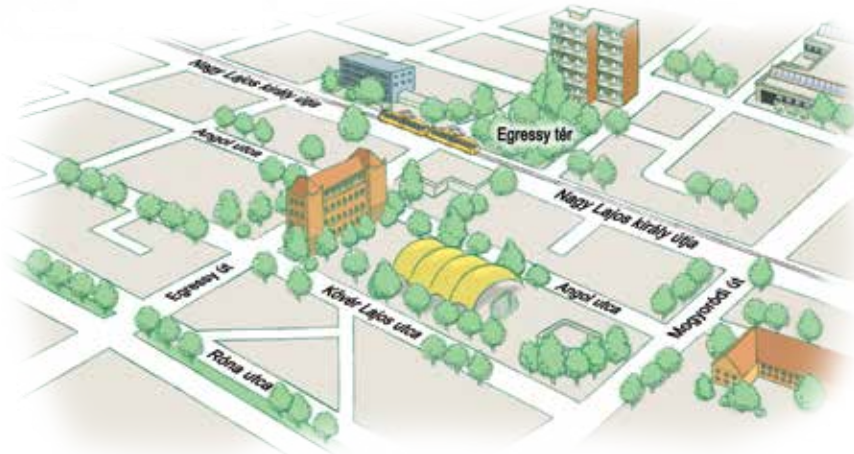
A térképen látható utcában lakott a roppant étvágyú Kövér Lajos. Kövér Lajos olyan kövér volt, hogy akkora karosszék kellett neki, mint egy hajó, és akkora ágyban fért csak el, mint egy repülő. Egy barátja viselt rá gondot, akit Sovány Lacinak hívtak.

1. Olvasd el a Lackfi Jánossal készült beszélgetés részletét!

„A Kövér Lajos-mesekönyvek hőse úgy született, hogy Lackfi négy évig ott lakott a családjával együtt a Kövér Lajos utcában. Akkoriban még oviba járt a nagyfiú, és mindig megkérdezte, ki az a Kövér Lajos? Lackfi elképzelt egy nagy, kövér embert, aki olyan kövér, hogy meg sem tud mozdulni, és már akkor kitalált neki egy barátot, akit úgy hívnak, hogy Sovány Laci. Ő eredetileg nem volt erős, de aztán Lajost emelgetve megerősödött, és fantasztikus kalandokat élt át az utca névadójával együtt.”

Forrás: www.csodaceruza.hu

a) Keresd meg a térképen a Kövér Lajos utcát!

2. A házak falán ezek a táblák láthatók.

KLSSC

Kövér Lajos Súlyemelő-
és Sportcentrum

LEPOKE

A második tábláról lekopott a rövidítés jelentése. Csoportokban, kerekasztal módszerrel gyűjtsetek ötleteket, minek a rövidítése lehet!

Kövér Lajos olyan kövér ember volt, hogy akkora karosszék kellett neki, mint egy hajó. És olyan kövér, hogy akkora ágyban fért csak el, mint egy repülő. És olyan kövér, hogy nem ehetett kisebb asztalról, mint egy ház. Mert ha annál kisebb és gyengébb asztalról evett, hát elég volt rákönyökölnie, és reccs, az asztallábak elroppantak, mint a hurkapálcikák. És ha annál kisebb székre ült, reccs, nem maradt más az egészből, mint egy kis gyaluforgács. És ha annál kisebb ágyba feküdt, reccs, nem maradt más belőle, mint egy kupac fűrészpor. Az utcát, ahol lakott, róla nevezték el. Mégpedig azért, mert szinte az egész utcában nem volt senki más, csak ő, Kövér Lajos.

Kövér Lajos és a színes zoknik

Kövér Lajos éppen a Kövér Lajos utca környékén sétálgatott. Kövér Lajos gyakran sétálgatott a Kövér Lajos utca környékén. Mondhatni csak ott sétálgatott, messzebbre nem merészkedett. Nem mintha nem lett volna kedve megnézni az összes többi környékbéli utca környékét is, csak éppen még nem volt olyan jó erőben, hogy messzebbre merészkedjék. Ezen a rövid szakaszon, amelyet nap mint nap végigjárt, már szinte minden házat, minden kapualjat ismert. Legtöbb helyen már a kapucsengő mellé kiírt nevek is ismerősek voltak, behunyt szemmel is el tudta sorolni, hogy: KOSZCISZKY, RIBICS, ZÁMOS, VADKERTI, SLEZÁK, KOVÁCS, HOMOLKA. [...]

Ezúttal azonban az egyik ház kopott falán kopott táblára lett figyelmes, mely mintha már időtlen idők óta ott lenne, bár ő eddig még sosem vette észre. A táblára vésve ennyi állt: LEPOKE, Kövér Lajosnak pedig fogalma sem volt róla, mit jelent ez. Arra gondolt, hogy normális ember sose csöngetne be valahová, csak mert nem tud valamit. Ennyi erővel mindenhová becsöngethetne: mindenütt tudnak valamit, amit ő nem! Meg aztán normális ember simán elküldené melegebb éghajlatra azt, aki becsönget hozzá, csak mert nem tud valamit. Bár talán igazán normális ember mégse küldene el valakit melegebb éghajlatra, csak mert az éppen nem tud valamit. Hátha őt sem küldik el. Ha meg elküldik, hát elmegy.

És persze a kíváncsiság is erőst furdalta az oldalát. Ugyan melyik-tek tudja, mi lehet az a LEPOKE? Leporolt Kekszek Egyesülete? Ledobott Porcelán-Kereskedelmi Egylet? Lepukkant Pókok Közgazdasági Egyeteme? Kövér Lajosnak bizony csak efféle ötletek jutottak eszébe. A rejtvény az rejtvény, nincs mese, a megfejtést ki kell deríteni. Elvégre, aki kitette a táblát, és nem írt mellé semmi magyarázatot, mégiscsak maga tehet róla, ha az emberek szeretnék megérteni, mit jelent... Kövér Lajos határozott mozdulattal megnyomta a csengőt. A csengő alatti kis hangszóró zúgni kezdett, ám mielőtt Kövér Lajos bármit felhozott volna a menségére, egy hetyke hang ezt kurjantotta:

– Bújj be, bújj be!

A kapu zárja zizegni kezdett, Lajosunk pedig végiglépdelt a folyosó pepita kövein. Egy apró emberke már várta, és szépen beljebb tessékelte.

– Erre, csak erre!

Egy hatalmas terembe értek, ahol nagy zaj volt, mert egy csomó ember ült rejtélyes kinézetű gépek mellett, és elmélyült figyelemmel dolgozott. Az apró emberke izgatottan dörzsölgette a kezét, majd tapsolt egyet, mire mindenki abahagyta a munkát.

– Hahó, emberek, megjöttek az új fonalak!

Egy szempillantás alatt mindenki kikászálódott a gépe mögül, és kíváncsian körbetolngták Lajost. Most látszott, hogy valamennyien csonkabonkák, bicegősek, ki a lábát húzta, ki a karját lengette vagy a vállát tartotta furcsán közülük.

– Hányféle színt hozott?

– Piros, ugye jött piros is?...

Kövér Lajos magyarázkodni kezdett, de csak nem sikerült a saját magyarázataiból kikeverednie.

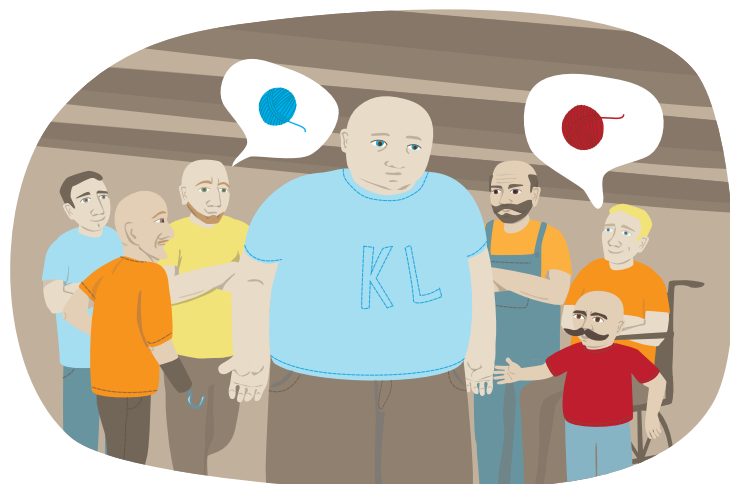
– Hát pirosat, azt nem... és kéket sem...

– Nem hozott kéket? – förmedt rá szigorúan valaki. – Akkor hát milyen hozott?

A beálló csöndben Kövér Lajos tisztán, érthetően így szólt:

– Az az igazság, hogy semmilyen se hoztam...

Hű, erre aztán kitört a ribillió! Mindenki egyfolytában kiabált, ma-

gyarázott, hadonászott, fenyegetőzött, akkora hangzavar támadt, mintha legalább száz súlyemelőbírát tereltek volna egybe. Az apró ember lecsendesítette őket, mert látta, hogy Kövér Lajos még nem fejezte be a mondókáját.

– ... mert én nem vagyok fonalas ember, alighanem össze tévesztenek valakivel.

[...]

– Hát akkor ki maga? – kérdezte üvöltve az aprócska ember. Nem rosszindulatból üvöltött, hanem mert a fülsiketítő zajban a saját szavát sem értette az ember.

– Csak érdeklődni szerettem volna... Ugyanis fogalmam sincs róla, mi az a LEPOKE.

– Vagy úgy – bólintott megértően az aprócska ember, majd intett Kövér Lajosnak, hogy kövesse őt, és egy zezzugos folyosón át bevezette az irodájába. Miután hellyel kínálta vendégét, és maga is letelepedett vele szemben, így folytatta:

– A LEPOKE a Lepotyogott Kőművesek Egyesülete. Már négy éve működünk ebben a lakásban, amelyet egyik tagtársunk örökölt a nagymamájától. Maga nem is gondolná, mennyi kőműves potyog le az építkezéseken, a magas állványokról. Bizony egyre többen vagyunk, és a különböző törések és maradandó sérülések miatt sehova nem vesznek már fel dolgozni. Úgyhogy valamit ki kellett találnunk, s azóta azt tekintjük életcélunknak, hogy derűs lábravalókkal lássuk el az emberiséget.

Azzal az asztalra csapott egy kosarat, telis-tele ezerféle, na jó, mondjuk csak harmincféle csíkos, kockás, pöttyös és másféle mintás, vidámabbnál vidámabb színű zoknival.

– Nahát! – ámuldozott Kövér Lajos, és beletúrt a kupacba, ugyanis szer- és módfelett kedvelte a tarka zoknikat, mi több, ilyenekből erős hiányt is szenvedett. [...]

– És mondja csak – tette fel a kérdést óvatosan Kövér Lajos –, ekkora lábra van-e valamijük?

Azzal megmutatta hatalmas csülkét az apró embernek. [...]

– És milyen színben óhajtja uraságod?

– Így hirtelen nem is tudom – habozott Lajos. Aztán mégis csak előhalászott néhány kedves zoknit. – Jöhetne ez a tehénfoltos. Meg ez a piros vonalakkal telicakkozott. Meg ez a kígyóforma, amelyiknek szeme is van. Aztán egy pepitát feltétlenül. És tetszik a kék pettyes sárga is...

Mit mondjak, Lajos alaposan belemelegedett a válogatásba, és végül majdnem mindegyik fajtából rendelt egy párat. A kis emberrel megbeszéltek, mikorra lesz kész az áru, majd szépen elbúcsúztak egymástól. Kifelé menet aztán Lajos a lépcsőházban összefutott egy szakállas fickóval, aki nagy doboz mindenféle színű gombolyagokat vitt nagy óvatosan. Lajos felvidult a gondolatra, hogy azokból talán már az ő zoknijai készülnek majd.

Lackfi János: Kövér Lajos színre lép – részlet

3. Válaszolj a kérdésekre az olvasmány alapján!

- Miért nem csöngetett be azonnal Kövér Lajos a LEPOKE feliratú házba?
- Kikkel találkozott Kövér Lajos a házban?
- Szerinted miért nem vették fel sehová dolgozni a lepotyogott kőműveseket? Beszéld meg a társaddal!
- Mi volt a munkájuk a házban dolgozó embereknek?
- Kivel tévesztették össze Lajost a házbeliek?

4. Csoportokban játsszátok el!

Az aprócska ember elmagyarázza Kövér Lajosnak, mit jelent a LEPOKE.

Kövér Lajos próbálja megmagyarázni, miért nincs nála fonal.

Kövér Lajos zoknikat válogat.

5.

Mit gondolsz, milyen lesz Kövér Lajos és a LEPOKE-tagok találkozója, amikor Lajos visszamegy az elkészült zoknikért? Csoportokban beszéljétek meg, majd játsszátok el a találkozást!

6. Mire lennél kíváncsi Kövér Lajossal kapcsolatban? Párokban gyűjtsétek össze kérdéseiteket!

7. A családnevek sokszor jellemző tulajdonságot vagy foglalkozást jelölnek. Gyűjtsetek ilyen tulajdonneveket!

8. Találjatok ki közösen egy új történetet Kövér Lajosról!

Bruni 9 éves, és a családjáról mesél. Két családja is van, mert a szülei elváltak. Többnyire Anyával van, de gyakran tölti a hétvégét Apával is. Bruni nagyon jó megfigyelő, és mindenről van véleménye. Kedvenc étele a mákos tészta.

1. Milyen nálatok egy vasárnapi ebéd? Alkossatok párokat, és meséljétek el egymásnak!

Puding villával

Az én kedvenc ételém a mákos tészta. Nagyon szeretem a ketchupos meg a májkrémes kenyeret, a vadast és a paradicsomlevest is, de csak akkor, ha Nagyfi vagy Anya készíti. A mákos tésztában az a jó, hogy azt még Mimi sem tudja elrontani.

Ha otthon vagyok Anyáékkal, akkor mindig együtt eszünk, csak olyankor nem, ha valamelyikünk nincs otthon. Papi és Nagyfi például minden szerdán elmennek Oszkár bácsiékhoz kártyázni, és olyankor náluk is vacsoráznak. Úgy játszanak, hogy egyforintosokat lehet nyerni, pedig az egyforintosok már nem is számítanak igazi pénznek. Oszkár bácsi szerintem ezt nem tudja, mert mindig olyan nagyon örül neki, ha nyer, mintha megnyerné a lottóötöst, ami nem tudom, mit jelent, de ha megnyerném, Papi szerint lehetne egy pónim. Mondtam Papinak, hogy akkor én a lottótízest szeretném, hogy két pónim lehessen, egy fiú meg egy lány, és akkor lennének kispónik, amik nagyon cukik.

A világon a legeslegjobban Nagyfi tud főzni, főleg a sajtkrémes kenyeret, mert tubusos sajtkrémet vesz, és amikor nincs kedvem enni, akkor a kiflikarikákra a sajtból ír betűket, és azokat biztosan megeszem. Így tanultam meg olvasni, de ezt Andi néni nem hiszi el. Úgy döntöttem, nem is próbálom elmagyarázni neki, mert megint a szihomókusokkal fog előjönni. Teríteni viszont én tudok a legszebben, mert én mindig figurákat hajtogatok a szalvétából, és beleteszem a pohárba. Nálunk mindenkinek megvan a saját evőeszköze. Papinak például olyan hosszú villája van, hogy szerintem mindenkinek kiszúrná a manduláját, csak Daninak nem, mert őneki tavaly kivették. Vasárnap az ebéd mindig délből kezdődik, mint a rádióban a hírek, mert Papi ezt hallgatja evés közben. De mire a sütemény jön, már lehet beszélni, mert az időjárás nem érdekel senkit. Papi szerint akkor is esni fog, ha napos időt jósolnak.

Ha apánál vagyok, ott minden máshogy megy. Apáék egy nagyon kicsi lakásban laknak, de a ház hatalmas. Nem is értem, hogy egy ennyire nagy házban hogy lehet ilyen kicsi egy lakás. A mi házuk meg picinek látszik, mégis elég tágas. Lehet, hogy amikor Andi néni a szűk családról beszélt, akkor Apáék lakására gondolt? A konyhájuk például akkora, mint nálunk a spájz, és nincs étkező, hanem az előszobában van egy kinyitható asztal két paddal. Ha kinyitjuk az asztalt, az majdnem az egész előszobát elfoglalja, és ha leülünk a padokra, akkor a falnak tudjuk támasztani a hátunkat. Pont elférünk, mert az egyik oldalon ülnek a lányok (Lili, Liza meg én), a másikon a fiúk (Apa, Dani meg Öcsi), az asztal végén meg az etetőszékben Hugi, aki még baba.

Apáéknál nem szoktunk teríteni, hanem Mimi az asztal közepére dobál egy csomó evőeszközt, poharakat, kenyeret, párizsit meg ketchupot, és rengeteg dobozos pudingot, és mindenki azt vesz, amit akar, és nincs is annyi kanál, amennyien vagyunk, ezért múltkor villával ettem a pudingot. A lány oldalon én ülök középen, és ha Liza el akarja venni a ketchupot, akkor felken engem a falra. A fiúk meg azt játsszák, hogy Apa meglöki Danit, akkor a szélén ülő Öcsi lehuppan a padról a földre, és a múltkor majdnem ráült a tengerimalacra, és az annyira megijedt, hogy belebújt Apa cipőjébe, és csak reggel tudtuk kiszedni onnan, de addigra megette a cipőfűzőt. Apa sohasem szól ránk, ha kolbásszal esszük a lekváros kenyeret, ami egyáltalán nem finom, de máshol nem szabad ilyet csinálni, úgyhogy inkább kihasználjuk az alkalmat, és ilyeneket eszünk.

Szerencsére Apáéknál csak a hétfőjét töltöm, mert mire hazaérek, mindig olyan éhes vagyok, hogy még a káposztás tésztát is megenném, pedig azt utálok. De a tökfőzeléket még akkor sem!

Majoros Nóra: 3x1 család – részlet

2. Sorold fel a történet szereplőit! Készíts családfát! Bruni legyen középen!
3. Olvassatok fel egymásnak humoros jeleneteket a szövegből! Mitől vicces a kiválasztott részlet?
4. Bruni Anyáéknál és Apáéknál is szokott ebédelni. Fedezd fel a különbségeket és a hasonlóságokat a két helyszínen!
5. Vitassátok meg, miért jó együtt ebédelni a családdal! Gyűjtsetek ehhez érveket!

Nemes Nagy Ágnes

Éva és a liba

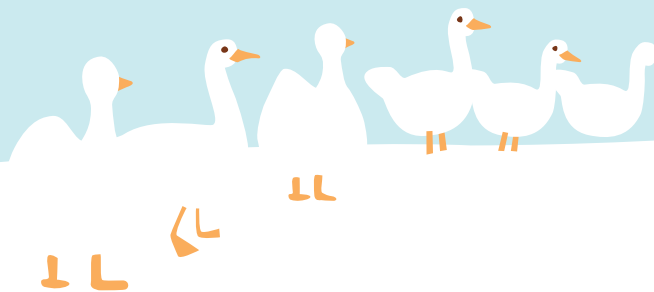
Jeges vízben, sűrű hóban
libák úsztak a folyóban.
Lubickoltak, verekedtek,
estefelé hazamentek.

De egy liba elmaradt,
tíblábolt a domb alatt,
vergőlődött jó sokáig,
felért a hó a hasáig.

Éva akkor leszaladt,
felkapta a madarat,
hű! nehéz volt, mint a só,
sárga lába csupa hó.

Furcsa is a libaláb:
volna tollas legalább,
hártyás ujja pusztá, póre,
nincs cipője, csak a bőre.
Éva, amint karba kapta,
kesztyűjével tisztogatta,
futott vele, úgy cipelte,
szinte vállig fölemelte,
liba nyaka válla mellett
hosszú sálként hátra-lengett.

Vitte Éva a libát,
mint egy nagy, kövér babát,
főnt a dombon földre rakta,
havas tollát simogatta,
de az rá se hallgatott,
azt se mondta: jó napot –
háttal fordult, s hófehéren
elgyalogolt a sötétben.

Szép Ernő

HÓ

Ó, de szép,
Ó, de jó,
Leesett
Nézd, a hó!

Hull a házra,
hull a fára,
A lámpára, a járdára,
Mint az álom,
oly csuda
Fehér lett Pest és Buda.

Ó, de szép,
Ó, de jó,
Gyúródik
Hógolyó.
Fiúk, lányok meg nem állják,
Egymást vígan hajigálják,
Olyan harc ez gyerekek,
Amit én is szeretek.

Nemes Nagy Ágnes

Hóesésben

Szakad a hó nagy csomókban,
veréb mászkál lent a hóban.

Veréb! Elment az eszed?

A hóesés betemet.

Nem is ugrálsz, araszolsz,
hóesésben vacakolsz.

Fölfújtad a tolladat,
ázott pamutgombolyag.

Mi kell neked? Fatető!

Fatető!

Deszka madáretető.

Szabó T. Anna

Készülődő

Aki magot szór ablakába
és gyertya vár az asztalán.
A várók nem várnak hiába.
Egy angyal kopogott talán?

Szárnyzuhogás az ablakon túl –
vigyázz! Kinézni nem szabad!
Künn az angyalhad térül-fordul,
egy pillanatra látszanak.

A karácsonyfát hozzák – hallod?
– egy koppanás, és leteszik.
Fényben úszik az üvegajtód,
S megint suhogás. Mi ez itt?

Zöld angyaltoll: egy kis fenyőág,
Karácsonyszagú és meleg.
„Gyűjtsd meg a legutolsó gyertyát!”
Ez az angyali üzenet.

És be is mehetsz – vár az ünnep,
és minden zárt ajtót kitár.
A fa alatt az angyalok ülnek –
az ünnep azé, aki vár..

AZ ERDEI NÁTHA

Kint szikrázott a levegő a hidegtől, de bent jó meleg volt. Fűmanó és legjobb barátja, Tökmag, békésen sakkoztak délutánonként, mézes áfonyateát kortyolgatva, hol egyikük, hol másikuk házában.

– Hamarosan meglátogatom Kentaur barátomat – mondta egyszer Fűmanó.

– Merre? – nézett rá meglepetten Tökmag.

– Délen, ahol mindig meleg van.

– Az nagyon messze van.

– Ő igazi úr, fizeti a repülőjegyemet.

Fűmanó váratlanul kipattanó terve napok alatt akkorára dagadt, mint az a mesebeli, feneketlen gyomrú kiscigány, és hopp, egyszer csak bekapta Fűmanót. Mert másról sem tudott beszélni, csakis az ő dúsgazdag barátjáról, aki évek óta várja káprázatos öröknyár szigetén.

– Hát akkor miért nem indulsz máris?! – fakadt ki Tökmag, akinek elege lett abból, hogy ő csak arra jó, hogy Fűmanó a nagyszerű útról lelkendezzen neki, mert Fűmanó naponta ötször is képes volt telefonálni, és közölte vele, milyen új részlet jutott az eszébe.

– Egyáltalán nem viszek csomagot, még pizsamát sem, majd ott kapok. Zsebre dugott kézzel utazom, mintha én is milliomos lennék.

Nem csoda, ha egy idő után Tökmag szinte menekült barátja elől, telefonját is kikapcsolta. Szomorúan ücsörgött otthonában.

– Elromlott a telefonod? – lépett be hozzá egyik reggel Fűmanó. – Miért nem jöttél át? Vártalak.

– Azt hittem, elutaztál – **ironizált**¹ Tökmag.

– Szerinted mégis vigyek pizsamát? Talán kellene, túl személyes holmi. Fogkefét?

– Nem érdekel – kiáltotta szinte zokogva Tökmag.

Csúnyán összevesztek. Kukuljak meg, ha valaha is szólok hozzá, gondolták mindketten.

És akkor egyik reggel Fűmanó annyira belázasodott, hogy nem bírt felkelni sem.

1 ironizál: szellemesen gúnyolódik

– Nátha – mondta Bagoly doki, miután megvizsgálta. – Fe-
küdnöd kell. Van, aki gondodat viselje?

– Igen – felelte Fűmanó bizonytalanul.

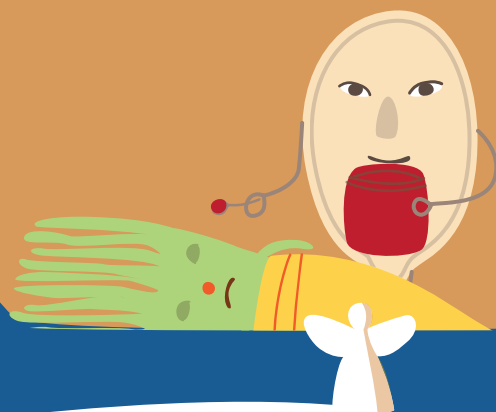
De nem volt senki. Annyira rosszul érezte magát, hogy még
teát sem tudott forrázni. Rázta a hideg.

És egyre rosszabbul lett. Rémálmok törtek rá. Nem, nem
telefonálok, tépelődött lázasan. Ő nekem nem igazi barátom.
Mert ha az volna, megérezné, hogy baj van.

Nem tudni, hogyan történt, de Tökmag megérezte, ettől
kezdve naponta eljött, teát forrázott, almaecetes borogatást
pakolt Fűmanó talpára, és elhozta az ő csodálatos madár-
sóska-kalekvárját is. Újra beszélgettek is, ám arra ügyeltek, ne-
hogy a hatalmasra dagadt vágyáalom kerüljön szóba.

Amikor eljött a karácsony, Tökmag egész nap kint tapos-
ta a méteres havat Fűmanó kertjében. Egy hosszú, nehéz lét-
rán ágaskodva, gyertyákkal és csillogó gömbökkel feldíszítette
az ablak előtt álló fenyőt. Sötétedéskor meggyújtotta a gyer-
tyákat, majd bement, bebugyolálta Fűmanót a takarójába, és
odavezette az ablakhoz. Fűmanó már sokkal jobban érezte
magát, érezte, hogy meggyógyult. Hosszan álldogáltak a kicsi
lángmadarakban gyönyörködve.

A nátha a legszebb karácsonyi ajándék, gondolták mind-
ketten.

Láng Zsolt

Keménykalap és krumpliorr

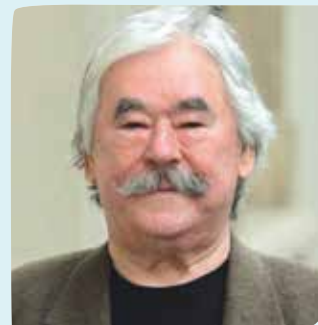
Cirkusz. Ez a szó minden gyereket elvarázsol. Aki volt már cirkuszban, sose felejt el a színek, hangok kavalkádját és a varázslatos produciókat.

Érkezik a vándorcirkusz,
Hoznak elefántot,
Tarka bohóc vezet,
Füsti Pisti követi,
Ilyet sose látott.

Weöres Sándor: Vásár – részlet

1. Idézzetek fel néhány mesét Csukás István művei közül! Kinek melyik a kedvenc története?

Csukás István Kisújszálláson született 1936. április 2-án. Az akkor alakult békéstarhosi zeneiskolába jelentkezett, hegedűművész akart lenni. A Magyar Televízió munkatársa, a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó főszerkesztője volt. Az ifjúsági irodalomért nemcsak a könyvkiadásban tevékenykedett, hanem a gyermeklapok szerkesztésében is részt vállalt. Kormos István biztatására fordult a gyermekirodalom felé, s ettől kezdve verseskötetei mellett egyre-másra jelentek meg gyermekregényei, mesekönyvei, verses meséi. 1975-ben a hollywoodi X. televíziós fesztiválon a Keménykalap és krumpliorr című játékfilm megkapta a fesztivál Nagydíját és Az Év Legjobb Gyermekfilmje címet.

Forrás: Digitális Irodalmi Akadémia

2. Nézd meg figyelmesen a cirkuszi plakátot a következő oldalon, és válaszolj a kérdésekre!
 - a) Hol lesz az előadás?
 - b) Mikor kezdődik?
 - c) Hány napig tartanak a cirkuszi előadások?
 - d) Hány előadást tartanak?
 - e) Mit jelent az, hogy „2-t fizet, 3-at kap”?
 - f) Melyik nagyon fontos információ hiányzik a plakátról? Honnan és hogyan szerezheted meg a hiányzó információt? Beszéljétek meg!

CIRKUSZ

2-T FIZET, 3-AT KAP!

2 felnőttjegy vásárlása esetén 3 személy részére

AZ ISKOLA MELLETT, A VÁSÁRTÉREN

2015. ÁPRILIS 22-TŐL ÁPRILIS 26-IG

Előadások:

szerda, csütörtök, péntek: 18.00 órakor

szombat: 15.00 és 18.00 órakor

vasárnap: 11.00 és 15.00 órakor

További információ:

+36 40 998122, www.cirkusz.hu

3. Meséljete egymásnak a cirkusszal kapcsolatos élményeitekről!

4. Kik szerepelnek a cirkuszban? Gyűjtsétek össze kerekasztal módszerrel!

Kerekasztal módszer

A csoport tagjai körbeadnak egy papírt, s a témával kapcsolatban mindenki egy-egy szót ír le.

5. Csoportokban készüljete fel egy cirkuszi jelenet előadására! Válasszon mindenki magának szerepet, és némajátékkal mutassátok be a többieknek!

6. Vajon hogyan oldhatják meg az alábbi problémát a fiúk? Csoportokban gyűjtsetek ötleteket!

Nagyon szeretik a cirkuszt **Csukás István Keménykalap és krumpliorr** című regényének főhősei. Amikor egyik társuk, Péter megbetegszik, kitalálnak neki egy cirkuszt. A Hörömpő cirkusz megvalósításához sok mindenre van szükség. Először is kell egy tigris...

Kell egy tigris!

1.

Becsöngetés után minden **vadliba**¹ egy-egy cédulát talált a padján:

Tanítás után megbeszélés a téren. Hörömpő cirkuszigazgató nevében Rozmaring, a bohóc. Elolvasás után elégetendő!

Eloolvasták az üzenetet, és nagy zavarba hozta őket az utolsó mondat. Miért égessék el a cédulát, és főleg hogyan? A vadlibák a kis Recére pislogtak, de nem tudtak leolvasni az arcáról semmit. Végre aztán Jóska elégetés helyett hosszú csíkokra tépte a cédulát, példáját követte Karcsi és Marci, Süle pedig lassan, kényelmesen besatírozta az egészet. Megmutatta a kis Recének, hogy így jó-e. A kis Rece bólintott.

Tanítás után a tér felé ballagva, Jóska a kis Recét nyaggatta, hogy miért kellett volna elégetni a cédulát.

– Nem akarom, hogy idő előtt kiszivároгjon valami – felelte a kis Rece titokzatos képpel. Ebben maradtak. Jóska abbahagyta a kérdezősködést, némán ballagtak tovább.

¹ vadliba: a regényben az ilyen nevű csoport.

A téren a vadlibák lekuporodtak a padra, és várták, hogy a kis Rece előterjessze az üzenetet Hörömpő nevében.

A kis Rece megállt a pad előtt, és nem teketóriázott sokat, rögtön a dolgok közepébe vágott.

– Kell egy tigris! – mondta komoly arccal.

A vadlibák egy pillanatig meghökkenve néztek rá. Aztán Süle nyerítve felnevetett.

– Jó! – mondta. – Nagyon jó! Kicsi, nagy? Fehér, fekete? Vad, félvad, vagy olyan, amelyik a tenyeredből eszik? Csak válassz nyugodtan, úgyse tudunk szerezni!

Jóska is hitetlenkedve rázta a fejét, és kék nagyanyószemével szelíden nézett a kis Recére.

– Ez nem lesz könnyű – mondta. – Illetve azt hiszem, hogy ez nem fog menni.

Karcsi szaporán bólogatott, hogy teljesen egyetért az előtte felszólókkal, vagyis hogy ez a tigrisügy eléggé fantasztikusan hangzik.

Marci se nem rázta a fejét, se nem szólt, elgondolkozva nézett egy ifjú gesztenyefára.

A kis Rece cseppet sem törődött a vadlibák ellenkezésével, komolyan folytatta:

– Akkor is kell egy tigris!

Végre Marci is megszólalt, abbahagyva az ifjú gesztenyefa szemlélését:

– Lehet az kistigris is? Mondjuk, egy kölyöktigris?

A kis Rece elgondolkozott, majd komoly képpel válaszolt, mint aki naponta foglalkozik ilyen csip-csup tigrisüggyel:

– Lehet. Sőt még jobb is! Jobban lehet idomítani!

Marci fellélegzett.

– Akkor jó! Ne búsulj, Rece, meglesz a tigris!

A vadlibák álmélkodva hallgatták a párbeszédet. Süle tért először magához.

– Ne mondd! Hol van?

Marci türelmesen válaszolt:

– Csinálunk egyet!

– Papirosból?

Marci tőle szokatlan heveséggel felállt, a kis Rece vállára tette a kezét, és mintha szónoklatot tartana, ünnepléses hangon mondta:

– Átveszem a tigrisakció irányítását! Egy kis figyelmet kérek! Kérlek, gondolkozzatok, ha nem esik nehezetekre!

Milyen állat a tigris?

– Vérengző! – mondta Süle suttogva, mint egy sokat tapasztalt, híres vadász.

Megborzongott, rángatta a vállait.

– Nem úgy értem – folytatta Marci türelmesen. – Milyen fajta?

– Macskafajta! – vágta rá Karcsi.

– Helyes! Na? Nem dereng valami? Macskafajta!

A vadlibák értetlenül rázták a fejüket. Nem derengett semmi.

– Pedig pofonegyszerű! – folytatta Marci, és kicsit szánakozva nézett rájuk, hogy nem értik, pedig pofonegyszerű.

– Akkor mondd meg! – szólalt meg Jóska, és búzavirágkék szemét Marcira függesztette.

– Macskafajta! Ebből elveszem a fajtát, marad a macska! Vagyis szerzünk egy macskát, és befestjük! Tigriscsíkokat festünk rá!

Marci diadalmasan nézett az álmélkodó vadlibákra.

– Süle, nektek van, ugye, egy gyönyörű angóramacskátok?

Süle gyorsan válaszolt:

– Nekünk van, de az nem jó!

– Miért?

– Mert engem megnyúznak, ha befestitek!

Jóska a tigrisügy mellé állt, korholva mondta Sülének:

– Ne légy már ilyen nehézkes! Majd lemoszuk utána. Ne rontsd el ezt a remek ötletet! Most jut eszembe: nekünk van otthon festékünk! Kimaradt egy csomó a festésből. Én azt felajánlom.

– Helyes! – mondta Marci. – Kiosztom a feladatokat. Süle hozza a macskát, Jóska hozza a festéket, Karcsi hoz egy liter tejet, én meg hozok egy hősugárzót, hogy jobban száradjon. Hol találkozunk?

– Péternél, ebéd után – mondta a kis Rece. – Vagyis Hörömpőnél.

– Minek a tej? – kérdezte Karcsi.

– Hogy nyugodtan túrje a festést! – felelte Marci. – Minden világos?

– Teljesen világos, hogy engem megnyúznak! – morogta Süle.

7. Válaszoljatok a kérdésekre az olvasott rész alapján!

a) Kinek az ötlete volt, hogy kell egy tigris?

b) Marci miért éppen macskát javasolt tigris helyett?

c) Hogyan akarták a macskát tigrissé alakítani?

8. Hasonlítsátok össze a ti elképzeléseiteket az olvasottakkal! Beszéljétek meg!

9. Mit gondolsz, hogyan folytatódik a történet? Sikerül-e átfesteni Süléék macskáját? Beszéld meg a társaddal!

10. Nagyon sok mindent kifejezhetnek a szereplők arcjátékkal. Játsszunk! A csoportban válasszon ki mindenki egy nézést az alábbiak közül! Játsszátok el egymásnak arcjátékkal! Találjátok ki, hogy ki mit választott!

szelíden nézett

elgondolkozva nézett

szánakozva nézett

diadalmasan nézett

2.

[...]

Péter arca felderült, mikor meglátta a kis Recét. Felült az ágyban.

– Szia! – mondta. – De jó, hogy jössz! Mi újság a cirkuszban?

– Alakul! – A kis Rece szája a füléig szaladt. – Én már tegnap tartottam egy jelmezes főpróbát. Bombasikerem volt! Egyedül vagy?

– Egyedül.

– Az jó. Nemsokára hozzák a tigrist!

Péter kutatva nézte.

– Milyen tigrist?

– Egy valódi kölyöktigrist!

– Valódit?

– Hát egy kicsit még igazítani kell rajta. De majd festünk rá csíkokat, és valódi lesz. Jobb lesz a valódinál!

[...]

Végre feltűntek a vadlibák, közrefogták Sülét. Süle egy nagy aktatás-kát tartott a hóna alatt, az aktatáskában volt a macska, nagy, puha fejét kétségbeesetten forgatta, és keservesen nyávogott.

A kis Rece füttyentett, és kinyitotta a kaput.

– Gyertek, mutatkozzatok be Hörömpőnek!

Sorban bementek a szobába. Elöl ment Marci, finoman biccentett a fejével.

– Rex, a zsonglőr.

Péter bólintott.

Karcsi széttárta a kezét, mintha meg akarná áldani a szobát.

– Jim és Joe, a levegő ördögei.

Jóska vonaglott egyet, mint a kígyó.

– Boa és Constrictor, a gumiember és a kígyónő.

Süle letette a táskát, mellén összefonta a karját, és mélyen hajlongott.

– Negyedik Emmánuel, éhezőművész és hindu csodafakír.

A kis Rece az ágyhoz állt, s komoly hangon mondta:

– Én pedig bemutatom nektek Hörömpőt, a Hörömpő cirkusz, világszám igazgatóját. Kérek egy rövid éljenzést!

– Éljen! – zúgták a vadlibák.

– Lássuk a tigrist! – mondta a kis Rece. –

Jóska, hol a festék?

Jóska a zsebéből szedte elő a festéket és az ecsetet.

– Csak zöld, kék és barna festék van.

Marci szakértő képet vágott.

– A zöldet és a kéket tegyük el tartalékba.

Süle még egy utolsó kísérletet tett, hogy megmentse a macskát.

– Nem engedem zöldre festeni a macskát! Az egy hülyeség! Zöld tigris! A macskának is van önérzete!

Jóska egy tányérban áztatta, keverte a festéket.

– Nyugi! Reméljük, hogy elég lesz a barna.

Belemártotta az ecsetet a festékbe, s próbaképpen egy csíkot húzott a meztelen karjára, összehúzott szemmel méregette, mint egy híres festő, eltartotta a karját messzire, hogy jobban kijöjjön a színárnyalat, majd elégedetten bólintott.

– Karcsi, tedd elé a tejet! Süle, te pedig tartsd a macskát! Kezdhetjük!

Karcsi kiszaladt a konyhába egy tányérért, Süle nagyokat sóhajtozva kivette az aktatáskából a macskát, s beledugta az orrát a tejbe.

– Egyél, és rám ne haragudj!

Jóska belemártotta az ecsetet a festékbe, feltartotta a levegőbe várakozóan.

– Hogy fessek a csíkokat? – S ránézett a vadlibákra.

– Hogyhogy hogy fessed? – kérdezte Marci.

– Keresztbe vagy hosszába?

– Hát ez csak nem probléma? – fölényeskedett Marci.

– Vagyis?

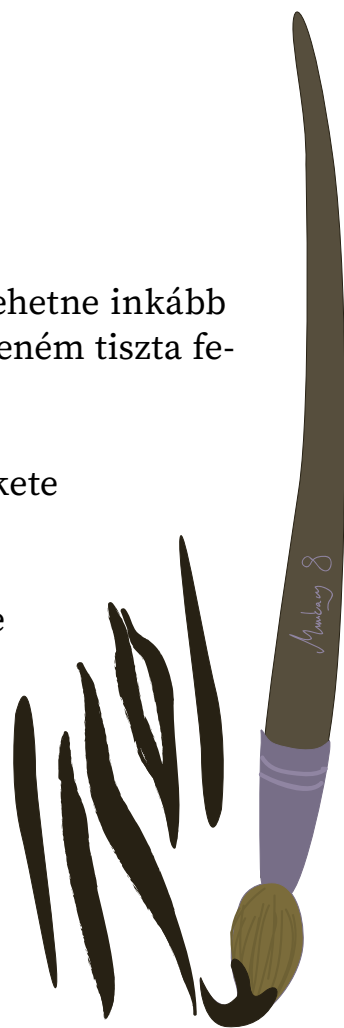
Marci elbizonytalanodott.

– Keresztbe – mondta találomra.

Süle reménykedni kezdett.

– Keresztben a zebracsíkos! – mondta gúnyosan.
Marci ingerülten vágott közbe:
– Hát akkor hosszában!
A kis Rece is bekapcsolódott a vitába.
– Csak siessetek, így soha nem lesz befestve!
Jóska nagy nyugalommal nézett rá.
– Te csak ne süss! Biztos, hogy hosszában? Nem lehetne inkább egy leopárdot csinálni? Az foltos! Vagy párducot? Befestném tiszta feketére, csak a szeme villogna!
Süle konokul ellenállt a hirtelen ötletnek.
– Nem engedem feketére festeni! Különben sincs fekete festéked.
Jóska ábrándozva válaszolt:
– Szép mélykékre festeném! Az van. Csinálnék belőle egy csodaállatot. Egy ultramarin párducot! Az lenne a világszám!
Karcsi elhúzta a tányért a macska elől.
– Döntsétek el, mert megeszi az egész tejet potyára!
A kis Rece határozottan szólalt meg, elhessentve a felelőtlen ábrándozást:
– Tigris kell és kész!
Jóska belenyugodott, szelíd kék szemében kihunytak az ábrándozás fényei.
– Jól van, ti akartátok. A ti felelősségeitekre befestem hosszában!
S nagy nyugalommal csíkokat húzott a macskára. A macska nyávogott, s egyre inkább egy vadmalacra kezdett hasonlítani.
Ám ez egy cseppet sem zavarta a vadlibákat. Áhítatos arccal guggoltak körül a macskát, Jóska a nyelvét is kidugta, s nagy szakértelemmel húzogatta a csíkokat. Az ő szemükben a macska tigrissé változott, díszpéldánya fajtájának, borzongva nézték, ahogy vérengző morgással lefetyelte a tejet.
Bekapcsolták a hőszugárzót. A macska boldogan dorombolt a melegben, majd szép csendesen elaludt.
– Láthatod, hogy jól érzi magát – súgta Karcsi Sülének.
Mosolyogva nézték az alvó tigrist. Majd Jóska megnézte, hogy megszáradt-e már a festék, és kikapcsolta a hőszugárzót.
– Csináljunk egy próbát! – javasolta a kis Rece. – Ez itt átalussza az életét! Ébresztő! – S meglökte a macskát.

A macska felriadt, és egy szempillantás alatt felmászott a szekrény tetejére.

– Ez egy gyáva tigris! – mondta megvetően Karcsi.

Süle védte a macskát:

– Nem tudom, ha téged csíkosra festenek, mit csinálnál!

Péter is a védelmére kelt:

– Még idomítani kell!

Süle hívogatta a csíkosra festett tigrisutánzatot:

– Cic, cic, cicuskám! Lemosunk szépen, és nem lesz semmi baj! Csak gyere le!

A tigrisvadászat kezdett elfajulni. Karcsi kiszaladt egy seprűért, azzal piszkálta a tigrist, Jóska mély hangon ugatott, a kis Rece meg radírgumival bombázta, míg végre a macska megunt a hajszát, és bebújt az ágy alá.

Süle négykézláb bemászott utána, kihúzta, az ölébe vette, és simogatta a hátát, vakarta a fülét.

– Mossuk le! – mondta könnyörögve. – Látjátok, nem akar tigris lenni...

11. ➤ Csoportokban játsszátok el a fiúk bemutatkozását!

12. ➤ Válaszolj a kérdésekre az olvasottak alapján!

- a) Miért mondta Süle, hogy a macskának is van önérzete?
- b) Szerinted tudják-e pontosan a fiúk, milyen egy tigris csíkozása? Válaszodat a szövegből vett mondatokkal indokold!
- c) Mit jelent az, hogy „Az ő szemükben a macska tigrissé változott”?
- d) Mit gondolsz, hogyan zajlik majd a macska lemosása? Csoportokban, körmesével folytassátok a történetet, ahogyan ti képzelitek!

3.

A macskát beállították a lavórhoz, mosták, szappanozták, Süle fogta, Jóska dörzsölte. Egy kis idő múlva Jóska már csak ímmel-ámmal dörzsölte, kezdett kiderülni a valóság, hogy a macskáról nem jön le a festék.

Jóska leöblítette a macskáról a szappanhabot, és szelíden Sülére nézett. Egy templomra való jószág volt a szemében. Ám Süle nem akart tudomást venni a nyilvánvaló tényről, makacsul unszolta Jóskát:

– Mossad!

– Kár a szappanért! – mondta Jóska részvevő hangon.
 – Így nem vihetem haza! – keseredett el Füle.
 – Talán ha leborotválnánk... – jegyezte meg halkán, óvatosan Karcsi.
 Süle összeroppanva nézte a macskát.
 – Most mit csináljunk? Engem megnyúznak!
 – Hagyd itt nálam! – mondta Péter az ágyból. – Megvárjuk, míg le-
 kopik róla a festék.
 – De mit mondjak otthon? – Süle a kétségbeesés szobra volt.
 – Mondd azt, hogy elcsavargott! Annál nagyobb
 lesz az öröm, ha megkerül – tanácsolta barát-
 tian a kis Rece.

Mindnyájan kerülték Süle pillantását.
 A macska is megszeppenve ült a szo-
 ba közepén, a csíkok lemoshatatlanul
 virítottak a szőrén.

Végül nem bírták tovább nézni,
 kivitték a fáskamrába, rácsukták az
 ajtót.

– És mindennap adj neki tejet! – kiál-
 tott be Süle Péternek.

Süle az ajtón keresztül elbúcsúzott a macs-
 kától.

– Rám ne haragudj! – suttogta befelé a fáskamrába. A macska keser-
 vesen nyávogott.

– Na, gyere, mert megszakad a szíved! – mondta Jóska, és kivonszol-
 ta Sülét az udvarról.

Csukás István: Keménykalap és krumpliorr – részletek

13. ➤ Hasonlítsátok össze a ti folytatásokat az olvasottakkal!
14. ➤ Miért maradt Péternél a macska?
15. ➤ Amikor Süle hazaér, hogyan magyarázza meg otthon, hogy hová lett a macska? Csoportokban játsszátok el!
16. ➤ Készíts hírt vagy tudósítást a Hörömpő cirkusz előadásáról!
17. ➤ Szerinted mit jelent az írónak ez a gondolata? „A jó író gyűjtö-
 get: kicsit veszek a kutyámból is, kicsit a rigóból, ami az abla-
 kom alatt fütyül.” – mondja Csukás István írói munkájáról.

JÁRJUNK BUSÓT!

A mohácsi sokácok messze földön ismert, mára már hungarikumnak számító népszokása, a busójárás Magyarország legismertebb télűző farsangi mulatsága. A sokácok horvát népcsoport Magyarország déli részén, leginkább Mohács környékén.

A busók a hagyományoknak megfelelően szőrével kifordított bundát, fehér vászongatyát, cifra harisnyát és bocskort viselnek. A bundát derekukon lánc vagy kötél fogja össze, amelyre marhakolompokat akasztanak. Elmaradhatatlan kellékeik a kereplő, a buzogány és a hosszú fakürt. A busójárás a más népek hiedelemvilágában is megtalálható télbúcsúztató, tavaszköszöntő, ol-talmazó, termékenységet varázsló ünnepek családjába tartozik.

DE MI TESZI A BUSÓT BUSÓVÁ?

Természetesen a fűzfából faragott, rikító színűre festett, birkabőr csuklyás álarc.

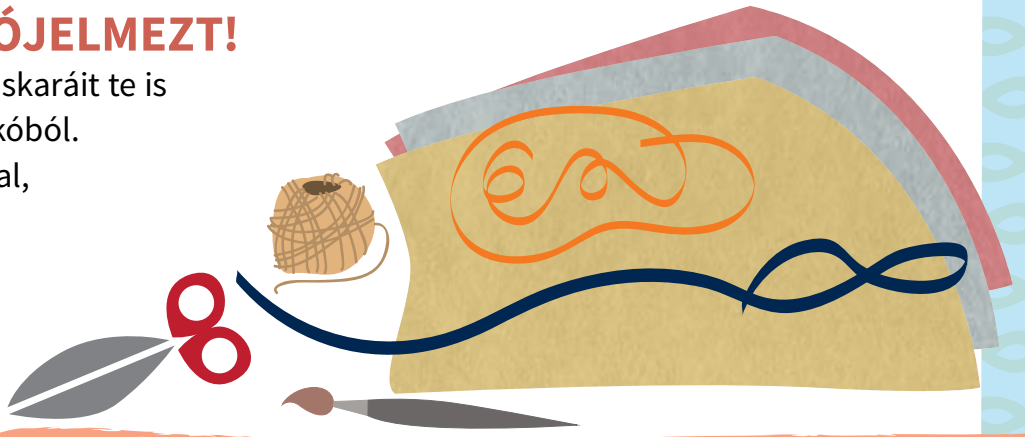
Az ijesztő álarc viselésének célja, hogy a tél megijedjen tőlünk, és elszaladjon.

ÖLTS TE IS BUSÓJELMEZT!

A mohácsi busójárás maskaráit te is elkészítheted papírzacskóból.

Díszítsd színes papírokkal, szalagokkal, rafiával!
Kellemes időtöltést!

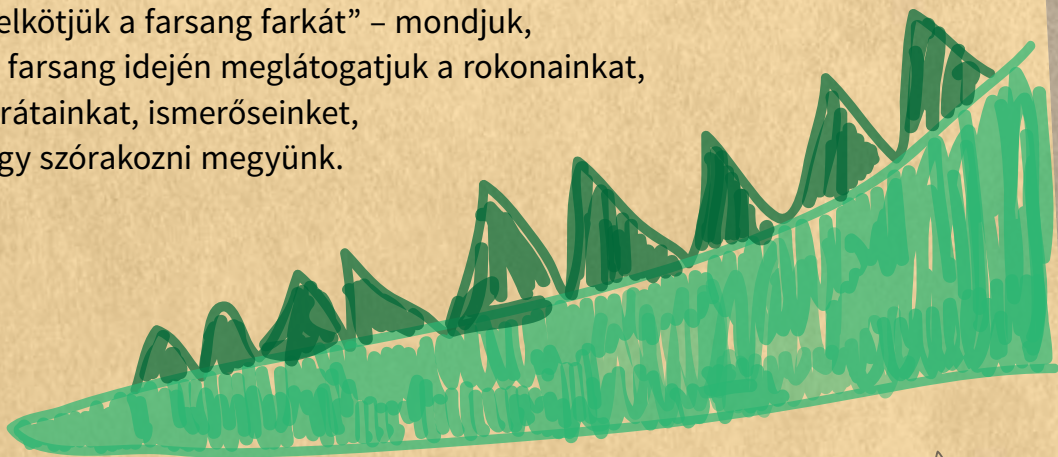
GONDOLTAD VOLNA?

Mátyás király udvarában is rendeztek itáliai mintákat követő álarcos mulatságokat. Mátyás olasz felesége, Beatrix királyné hazájából, Itáliából hozatott jelmezeket a királyi udvarba.

OLVASÓINK KÉRDEZTÉK

Mi a farsang farka?

A farsangvasárnap, farsanghétfő és húshagyókedd a farsang csúcspontja, vidám felvonulásokkal. Ezt a három záró napot „farsang farkának” nevezzük. A farsang utolsó napjai a felszabadult, örömteli mókázás igazi pillanatai. „Felkötjük a farsang farkát” – mondjuk, ha farsang idején meglátogatjuk a rokonainkat, barátainkat, ismerőseinket, vagy szórakozni megyünk.

farsang farka

FARSANGI VIGASSÁG

Viva Venezia! Ciao Venezia!

A farsangi vigasság hazája Európában Olaszország. A leghíresebb a velencei karnevál, ami hatalmas színháték. A város színházzá alakul át, ahol a városlakók színészek és nézők is egyben. Mindenki maszkba és jelmezbe öltözve ünnepel az utcán.

Virágok csatája

Franciaország egyik legnagyobb tél végi eseménye a hamvazószerda előtt két hétig tartó téltemető nizzai karnevál. Az utcákon díszes jelmezekbe öltözött karneválozók mulatnak. Az óriási papírmasé bábuk felvonulása mellett helyi sajátosság a színpompás virágfelvonulás. Több száz, virággal borított óriási kocsi gurul végig a sétány lezárt szakaszán. A „virágok csatáját” a mulatság idején többször is megrendezik, a menetből egymásra és a közönségre is bőven szórnak virágot.

Falusiné Varga Tünde

Tartalom

Ismét együtt!	3
Gondoltad volna? (Hétfvári Andrea)	3
Megkezdődik a tanítás, valamint ellátogatunk a könyvtárba (Bosnyák Viktória, részlet)	4
Az úgy volt... (Janikovszky Éva, részlet)	6
Iskolabolygó (Békés Márta)	8
Mit és hogyan olvass?	9
Az ábécé (Jánky Béla)	9
Miért olvasunk?	10
A véznaujjú maki meg én (Gerald Durrell, részlet)	12
Könyvajánló: A véznaujjú maki meg én	12
Véznaujjú maki (áje-áje) (Tóth Krisztina)	13
Madagaszkár csodaállata	13
Rejtjeles tábori lap (Takács Zsuzsa)	15
Értem, amit olvasok! – Magazin	16
Kukorica, kukorica... (magyar népdal)	19
János vitéz (Petőfi Sándor, részlet)	19
Színes a világ!	21
Illa berek (Tamkó Sirató Károly, részlet)	21
Tengerecki hazaszáll (Tamkó Sirató Károly)	22
Medvebocs királyfi (magyar népmese, Berze Nagy János gyűjtése)	24
Péterke (Albert András mesélte, Belatini Braun Olga gyűjtése)	28
A tülökvár (Benedek Elek)	31
Népköltészet – Magazin	32
Esőindító (mondóka)	32
Mégkötöm lovamat (népdal)	33
Paripám csodaszép pejko (Weöres Sándor)	33
Mese a fecskéről (román népmese)	34
A kígyó koronája (horvát népmese)	36
A csodálatos hajszál (szerb népmese)	38
Só és arany (szlovák népmese)	42
A só a népköltészetben	45
Velünk élő népek – Magazin	46
Hívjad a falovacskát (szlovák népdal)	46
Legenda a hegedűről (Frankovics György gyűjtése, balkáni cigány népmese)	48
Interjú Roby Lakatossal	49
Forrás szeretnék lenni (Rostás-Farkas György)	50
Önts, Lulugyi, kútvizet (népköltés)	50
A tigris és a róka (kínai népmese)	52
A leopárd és a tűz (afrikai népmese)	53
A keselyű és a teknős (indián népmese)	54
A világ keletkezése (maja-kicse monda)	55
A holdvadászok (izlandi mese)	56
Távoli országok – Magazin	58
A maják (Kóródi Bence)	60
Mit tudunk a népmesékről?	62
Jeles napunk: október 6. – Magazin	64

Nemzeti ünnepünk: október 23. – Magazin	66
Modern állatmesék	67
Hazudócska (Kányádi Sándor fordítása)	67
Bors néni és a nyulak (Nemes Nagy Ágnes)	68
A teve fohásza (Romhányi József)	74
Macskamedve (Kovács András Ferenc)	75
A Négyszögletű Kerek Erdő: Ló Szerafin legyőzi önmagát (Lázár Ervin, részlet) ...	78
Lómerickek (Rigó Béla)	85
Versek – Magazin	86
Tojáséj (Weöres Sándor)	86
Találós kérdés (Jólesz György)	87
Párizs (Varró Dániel)	87
Csiribiri (Weöres Sándor)	88
Cserebere (Vörös István)	88
Parabola (Lackfi János)	89
Interjú Lackfi Jánossal	89
Túl a Maszat-hegyen (Varró Dániel, részlet)	91
Dalaim (Petőfi Sándor, részlet)	91
A Nappal és az Éjszaka (Kiss Anna)	91
Erdei patak (Szabó Lőrinc)	91
Egy kis verstan (Kóródi Bence)	92
Modern tündérmesék	93
A mese (Balázs Imre József)	93
A hosszú lábú királykisasszony (Piret Raud)	94
Mesék Budapestről (Mosonyi Aliz)	98
Dínók földjén – Magazin	100
A holdbeli csónakos (Weöres Sándor nyomán Berg Judit, részlet)	102
Szegény Dzsoni és Árnika (Lázár Ervin, részlet)	108
Kicsibácsi és Kicsinéni (Dániel András, részletek)	116
Dióbél bácsi (Csoóri Sándor)	116
Három bajusz gazdát keres (Vig Balázs, részlet)	118
A Félőlény (Békés Pál, részletek)	120
Különös lény – Magazin	124
Én és a világ	125
Kamaszságok (Ágai Ágnes, részlet)	125
Lányok dala, Fiúk dala (Lackfi János)	126
Isten rajzol (Lackfi János)	127
Szendvics-gyerek (Fecske Csaba)	127
Harisnyás Pippi (Astrid Lindgren, részlet)	128
Kövér Lajos és a színes zoknik (Lackfi János, részlet)	135
3 x 1 család (Majoros Nóra, részlet)	140
Téli versek – Magazin	142
Éva és a liba (Nemes Nagy Ágnes)	142
Hó (Szép Ernő)	142
Hóesésben (Nemes Nagy Ágnes)	143
Készülődő (Szabó T. Anna)	143
Az erdei nátha (Láng Zsolt)	144
Keménykalap és krumpliorr (Csukás István, részletek)	146
Farsang – Magazin	156